

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΜΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ –ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ: ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ CAPITAL
CONTROLS ΣΕ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Μαρία Παπαδημητρίου

Επιβλέπων: Ιωάννης Γεωργόπουλος

Πρέβεζα, Νοέμβριος, 2019

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΜΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ –ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ: ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ CAPITAL
CONTROLS ΣΕ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Μαρία Παπαδημητρίου

Επιβλέπων: Ιωάννης Γεωργόπουλος

Πρέβεζα, Νοέμβριος, 2019

**GREEK ECONOMY: THE IMPACT OF CAPITAL CONTROLS
ON BANKS AND BUSINESSES.**

Εγκρίθηκε από τριμελή εξεταστική επιτροπή

Πρέβεζα, 12-11-2019

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. Επιβλέπων καθηγητής
Ιωάννης Γεωργόπουλος,

2. Μέλος επιτροπής
Ευάγγελος Χύτης,
Επίκουρος Καθηγητής

3. Μέλος επιτροπής
Κωνσταντίνος Καραμάνης,
Αναπληρωτής Καθηγητής

© Παπαδημητρίου, Μαρία, 2019.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Δήλωση μη λογοκλοπής

Δηλώνω υπεύθυνα και γνωρίζοντας τις διατάξεις του Ν. 2121/1993 περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας, ότι η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία είναι εξ ολοκλήρου αποτέλεσμα δικής μου ερευνητικής εργασίας, δεν αποτελεί προϊόν αντιγραφής ούτε προέρχεται από ανάθεση σε τρίτους. Όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν (κάθε είδους, μορφής και προέλευσης) για τη συγγραφή της περιλαμβάνονται στη βιβλιογραφία.

Παπαδημητρίου Μαρία

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η εργασία αυτή εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Λογιστική Χρηματοοικονομική και Διοικητική των Επιχειρήσεων» του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Ιωάννη Γεωργόπουλο για την καθοδήγηση και την συμπαράσταση καθ' όλη τη διάρκεια συγγραφής της παρούσας εργασίας καθώς επίσης και όλους τους συμμετέχοντες στην έρευνα που συνέβαλλαν στην πραγματοποίηση της.

Τέλος, ευχαριστώ την οικογένεια μου για την πολύτιμη στήριξή της καθ' όλη τη διάρκεια φοίτησής μου στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα.

Πρέβεζα, Νοέμβριος 2019

Παπαδημητρίου Μαρία

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι συνθήκες της οικονομίας τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα είναι πολύ διαφορετικές από αυτές που ίσχυαν μέχρι πρότινος.

Πιο συγκεκριμένα, η επιβολή των capital controls τον Ιούνιο του 2015 επέφερε σημαντικές αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο διεξάγονταν μέχρι τώρα οι συναλλαγές.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να μελετήσει κατά πόσο οι αλλαγές αυτές επηρέασαν τις τράπεζες και τις επιχειρήσεις στην Ελλάδα. Αρχικά γίνεται αναφορά στην εξέλιξη της οικονομίας μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο μέχρι και την οικονομική κρίση του 2008. Στη συνέχεια μελετώνται περιπτώσεις χωρών που επιβλήθηκαν έλεγχοι κεφαλαίων και γίνονται αναφορές σε διάφορες έρευνες.

Παράλληλα, γίνεται περιγραφή της κατάστασης της ελληνικής οικονομίας και της πορείας αυτής μέχρι την απόφαση για την επιβολή των ελέγχων κεφαλαίων. Περιγράφονται οι νέες συνθήκες στις οποίες έπρεπε να προσαρμοστούν οι πολίτες, οι τράπεζες και οι επιχειρήσεις.

Στη συνέχεια ακολουθεί η διεξαγωγή της έρευνας. Η έρευνα διεξήχθη με χρήση ερωτηματολογίου το οποίο περιελάμβανε τρεις ενότητες και ακολουθεί στατιστική ανάλυση αυτού. Συγκεκριμένα, ερευνήθηκε: **α.** η επίδραση των capital controls στο τραπεζικό σύστημα και κατά πόσο έτοιμοι ήταν γνωστικά οι υπάλληλοι των τραπεζών να αντιμετωπίσουν το μέτρο, **β.** η επίδραση των capital controls στην κατανάλωση και **γ.** αν η επιβολή των capital controls ήταν αναγκαία.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι τραπεζικοί υπάλληλοι ήταν γνωστικά έτοιμοι να αντιμετωπίσουν τα νέα μέτρα και ότι το τραπεζικό σύστημα επηρεάστηκε σε ότι αφορά τον τρόπο διεξαγωγής των συναλλαγών. Επιπλέον, δημιουργήθηκαν προβλήματα στις εισαγωγές καθώς επίσης και ότι αυξήθηκαν οι συναλλαγές με κάρτες.

Τέλος, οι πολίτες δεν αντιμετώπισαν ψύχραιμα την επιβολή των ελέγχων κεφαλαίων, όμως η κατάσταση της Ελληνικής οικονομίας ήταν κρίσιμη γι' αυτό και η επιβολή των capital controls ήταν αναπόφευκτη.

Λέξεις-κλειδιά: έλεγχοι κεφαλαίων, οικονομική κρίση, ελληνικό τραπεζικό σύστημα, ελληνικές επιχειρήσεις.

ABSTRACT

The economic conditions in Greece in recent years are very different from those that used to exist.

In particular, the imposition of capital controls in June 2015 brought about significant changes in the way transactions have been conducted so far.

The purpose of the present study is to study the extent to which these changes have affected banks and businesses in Greece. It first refers to the evolution of the economy after World War II until the financial crisis of 2008. Subsequently, cases of countries that have been subject to capital controls are studied and references are made to various surveys.

At the same time, the situation of the Greek economy and its course until the decision to impose capital controls is described. It describes the new conditions that citizens, banks and businesses had to adapt.

Following is the investigation. The survey was conducted using a questionnaire consisting of three sections followed by a statistical analysis.

Specifically, it was investigated: a. the impact of capital controls on the banking system and whether banks' employees were cognizant of the measure, b. the impact of capital controls on consumption; and c. if the imposition of capital controls was necessary.

The results of the survey showed that bank employees were cognitively ready to deal with the new measures and that the banking system was affected in terms of how transactions were conducted. Moreover the results showed that there were problems with imports as well there was an increase in transactions that took place through cards.

Finally, the citizens did not deal with the imposition of capital controls, but the situation of the Greek economy was critical, and that's why the imposition of capital controls was inevitable.

Keywords: capital controls, financial crisis, Greek banking system, Greek businesses

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	iv
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	v
ABSTRACT	vi
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	vii
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	x
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ.....	xii
ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ.....	xiv
ΑΠΟΔΟΣΗ ΟΡΩΝ / ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ.....	xv
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	xvi
Κεφάλαιο 1 ^ο	1
Η έννοια των Capital controls και εξέλιξη της οικονομίας μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο	1
1.1 Η έννοια των Capital Controls	1
1.2 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των Capital Controls	2
1.3 Η ιστορία των ελέγχων κεφαλαίων (Capital Controls)	3
1.4 Το χρονικό δημιουργίας των οικονομικών δυνάμεων.....	5
1.5 Η Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	6
1.6 Οικονομική Νομισματική Ένωση	7
1.7 Η οικονομική κρίση του 2008 και το Τραπεζικό Σύστημα	8
Κεφάλαιο 2 ^ο	11
Η έννοια της «κρίσης ύφεσης» και η μελέτη διαφόρων περιπτώσεων.	11
2.1 Κρίση ύφεσης: Τι είναι και πως προκαλείται.....	11
2.2 Η περίπτωση της Χιλής.....	12
2.3 Η περίπτωση της Αργεντινής	14
2.4 Η περίπτωση της Βραζιλίας.....	16
2.5 Η περίπτωση της Μαλαισίας.....	17
2.6 Η περίπτωση της Ισλανδίας.....	19

2.7 Η περίπτωση της Κύπρου.....	20
2.8 Η διαφορετική περίπτωση της Ιρλανδίας.....	21
2.9 Η επίδραση των capital controls μέσα από έρευνες για Βραζιλία, Αργεντινή, Χιλή και Κύπρο.....	22
Κεφάλαιο 3°.....	27
Η επιβολή των capital controls την Ελλάδα.....	27
3.1 Η πορεία για την υπογραφή των μνημονίων.....	27
3.2 Το χρονικό της επιβολής των capital controls.....	28
3.3 Η επόμενη μέρα: Το νέο θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας ελληνικών τραπεζών.....	30
3.4 Capital controls και επιχειρήσεις.....	35
Κεφάλαιο 4°.....	38
Μεθοδολογία έρευνας.....	38
4.1 Σκοπός της μελέτης.....	38
4.2 Το δείγμα της έρευνας.....	39
4.3 Η συλλογή των δεδομένων της έρευνας.....	40
4.4 Η δομή του ερωτηματολογίου.....	41
4.5 Τα πλεονεκτήματα και οι περιορισμοί της έρευνας.....	42
4.6 Στατιστική ανάλυση.....	43
4.6.1 Έλεγχος εσωτερικής αξιοπιστίας.....	43
4.6.2 Δοκιμασίες ανεξαρτησίας.....	46
4.6.3 Συνοπτική περιγραφή της ανάλυσης των δοκιμασιών ανεξαρτησίας.....	67
4.7 Ανάλυση δημογραφικών στοιχείων.....	68
4.8 Ανάλυση ενοτήτων ερωτηματολογίου.....	74
4.8.1 Ανάλυση πρώτης ενότητας (επίδραση των capital controls στο τραπεζικό σύστημα και γνωστική ετοιμότητα τραπεζικών υπαλλήλων στην αντιμετώπιση του μέτρου.....	74
4.8.2 Ανάλυση δεύτερης ενότητας (Ποια θεωρείτε ότι ήταν η επίδραση των Capital Controls στην κατανάλωση).....	88

4.8.3 Ανάλυση τρίτης ενότητας (Θεωρείτε ότι η επιβολή των περιορισμών κεφαλαίων (capital controls) ήταν αναγκαία ;).....	94
4.9 Συνοπτικές αναφορές στα στοιχεία του ερωτηματολογίου	101
Κεφάλαιο 5 ^ο	103
5.1 Συζήτηση	103
5.2 Συμπεράσματα.....	107
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	109
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	115

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 3.1. Στοιχεία Εγγραφών και Διαγραφών του ΓΕΜΗ	σελ . 37
Πίνακας 4.1 Έλεγχος εσωτερικής συνοχής στην ενότητα του γνωστικού πεδίου αναφορικά με την επίπτωση των capital controls	σελ. 44
Πίνακας 4.2 Έλεγχος εσωτερικής συνοχής στην ενότητα των επιδράσεων των capital controls στην κατανάλωση	σελ. 45
Πίνακας 4.3 Έλεγχος εσωτερικής συνοχής στην ενότητα αναγκαιότητας επιβολής των capital controls	σελ. 46
Πίνακας 4.4 Κατανομή φύλου	σελ. 68
Πίνακας 4.5 Κατανομή ηλικιακού εύρους	σελ. 69
Πίνακας 4.6 Κατανομή επιπέδου εκπαίδευσης	σελ. 70
Πίνακας 4.7 Κατανομή θέσης	σελ. 71
Πίνακας 4.8 Κατανομή προϋπηρεσίας	σελ. 72
Πίνακας 4.9 Κατανομή συνάφειας	σελ. 73
Πίνακας 4.10 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 7	σελ. 74
Πίνακας 4.11 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 8	σελ. 75
Πίνακας 4.12 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 9	σελ. 76
Πίνακας 4.13 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 10	σελ. 77
Πίνακας 4.14 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 11	σελ. 78
Πίνακας 4.15 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 12	σελ. 79
Πίνακας 4.16 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 13	σελ. 80
Πίνακας 4.17 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 14	σελ. 81
Πίνακας 4.18 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 15	σελ. 82
Πίνακας 4.19 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 16	σελ. 83
Πίνακας 4.20 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 17	σελ. 84

Πίνακας 4.21 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 18	σελ. 85
Πίνακας 4.22 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 19	σελ. 86
Πίνακας 4.23 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 20	σελ. 87
Πίνακας 4.24 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 21	σελ. 88
Πίνακας 4.25 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 22	σελ. 89
Πίνακας 4.26 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 23	σελ. 90
Πίνακας 4.27 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 24	σελ. 91
Πίνακας 4.28 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 25	σελ. 92
Πίνακας 4.29 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 26	σελ. 93
Πίνακας 4.30 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 27	σελ. 94
Πίνακας 4.31 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 28	σελ. 95
Πίνακας 4.32 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 29	σελ. 96
Πίνακας 4.33 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 30	σελ. 97
Πίνακας 4.34 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 31	σελ. 98
Πίνακας 4.35 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 32	σελ. 99

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 4.1 Κατανομή φύλου	σελ. 68
Γράφημα 4.2 Κατανομή ηλικιακού εύρους	σελ. 69
Γράφημα 4.3 Κατανομή επιπέδου εκπαίδευσης	σελ. 70
Γράφημα 4.4 Κατανομή θέσης	σελ. 71
Γράφημα 4.5 Κατανομή προϋπηρεσίας	σελ. 72
Γράφημα 4.6 Κατανομή συνάφειας	σελ. 73
Γράφημα 4.7 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 7	σελ. 74
Γράφημα 4.8 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 8	σελ. 75
Γράφημα 4.9 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 9	σελ. 76
Γράφημα 4.10 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 10	σελ. 77
Γράφημα 4.11 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 11	σελ. 78
Γράφημα 4.12 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 12	σελ. 79
Γράφημα 4.13 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 13	σελ. 80
Γράφημα 4.14 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 14	σελ. 81
Γράφημα 4.15 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 15	σελ. 82
Γράφημα 4.16 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 16	σελ. 83
Γράφημα 4.17 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 17	σελ. 84
Γράφημα 4.18 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 18	σελ. 85
Γράφημα 4.19 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 19	σελ. 86
Γράφημα 4.20 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 20	σελ. 87
Γράφημα 4.21 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 21	σελ. 88
Γράφημα 4.22 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 22	σελ. 89
Γράφημα 4.23 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 23	σελ. 90
Γράφημα 4.24 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 24	σελ. 91

Γράφημα 4.25 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 25	σελ. 92
Γράφημα 4.26 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 26	σελ. 93
Γράφημα 4.27 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 27	σελ. 94
Γράφημα 4.28 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 28	σελ. 95
Γράφημα 4.29 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 29	σελ. 96
Γράφημα 4.30 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 30	σελ. 97
Γράφημα 4.31 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 31	σελ. 98
Γράφημα 4.32 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 32	σελ. 100

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΑΤΜ.....	Αυτόματες Ταμειολογιστικές Μηχανές
ΔΝΤ.....	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ΕΚΤ.....	Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα
ΟΝΕ	Οικονομική και Νομισματική Ένωση
ΡΟS	Point Of Sale
ΙΜF	International Monetary Fund
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΞΕ.....	Άμεσες Ξένες Επενδύσεις
ΕΛΑ.....	Emergency Liquidity Assistance
ΙΟF	Imposto Operacoes Financeiras

ΑΠΟΔΟΣΗ ΟΡΩΝ / ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

Capital controls: έλεγχοι κεφαλαίων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η επιβολή των ελέγχων κεφαλαίων (capital controls) είναι μια τακτική που ακολουθείται τα τελευταία χρόνια στις χώρες που αντιμετωπίζουν προβλήματα με την οικονομία τους.

Όμως είναι ένα μέτρο που έχει ρίζες πολλά χρόνια πίσω. Εμφανίστηκε πρώτη φορά το 1930 στο μεγάλο κραχ. Το μέτρο αυτό αποτέλεσε και αποτελεί ακόμη το μήλο της έριδος για πολλούς οικονομολόγους, μιας και ορισμένοι υποστηρίζουν ότι η επιβολή των ελέγχων κεφαλαίων αποτελεί τροχοπέδη στην ανάπτυξη της οικονομίας, ενώ κάποιοι άλλοι θεωρούν ότι οι έλεγχοι κεφαλαίων είναι απαραίτητοι προκειμένου να διασφαλιστεί η ομαλή λειτουργία του οικονομικού τομέα μιας χώρας.

Για πολλά χρόνια και παρόλα τα προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίζει μια χώρα οι έλεγχοι κεφαλαίων δεν επιβάλλονταν. Αυτό οφείλονταν κυρίως στην παγκοσμιοποίηση. Η ελευθεριοποίηση της κινητικότητας των κεφαλαίων απέτρεπε την επιβολή περιορισμών.

Βέβαια δεν παύουν να υπάρχουν και εξαιρέσεις στον παραπάνω κανόνα. Σε χώρες όπως η Χιλή, η Αργεντινή, η Βραζιλία, η Μαλαισία, η Ισλανδία, η Κύπρος επιβλήθηκαν περιορισμοί κεφαλαίων και σε πολλές από αυτές μάλιστα με επιτυχία.

Η Ελλάδα είναι η τελευταία προς το παρόν τουλάχιστον χώρα, στην οποία επιβλήθηκε το μέτρο των ελέγχων κεφαλαίων τον Ιούνιο του 2015. Το μέτρο αυτό επιβλήθηκε σε μία δύσκολη για την χώρα περίοδο. Οι εκροές κεφαλαίων ήταν μαζικές λόγω της πολιτικής και οικονομικής αστάθειας που επικρατούσε εκείνο το διάστημα. Έτσι λοιπόν οι ιθύνοντες αποφάσισαν ότι ο μόνος τρόπος που θα μπορούσε να ανακόψει την μαζική εκροή κεφαλαίων ήταν η επιβολή ελέγχων κεφαλαίων. (capital controls).

Οι περιορισμοί αυτοί δημιούργησαν νέα δεδομένα στην ελληνική οικονομία και σίγουρα άλλαξαν την καθημερινότητα των Ελλήνων.

Από την ημέρα της επιβολής τους μέχρι και την ημέρα της πλήρους κατάργησής τους υπήρξαν πολλές χαλαρώσεις του μέτρου.

Η πλήρης κατάργηση των ελέγχων κεφαλαίων στην Ελλάδα έγινε την 1^η Σεπτεμβρίου 2019.

Η παρούσα εργασία έχει ως κύριο σκοπό να διερευνήσει πως επηρέασαν οι περιορισμοί κεφαλαίων (capital controls) το τραπεζικό σύστημα και τις επιχειρήσεις της χώρας.

Αρχικά, στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια ιστορική αναδρομή στην εξέλιξη της οικονομίας μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο. Στη συνέχεια, στο δεύτερο κεφάλαιο μελετώνται διάφορες περιπτώσεις χωρών στις οποίες επιβλήθηκαν περιορισμοί κεφαλαίων.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά του μέτρου της επιβολής ελέγχων κεφαλαίων στην Ελλάδα. Στο τέταρτο κεφάλαιο αποτυπώνεται η στατιστική ανάλυση της έρευνας η οποία διενεργήθηκε στα πλαίσια εκπόνησης της εργασίας.

Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται σύγκριση των αποτελεσμάτων με τα αποτελέσματα παρόμοιων ερευνών και καταγράφονται τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την παρούσα ανάλυση.

Κεφάλαιο 1^ο.

Η έννοια των Capital controls και εξέλιξη της οικονομίας μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο

1.1 Η έννοια των Capital Controls

Έλεγχοι κεφαλαίων (capital controls) είναι το οικονομικό μέτρο που επιβάλλει η κυβέρνηση ή η κεντρική τράπεζα μιας χώρας προκειμένου να περιοριστούν οι εισροές και οι εκροές κεφαλαίων από και προς την εγχώρια οικονομία, όπως αυτές καταγράφονται στους εθνικούς λογαριασμούς.

Ενδεικτικά ορισμένα από τα μέτρα που μπορούν να ληφθούν είναι για παράδειγμα:

- Τα όρια αναλήψεων
- Έλεγχος του ύψους των εξαγωγών ή ακόμη και απαγόρευση εξαγωγών
- Εξόφληση τραπεζικών επιταγών
- Απαγόρευση πρόωρων διακοπών προθεσμιακών καταθέσεων
- Άνοιγμα νέου λογαριασμού
- Περιορισμένη χρήση χρεωστικών και πιστωτικών καρτών εντός και εκτός της χώρας
- Απαγόρευση ή περιορισμός εμβασμάτων στο εξωτερικό

Ο κύριος λόγος επιβολής των κεφαλαιακών ελέγχων στις τράπεζες είναι οι μαζικές αναλήψεις. Σύμφωνα με τους (Γκίκας & Χυζ, 2016)¹ τα κεφάλαια που είναι διαθέσιμα προς ανάληψη στις τράπεζες είναι λιγότερα από τα κατατεθειμένα κεφάλαια των πελατών. Αυτό προκύπτει από την ύπαρξη τραπεζικού πολλαπλασιαστική που στην ουσία είναι ένας τρόπος δημιουργίας χρήματος.

Έτσι, υπό κανονικές συνθήκες οι τράπεζες μπορούν να εξυπηρετήσουν τους πελάτες τους διότι οι καταθέτες συμπεριφέρονται προβλέψιμα.

Όμως σε περιόδους κρίσης και πανικού οι αναλήψεις είναι μαζικές με αποτέλεσμα οι τράπεζες να μην μπορούν να ανταποκριθούν. Γι' αυτό τον λόγο

¹ Γκίκας Γ.-Χυζ Α.(2016), *Χρήμα και χρηματοπιστωτικό σύστημα*, Αθήνα, Εκδόσεις Γέφυρα

κρίνεται απαραίτητος ο περιορισμός διακίνησης κεφαλαίων ώστε να προστατευθεί το τραπεζικό και χρηματοπιστωτικό σύστημα από τα μαζικά bank runs.

1.2 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των Capital Controls

Όπως κάθε μέτρο που επιβάλλεται, έτσι και τα capital controls έχουν θετικά και αρνητικά στοιχεία τα οποία επηρεάζουν την εξέλιξη της οικονομίας σε μία χώρα.

Παρακάτω περιγράφονται τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα καθώς και μειονεκτήματα του μέτρου.

Πλεονεκτήματα

- Οι κεφαλαιακοί έλεγχοι (capital controls) μπορούν να συμβάλλουν στην μείωση χρηματοπιστωτικών κρίσεων και εξωτερικών αντικοινομιών.
- Η αδυναμία απόκτησης ξένων περιουσιακών στοιχείων των μόνιμων κατοίκων μιας χώρας έχει ως αποτέλεσμα την αποτροπή εκροών κεφαλαίων στο εξωτερικό και κατά συνέπεια τη δυνατότητα επένδυσης στην εγχώρια αγορά.
- Όταν υπάρχει απότομη εισροή κεφαλαίων τότε προκαλούνται μη βιώσιμοι ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης με αποτέλεσμα να προκαλείται ανατίμηση του νομίσματος και αύξηση του πληθωρισμού. Εάν τα κεφάλαια αυτά αποχωρήσουν από τη χώρα τότε επέρχεται η ύφεση.

Μειονεκτήματα

- Η ελεύθερη μετακίνηση κεφαλαίων προς τους πιο παραγωγικούς τομείς της οικονομίας συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας.
- Η εισροή ξένων επενδύσεων ωφελεί τις αναπτυσσόμενες οικονομίες.
- Δυνατότητα άντλησης κεφαλαίων από αγορές του εξωτερικού σε περιόδους ύφεσης.
- Οι αποταμιευτές και οι δανειολήπτες μπορούν να διαχειριστούν πιο αποτελεσματικά τα κεφάλαια τους.

1.3 Η ιστορία των ελέγχων κεφαλαίων (Capital Controls)

Η πρώτη άτυπη εφαρμογή ελέγχων κεφαλαίων (capital controls) στην οικονομική ιστορία ήταν στις ΗΠΑ το 1930. Η συνεχής μείωση του δείκτη τιμών Dow Jones οδήγησε σε μείωση τιμών των περιουσιακών στοιχείων και είχε ως αποτέλεσμα το κραχ στο χρηματιστήριο. Αυτό με τη σειρά του προκάλεσε μεγάλη οικονομική αβεβαιότητα και έκανε επιχειρήσεις και καταναλωτές να αναβάλλουν σημαντικές αγορές. Η ζήτηση μειώθηκε, επικράτησε πανικός καθώς οι αγρότες αδυνατούσαν να αποπληρώσουν τα δάνειά τους και οι καταθέτες έσπευσαν να αποσύρουν τα κεφαλαία τους με αποτέλεσμα να ξεκινήσει ένα κύμα από χρεοκοπίες αμερικανικών τραπεζών το οποίο τελικά σταμάτησε ο πρόεδρος Φραγκλίνος Ρούσβελτ με την επιβολή αργίας των τραπεζών τον Μάρτιο του 1933. (Mankiw & Ball, 2013)²

Παράλληλα, ήταν η εποχή που διάφορες χώρες βγήκαν από τον κανόνα του χρυσού, δηλαδή από τον καθορισμό μιας σταθερής σχέσης ανάμεσα στο εκάστοτε νόμισμα και τον χρυσό. Με λίγα λόγια, η χρυσή ισοτιμία σήμαινε ότι οποιαδήποτε χώρα μπορούσε να πάει στην κεντρική τράπεζα και να ζητήσει χρυσό σε αντάλλαγμα με τραπεζογραμμάτια. Το γεγονός ότι κάθε νόμισμα ήταν μετατρέψιμο σε χρυσό ανάμεσα στα διαφορετικά χαρτονομίσματα σήμαινε ότι επικρατούσαν σταθερές συναλλαγματικές σχέσεις, ενώ όλες οι διεθνείς πληρωμές διακανονίζονταν με χρυσό. (Καρφάκης, 2008)³

Τη δεκαετία του 1970 πολλές ήταν οι χώρες που δεν μπορούσαν να ακολουθήσουν τις ισχυρές σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες λόγω της οικονομικής στασιμότητας, της καλπάζουσας ανεργίας και του υψηλού πληθωρισμού. Η οικονομία των ΗΠΑ δοκιμάστηκε έντονα από αυτά τα προβλήματα.

Πιο συγκεκριμένα, στις 15 Αυγούστου 1971 εγκαινιάστηκε από τον Richard Nixon, πρόεδρο των ΗΠΑ, η νέα οικονομική πολιτική γνωστή και ως «το σοκ του Nixon».

² Mankiw G, Ball L., (2013), *Μακροοικονομική και χρηματοπιστωτικό σύστημα*, Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg

³ Καρφάκης Ι. Κωνσταντίνος, (2008), *Διεθνείς Νομισματικές Σχέσεις, θεωρία και πρακτική*, Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg

Στόχος αυτής της νέας πολιτικής ήταν η κατάργηση της μετατρεψιμότητας του δολαρίου σε χρυσό στην καθιερωμένη ισοτιμία. Αυτό στην ουσία σήμανε την κατάρρευση του συστήματος του Bretton Woods (το οποίο αναλύεται παρακάτω), και τον τερματισμό των σταθερών ισοτιμιών ανάμεσα στα νομίσματα και την ελεύθερη διακύμανσή τους. Αφού λοιπόν επετράπη η ελεύθερη διακύμανση νομισμάτων, ήταν αδύνατο να διατηρηθεί ο έλεγχος σε άλλα οικονομικά μεγέθη και σε κεφαλαιακές ροές.

Η οικονομική ύφεση της δεκαετίας του 1970 αποδυνάμωσε τη Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου. Τα βιομηχανικά κράτη εκμεταλλευόμενα αυτό το γεγονός κατέφευγαν ολοένα και περισσότερο στη χρησιμοποίηση μη δασμολογικών εμποδίων. (non tariff barriers).

Η ανεξέλεγκτη μεταφορά κεφαλαίων στη διεθνή οικονομία δημιούργησε διάφορα προβλήματα που παρατηρούνταν για πρώτη φορά στην παγκόσμια οικονομική ιστορία. Το ΔΝΤ, αν και ήταν ο κύριος υποστηρικτής της ελεύθερης κίνησης κεφαλαίων, αναγνώρισε την αναγκαιότητα για περιορισμένο και οργανωμένο έλεγχο κεφαλαίων σε εξαιρετικές περιστάσεις.

Για παράδειγμα, η φορολόγηση της εξαγοράς χρέους ή περιουσιακών στοιχείων ήταν ένα μέτρο για τον περιορισμό της αποσταθεροποίησης των συναλλαγματικών ισοτιμιών και των χρηματοπιστωτικών φουσκών.

Ο περιορισμός του εξωτερικού τραπεζικού δανεισμού ήταν άλλο ένα μέτρο προκειμένου να περιοριστεί η χρηματοπιστωτική αστάθεια και να προστατευτούν οι τράπεζες από μεγάλες ζημιές.

Η φιλοσοφία αυτή έγινε πιο ισχυρή μετά την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 που εισήγαγε ακόμη πιο μεγάλους ελέγχους μεταφοράς κεφαλαίων. (Heywood, 2013)⁴

⁴ Heywood A., (2013), *Διεθνείς σχέσεις και πολιτική στην παγκόσμια εποχή*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική

1.4 Το χρονικό δημιουργίας των οικονομικών δυνάμεων

Πηγαίνοντας πίσω και ξεφυλλίζοντας την ιστορία των οικονομικών δυνάμεων μπορούμε να πούμε ότι στη νομισματική και οικονομική συνδιάσκεψη του ΟΗΕ, που έλαβε χώρα τον Αύγουστο του 1944 και συμμετείχαν οι ΗΠΑ, η Βρετανία και άλλα 42 κράτη, ιδρύθηκαν: το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), που τέθηκε σε ισχύ τον Μάρτιο του 1947, η Παγκόσμια τράπεζα, που τέθηκε σε ισχύ τον Ιούνιο του 1946, και η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου, (GATT), που αντικαταστάθηκε από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ) το 1995.

Η διάσκεψη αυτή είναι γνωστή και ως «η Διάσκεψη του Bretton Woods» και έλαβε χώρα στο ομώνυμο θέρετρο της πολιτείας New Hampshire των ΗΠΑ.

Στόχος τους ήταν να δημιουργήσουν μια νέα οικονομική αρχιτεκτονική του μεταπολεμικού διεθνούς οικονομικού και νομισματικού συστήματος. Στην ίδια διάσκεψη υιοθετήθηκε το σύστημα των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών γνωστό και ως «το σύστημα του Bretton Woods». (Heywood, 2013)

Κάθε χώρα που συμμετείχε είχε την υποχρέωση να ασκεί νομισματική πολιτική που θα της επέτρεπε να διατηρεί την συναλλαγματική της ισοτιμία σταθερή σε μια καθορισμένη τιμή $\pm 1\%$ σε σχέση με το χρυσό. Σκοπός αυτού του συστήματος ήταν να υπάρξει ένα ομαλό και σχετικά προβλέψιμο διεθνές κλίμα συναλλαγών ανάμεσα στις χώρες που συμμετείχαν, το οποίο διέπονταν από συγκεκριμένους κανόνες με περιορισμό ελέγχων και την επίτευξη μετατρεψιμότητας των νομισμάτων μέσω των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών όλων των συμμετεχουσών χωρών. Σε περίπτωση που η διακύμανση ξεπερνούσε το $\pm 1\%$, τότε έπρεπε να παρέμβει η Κεντρική Τράπεζα της χώρας στην αγορά συναλλάγματος προκειμένου να την επαναφέρει μέσα στα επιτρεπτά όρια. Εάν κάποια χώρα δεν μπορούσε να διατηρήσει την ισοτιμία της εντός των ορίων διακύμανσης, λόγω προσωρινής ανισορροπίας στο ισοζύγιο των πληρωμών, τότε είχε τη δυνατότητα να λάβει βραχυπρόθεσμο ή ακόμη και μεσοπρόθεσμο δάνειο από το IMF για την κάλυψη του ελλείμματος. Επιπλέον αναλάμβανε την υποχρέωση λήψης συγκεκριμένων μέτρων. (Κουτεντάκης & Κουκουριτάκης, 2015)⁵

⁵ Κουτεντάκης Φ., Κουκουριτάκης Μ. (2015), *Διεθνής Μακροοικονομική*, Αθήνα: Εκδόσεις Κάλλιπος.

Η χρηματοδότηση της Παγκόσμιας Τράπεζας και του ΔΝΤ γίνονταν από τις εισφορές των αρχικών χωρών –μελών και σκοπός τους ήταν η αποτροπή των μελλοντικών οικονομικών κραχ.

Στόχος της Παγκόσμιας Τράπεζας ήταν να πραγματοποιήσει μακροπρόθεσμες αναπτυξιακές επενδύσεις ώστε να βοηθήσει τις χώρες να βγουν από τη φτώχεια, ενώ το ΔΝΤ θα δρούσε ως ένα είδος απορροφητή των κραχ παγκοσμίως προωθώντας οικονομικές πολιτικές που στόχο θα είχαν να περιορίσουν την χρηματοοικονομική κερδοσκοπία και την αστάθεια των αγορών.

Όταν δηλαδή μια χώρα κινδύνευε από οικονομική κρίση, το ΔΝΤ θα παρέμβαινε με σταθεροποιητικά δάνεια και χρηματικές ενισχύσεις. Έτσι θα αποτρέπονταν η κρίση πριν καν ξεσπάσει. Οι δύο θεσμικοί οργανισμοί θα έπρεπε να συντονίζουν τις δράσεις τους.

Οι αξιωματούχοι της Παγκόσμιας Τράπεζας και του ΔΝΤ έκαναν συστάσεις για την πολιτική που θα έπρεπε να ακολουθηθεί όταν χορηγούσαν δάνειο. Όμως στις αρχές της δεκαετίας του 1980 οι συστάσεις αυτές πήραν τη μορφή απαιτήσεων για απελευθέρωση των αγορών.

Το πρώτο πρόγραμμα διαρθρωτικής προσαρμογής του ΔΝΤ ήταν το 1983. Για τις επόμενες δύο δεκαετίες οι χώρες που ζητούσαν τη βοήθεια του ΔΝΤ έπρεπε να ανασυγκροτήσουν εκ βάθρων την οικονομία τους. (Klein, 2001)⁶

1.5 Η Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ήταν αρχές της δεκαετίας του '90 και συγκεκριμένα στις 11 Δεκεμβρίου 1991 όταν οι αρχηγοί κρατών των Δώδεκα ενέκριναν τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία υπογράφηκε στις 7 Φεβρουαρίου 1992 στο Maastricht (Μάαστριχτ) της Ολλανδίας και είναι και γνωστή ως «Συνθήκη του Μάαστριχτ».

Η συνθήκη αυτή είναι το αποτέλεσμα μιας πολύχρονης προσπάθειας η οποία ξεκίνησε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ανόβερου τον Ιούνιο του 1988. Σκοπός της Συνθήκης του Μάαστριχτ ήταν η συμπλήρωση της ενιαίας αγοράς με τη δημιουργία της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (Ο.Ν.Ε.)

⁶ Klein N.(2001), *Το δόγμα του σοκ*, Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη.

Η πρώτη τροποποίηση της συνθήκης σχετίζεται όχι μόνο με την επέκταση των αρμοδιοτήτων της Κοινότητας στις αγορές, αλλά και με τη χάραξη κοινής νομισματικής πολιτικής, ενιαίας συναλλαγματικής πολιτικής ως προς τις τρίτες χώρες και αυστηρά δημοσιονομικής πολιτικής.

Παράλληλα χτίζονται οι βάσεις για τη δημιουργία μιας Κοινής Ευρωπαϊκής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Άμυνας καθώς και οι βάσεις για τη συνεργασία στους τομείς των εσωτερικών υποθέσεων και της δικαιοσύνης. Θεσπίζεται επίσης, η ιδέα της ευρωπαϊκής ιθαγένειας και διευρύνονται σε νέους τομείς οι αρμοδιότητες της Κοινότητας (παιδεία, υγεία, περιβάλλον).

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα θέτει γερές και συμπαγείς βάσεις και είναι έτοιμη πλέον να αντιμετωπίσει δυναμικά οποιοδήποτε πρόβλημα και κάθε πρόκληση, βαδίζοντας σταθερά προς την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

1.6 Οικονομική Νομισματική Ένωση

Νομισματική ένωση είναι η μεταρρύθμιση που γίνεται στις νομισματικές σχέσεις των κρατών μελών. Η σημασία της έγκειται στην δημιουργία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας η οποία θα είναι ανεξάρτητη από την πολιτική εξουσία. Αυτό σημαίνει ότι οι Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες χάνουν το προνόμιο της έκδοσης νομίσματος που να κυκλοφορεί νόμιμα στην επικράτεια της δικαιοδοσίας τους.

Δημιουργείται ενιαίο νόμισμα και αυτό έχει ως αποτέλεσμα την απώλεια της αυτονομίας του κάθε κράτους μέλους στην άσκηση νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής .

Οικονομική ένωση είναι ο συντονισμός των οικονομικών πολιτικών των κρατών – μελών στην εσωτερική αγορά, καθώς και ο καθορισμός κοινών στόχων.

Προκειμένου να εξασφαλιστεί ο πιο στενός συντονισμός της οικονομικής πολιτικής των κρατών-μελών υιοθετείται μια διαδικασία πολυμερούς εποπτείας, βάσει της οποίας το Συμβούλιο παρακολουθεί τις οικονομικές εξελίξεις κάθε κράτους-μέλους στην Κοινότητα, καθώς και τη συνέπεια της οικονομικής πολιτικής προς τους γενικούς προσανατολισμούς που έχει θέσει η ένωση και όλα αυτά σύμφωνα πάντα με τις εκθέσεις που υποβάλλει η Επιτροπή. Επομένως, η χάραξη της εθνικής οικονομικής πολιτικής είναι αρμοδιότητα των κρατών –μελών,

σε αντίθεση με την πολιτική για τη νομισματική ένωση. (Μιχαλάκης & Σταματοπούλου, 1993)⁷

Τα στάδια που θα ακολουθήσει η Ο.Ν.Ε. προκειμένου να πετύχει τους στόχους της είναι τα εξής:

1. Με τη σύγκλιση των οικονομιών
 - Σταθερότητα τιμών με χαμηλότερο ρυθμό πληθωρισμού
 - Χαμηλά διεθνώς ανταγωνιστικά επιτόκια
 - Δημοσιονομική πειθαρχία
 - Σταθερότητα νομίσματος
 - Ταχύτερη οικονομική ανάπτυξη και δημιουργία περισσότερων και ασφαλέστερων θέσεων εργασίας
2. Με την Ενιαία Νομισματική Πολιτική
3. Με τη δημιουργία ενός ενιαίου, ισχυρού, σταθερού νομίσματος

1.7 Η οικονομική κρίση του 2008 και το Τραπεζικό Σύστημα

Όπως αναφέραμε και παραπάνω η Ο.Ν.Ε. θεσπίζει τα κριτήρια που πρέπει να πληρούνται από κάθε χώρα προκειμένου να συμμετέχει στο κοινό νόμισμα. Όμως, τα κριτήρια αυτά αφορούν το δημόσιο τομέα χωρίς να γίνεται καμία πρόβλεψη και καμία αναφορά για τη συμπεριφορά του ιδιωτικού τομέα.

Το τραπεζικό σύστημα είναι υπεύθυνο για την εποπτεία των ορίων δανειοδότησης επιχειρήσεων και νοικοκυριών μέσω της εφαρμογής πλαισίων εποπτείας, όπως οι λεγόμενες Συμφωνίες Βασιλείας. Μετά τη χρηματοπιστωτική κρίση του 1987 τα εποπτικά πλαίσια κρίθηκαν αναγκαία και αυτό είχε ως αποτέλεσμα την επιβολή του συστήματος «Βασιλεία Ι» με καθορισμό της φύσης και των ορίων αποθεματικών κεφαλαίων των Τραπεζών. Η «Βασιλεία Ι» επικεντρώθηκε στην κεφαλαιακή επάρκεια για την αντιμετώπιση του πιστωτικού κινδύνου.

Σύντομα όμως και με αφορμή την χρηματιστηριακή κρίση του 2000 έγινε αναθεώρηση του συστήματος. Έτσι η «Βασιλεία Ι» αντικαταστάθηκε από την «Βασιλεία ΙΙ», με την δημιουργία ενός διεθνούς προτύπου που θα

⁷ Μιχαλάκης Ν, Σταματοπούλου Α. (1993) *Η ιστορία της Ευρωπαϊκής οικονομικής κοινότητας*, Αθήνα: Εκδόσεις Νέα Σύνορα Α.Α. Λιβάνη.

χρησιμοποιούσαν οι ρυθμιστικές αρχές για τη δημιουργία κανονισμών σχετικά με την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών και σαφής προβλέψεις κεφαλαιοποίησης των τραπεζών για την αποφυγή του χρηματοπιστωτικού κινδύνου.

Λίγα χρόνια αργότερα, και συγκεκριμένα μετά την κρίση του 2008, η «Βασιλεία III» πήρε τη θέση της «Βασιλείας II», με αυστηριοποίηση των προβλέψεων, επιβολή ελέγχων πίεσεως (stress tests) και διαχωρισμό των εμπορικών- επενδυτικών δραστηριοτήτων και κινδύνων. Σύμφωνα με τους «Γκίκα-Χυζ» η βασική καινοτομία της «Βασιλείας III» είναι ο δείκτης μόχλευσης (leverage ratio), που έχει ως σκοπό τη μείωση της μόχλευσης των τραπεζικών ιδρυμάτων και την εισαγωγή κεφαλαιακών αντικυκλικών αποθεματικών που θα διακρατούνται από τις τράπεζες κατά τη διάρκεια των καλών περιόδων με σκοπό τη χρήση τους ως μια πρόσθετη κάλυψη σε περιόδους κρίσης. (Γκίκας & Χυζ, 2016)⁸

Ύστερα από κάθε κρίση το σύστημα τραπεζικής εποπτείας γινόταν ακόμη πιο αυστηρό. Ο λόγος ήταν η αποτροπή επανάληψης της κρίσης. Όμως κάθε επόμενη κρίση εκδηλώνονταν διαφορετικά.

Η οικονομική θεωρία μπορεί να ερμηνεύσει τις επαναλαμβανόμενες αστοχίες όταν οι απαιτήσεις της εκάστοτε κυβέρνησης δεν είναι σαφείς κι έτσι επιτρέπουν στα Τραπεζικά Ιδρύματα να αναπτύξουν στρατηγικές παρέκβασης των οδηγιών προς όφελος τους.

Η επιβράβευση (bonus) των τραπεζικών στελεχών βάσει του ύψους των δανείων που χορηγούν και τα κέρδη που αποφέρουν είχε ως αποτέλεσμα μια ανεξέλεγκτη πιστωτική επέκταση και παρακινδυνευμένες επενδύσεις.

Η παγκοσμιοποίηση έφερνε όλο και πιο πολλά κεφάλαια που αναζητούσαν επικερδείς τοποθετήσεις. Την ίδια περίοδο όλο και περισσότεροι επιζητούσαν μια γρήγορη άνοδο του καταναλωτικού προγράμματος, χωρίς να διασφαλίζουν στον ίδιο ρυθμό την άνοδο της παραγωγής και των εισοδημάτων τους. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την κατάρρευση του ιδιωτικού διαχρονικού εισοδηματικού περιορισμού (intertemporal budget constraint=IBC) προκαλώντας την κρίση του 2008.

⁸ Γκίκας Γ., Χύζ Α. (2016), *Χρήμα και χρηματοπιστωτικό σύστημα*, Αθήνα: Εκδόσεις Γέφυρα.

Υπάρχουν όμως και θεωρητικοί που υποστηρίζουν την αντίθετη γνώμη, ότι δηλαδή η κρίση του 2008 δεν ήταν κυρίως ιδιωτική αλλά άλλη μια δημόσια αποτυχία. Η θεωρία αυτή εξηγεί ότι το χρηματοοικονομικό σύστημα δεν κατάφερε να εποπτεύσει και να επιβάλλει την τήρηση του IBC των νοικοκυριών επειδή στις τράπεζες δεν υπήρχε σαφής ορισμός του επενδυτικού κινδύνου. Οι κυβερνήσεις προκειμένου να αποκομίσουν ψηφοθηρικά οφέλη πίεζαν τις τράπεζες να εγκρίνουν δάνεια ή ακόμη επιδοτούσαν τους οφειλέτες.

Το σχήμα εντολέας-εντολοδόχος μεταξύ κυβέρνησης και τραπεζικού συστήματος απέτυχε ως προς την εποπτεία και ως προς τον έλεγχο.

Κεφάλαιο 2^ο

Η έννοια της «κρίσης ύφεσης» και η μελέτη διαφόρων περιπτώσεων.

2.1 Κρίση ύφεσης: Τι είναι και πως προκαλείται

Σύμφωνα με τους (Κότιος & Παυλίδης, 2012)⁹, ερμηνεύοντας την έννοια «κρίση ύφεσης», θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι η κατάσταση της οικονομίας κατά την οποία υπάρχει απότομη επιβράδυνση της αύξησης του ΑΕΠ, ή ακόμη χειρότερα, το ΑΕΠ συρρικνώνεται, έχουμε δηλαδή αρνητικούς ρυθμούς εξέλιξης. Μια υφεσιακή κρίση μπορεί επίσης να προκληθεί από την μείωση της παραγωγής και των επενδύσεων, την μείωση των εξαγωγών, που έχουν ως αποτέλεσμα τη μείωση των θέσεων εργασίας και των εισοδημάτων. Η κρίση μπορεί να είναι παροδική ή χρόνια.

Προκειμένου να επικεντρωθούμε στο υπό μελέτη αντικείμενο θα μπορούσαμε να πούμε ότι η οικονομική ύφεση επηρεάζεται κυρίως από χρηματοπιστωτικές κρίσεις καθώς και από τις κρίσεις χρέους και τα αίτια της μπορεί να είτε εξωγενή αλλά και ενδογενή.

Αναλύοντας τα εξωγενή αίτια μία κρίση μπορεί να προκληθεί από την αύξηση των τιμών των πρώτων υλών ή της ενέργειας και των αλλαγών στις ισοτιμίες των νομισμάτων. Οι μεταβολές αυτές μπορεί να αποτελούν ενέργειες που προέρχονται από άστοχες οικονομικές και πολιτικές παρεμβάσεις.

Άλλη μια αιτία κρίσης μπορεί να είναι οι λανθασμένες υπερεπενδύσεις που μπορεί να προκύψουν από μια πολιτική φθηνού χρήματος ή λόγω νέων καινοτομιών και τεχνολογικών αλλαγών.

Σύμφωνα με την κενσϊανή και την μαρξιστική προσέγγιση τα αίτια της οικονομικής ύφεσης είναι ενδογενή. Οι μεν πρώτοι υποστηρίζουν ότι η κρίση προέρχεται από την μείωση της ζήτησης των επενδύσεων, ενώ οι δεύτεροι

⁹ Κότιος & Παυλίδης (2012), *Διεθνείς κρίσεις ύφεσης: Διεθνείς Οικονομικές κρίσεις, κρίσεις του συστήματος ή της πολιτικής*, (σ.22-32) Αθήνα: Εκδοτικός οίκος Rosili

υποστηρίζουν ότι οι κρίσεις είναι εγγενείς του καπιταλιστικού συστήματος και νομοτελειακές.

Η πρώτη μεγάλη οικονομική ύφεση ήταν κατά την περίοδο 1929-1933 και προκλήθηκε από την χρηματιστηριακή κρίση του 1929 στις ΗΠΑ. Οι επιπτώσεις της επηρέασαν όλη την ανθρωπότητα. Υπήρξε ένα ντόμινο χρηματιστηριακών κρίσεων σε πολλές χώρες του κόσμου. Η επικίνδυνη πτώση των τιμών των μετοχών είχε ως αποτέλεσμα το κλείσιμο πολλών τραπεζών και τη δημιουργία προβλημάτων ρευστότητας σε όλες τις υπόλοιπες τράπεζες με άμεσο αποτέλεσμα την κατάρρευση του πιστοδοτικού συστήματος. Οι επιχειρήσεις και οι ιδιώτες είδαν τα περιουσιακά τους στοιχεία να μειώνονται. Μείωση υπήρξε επίσης στα εισοδήματα αλλά και στην παραγωγή. Η ανεργία εκτοξεύτηκε στο 30% και το διεθνές εμπόριο κατέρρευσε.

Μετά την πρώτη αυτή οικονομική κρίση του 20^{ου} αιώνα που αναφέρεται παραπάνω, ακολούθησαν κι άλλες ανά τον κόσμο. Παρακάτω αναλύονται ορισμένες περιπτώσεις χωρών όπου αντιμετώπισαν οικονομική ύφεση και επλήγη το τραπεζικό τους σύστημα με αποτέλεσμα την επιβολή ελέγχων κεφαλαίων και άλλων οδυνηρών μέτρων. Όλες οι περιπτώσεις που αναφέρονται αφορούν την περίοδο από την πρώτη οικονομική κρίση μέχρι και σήμερα.

2.2 Η περίπτωση της Χιλής

Η Χιλή είναι το πλέον χαρακτηριστικό παράδειγμα στη διαχείριση των ροών κεφαλαίων. Τη δεκαετία του '80, στη διάρκεια της οικονομικής κρίσης στην Λατινική Αμερική, οι χώρες της δεν είχαν πρόσβαση στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές. Επιπλέον, από τη μεριά των ξένων επενδυτών υπήρξε δυσπιστία σε νέες επενδύσεις.

Η εφαρμογή ελέγχων κεφαλαίων έγινε για πρώτη φορά στη Χιλή το 1978 και διήρκησε ως το 1982.

Τη δεκαετία του '90 η οικονομία της Λατινικής Αμερικής φαίνεται να ανακάμπτει κι έτσι μπορεί και πάλι να προσελκύσει νέα κεφάλαια. Από το 1992 και μετά ο μεγάλος όγκος εισροών κεφαλαίων προκαλεί ανησυχία πιθανών οικονομικών επιπτώσεων.

Ο φόβος αυτός οδήγησε αρκετές χώρες της Λατινικής Αμερικής συμπεριλαμβανομένης και της Χιλής, να ασκήσουν ελέγχους κεφαλαίων. Ο κύριος

στόχος της επιβολής των ελέγχων κεφαλαίων ήταν η μείωση των εισροών κεφαλαίων και η ελαχιστοποίηση της ανατίμησης των νομισμάτων τους. (Edwards, 1998)¹⁰

Η θέση της Κεντρικής Τράπεζας της Χιλής ήταν ότι η επιβολή των ελέγχων κεφαλαίων περιορίζει τις εισροές κεφαλαίων και ενισχύει την μακροοικονομική σταθερότητα της χώρας. Έτσι λοιπόν σε περίπτωση κρίσης τα ποσά κεφαλαίων που θα επιτρέπονταν να φύγουν από τη χώρα θα ήταν περιορισμένα.

Τέλος, θεωρούσε ότι η επιβολή των ελέγχων κεφαλαίων θα μπορούσε να αντισταθμίσει την ανατίμηση του νομίσματός της η οποία προκαλείται από την νομισματική επέκταση και την αύξηση του εγχώριου πληθωρισμού της. (Neely, 1999)¹¹

Η κυβέρνηση της Χιλής εφάρμοσε ειδικά μέτρα που αφορούσαν αλλαγές στο καθεστώς άμεσων επενδύσεων και των ροών χαρτοφυλακίου. Συγκεκριμένα, το 1991 αποφάσισε οι άμεσες επενδύσεις να παραμένουν υποχρεωτικά για τουλάχιστον τρία έτη. Δύο χρόνια αργότερα η υποχρεωτική παραμονή μειώθηκε σε ένα έτος. Επίσης θέσπισε την άμισθη υποχρέωση τήρησης των ελάχιστων αποθεματικών (URR).

Συμπερασματικά, αν και οι έλεγχοι κεφαλαίων θα μπορούσαν να είχαν επιπτώσεις στη σύνθεση των κεφαλαιακών εισροών, τελικά οι όγκοι των εισροών δεν μεταβλήθηκαν. (Francisco, Leonardo, & Klaus, 1998).

Επίσης, δεν κατάφεραν να αποφύγουν την πραγματική εκτίμηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας, όμως επέτρεψαν στην Κεντρική Τράπεζα να αποκτήσει μεγαλύτερο έλεγχο στα βραχυπρόθεσμα επιτόκια. (Edwards, 1998)

¹⁰ Edwards S., (1998), *Capital flows, real exchange rates and capital controls: some Latin American experiences*, National Bureau of Economic Research. Pp 28-42

¹¹ Neely J.C. (1999), *An introduction to capital controls*, Econ papers, pp13-30

2.3 Η περίπτωση της Αργεντινής

Σύμφωνα με τον (Χαρδούβελης, 2010), η χρεοκοπία της Αργεντινής είναι το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτυχίας ενός προγράμματος σταθεροποίησης και εξυγίανσης μιας αναπτυσσόμενης οικονομίας το οποίο είχε σχεδιαστεί και υποστηριχθεί από τους διεθνείς οργανισμούς.

Η Αργεντινή για πάρα πολλά χρόνια (1975-1990) υπέφερε από υψηλό πληθωρισμό. Ήταν πολύ λίγες οι φορές που το ποσοστό του πληθωρισμού ήταν κάτω από το 100%. Μάλιστα στο τέλος της δεκαετίας του '80 η κατάσταση ήταν ανεξέλεγκτη και τα ποσοστά έφταναν να μετριούνται σε χιλιάδες τοις εκατό. Προκειμένου να καλύπτονται τα δημοσιονομικά ελλείμματα η κυβέρνηση αποφάσιζε την έκδοση νέου χρήματος.

Το 1991 η Αργεντινή άρχισε να εφαρμόζει μια σειρά από διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις υποστηριζόμενη από το ΔΝΤ σε μια προσπάθεια αποτροπής της επερχόμενης χρεοκοπίας.

Βασικό σημείο στη νέα αυτή προσπάθεια είναι η πρόσδεση του νέου peso με το δολάριο, με σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία. (Currency Board).

Το CB θα βοηθούσε στην σταθεροποίηση του πληθωρισμού, ενώ ο νέος νόμος της υποχρεωτικής μετατρεψιμότητας του νέου peso σε δολάριο δεν έδινε πλέον τη δυνατότητα χρηματοδότησης των δημοσιονομικών ελλειμμάτων με δημιουργία νέου χρήματος.

Στη συνέχεια ξεκίνησαν ιδιωτικοποιήσεις, αναδιάρθρωση και εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης, απελευθέρωση της αγοράς και του εμπορίου και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας.

Τα πρώτα αποτελέσματα αυτών των προσπαθειών απέδωσαν καρπούς. Ο πληθωρισμός μειώθηκε, οι εισροές ξένων κεφαλαίων ενισχύθηκαν και η πρόσβαση στον διεθνή δανεισμό έγινε πιο εύκολη.

Στα τέλη της δεκαετίας του '90 και ύστερα από μια σειρά αρνητικών εξελίξεων όπως η στάση πληρωμών που κήρυξε η Ρωσία, η πολιτική αστάθεια, η πτώση των εξαγωγών, η πτώση των διεθνών τιμών των πρώτων υλών και των αγροτικών προϊόντων, είχε ως αποτέλεσμα το 1999 η οικονομία της Αργεντινής να εισέλθει σε μακροχρόνια ύφεση.

Στα τέλη του 2000 το ΔΝΤ ύστερα από το δίλλημα το οποίο αντιμετώπισε για την κρίση της Αργεντινής (κρίση ρευστότητας ή μη διατηρήσιμο χρέος)

αποφάσισε ότι πρόκειται για κρίση ρευστότητας και επέλεξε να ανακοινώσει την παροχή ρευστότητας στη χώρα ύψους 40 δις δολαρίων. Ταυτόχρονα, απαίτησε να ληφθούν αυστηρά μέτρα περιστολής των δημοσίων δαπανών με την προσδοκία ότι αυτό θα αποκαθιστούσε την εμπιστοσύνη των αγορών.

Όμως το 2001, η αποτυχία του προγράμματος του ΔΝΤ ήταν πλέον προφανής. Τον Νοέμβριο του 2001 η κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι δεν μπορεί να ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις της απέναντι στο ΔΝΤ και αρνήθηκε να πληρώσει δάνειο ύψους 1,25 δις δολαρίων. Ακολούθησε μαζική φυγή κεφαλαίων από τη χώρα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθεί μεγάλη κρίση στον τραπεζικό κλάδο, αφού οι καταθέτες έσπευδαν να αποσύρουν καταθέσεις ή να μετατρέψουν τα pesos σε δολάρια.

Αποτέλεσμα όλων των παραπάνω γεγονότων ήταν η επιβολή περιορισμών στις αναλήψεις των καταθέσεων (capital controls). Μετά από μια τεράστια κοινωνική ένταση ανακοινώθηκε και επίσημα από την κυβέρνηση τον Δεκέμβριο του 2001 η χρεοκοπία της χώρας.

Τον Ιανουάριο του 2002 αποφασίστηκε η εγκατάλειψη του CB. Το peso υποτιμήθηκε κατά 28% και ύστερα από τον πανικό που ακολούθησε στην αγορά συναλλάγματος στα τέλη του 2002, το peso είχε μια ισοτιμία έναντι του δολαρίου 1:3,4.

Τα μέτρα που ελήφθησαν στη συνέχεια αφορούσαν την υποχρεωτική μετατροπή των δολαριακών λογαριασμών και δανείων σε peso, το πάγωμα των καταθέσεων και φυσικά την συνέχιση της επιβολής περιορισμού στις αναλήψεις. (Χαρδούβελης, 2010)¹²

¹² Χαρδούβελης Γ.,(2010), *Η περίπτωση της Αργεντινής, αίτια της χρεοκοπίας του 2001 και σύγκριση με την Ελλάδα*, Οικονομία και Αγορές Eurobank Research.

2.4 Η περίπτωση της Βραζιλίας

Σύμφωνα με τον (Fraga, 2000)¹³, η χρηματοπιστωτική κρίση που ξέσπασε στην Ασία το 1997 εξαπλώθηκε και στις άλλες αναπτυσσόμενες χώρες. Κύριος λόγος ήταν ο πανικός που επικράτησε στους διεθνείς επενδυτές με αποτέλεσμα να αποσύρουν τα κεφαλαία τους.

Το ιστορικό της οικονομικής κρίσης της Βραζιλίας το 1999 περιλάμβανε δημοσιονομικές αδυναμίες και προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών. Στα μέσα του 1998, η Βραζιλία παρουσίαζε πρωτογενές έλλειμμα. Περίπου το 40% του ΑΕΠ αποτελούσε εγχώριο χρέος το οποίο προέρχονταν από βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση. Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών παρουσίαζε έλλειμμα της τάξης του 5%. Τον Αύγουστο του ίδιου έτους η Ρωσία αθέτησε το χρέος της κι έτσι οι ροές κεφαλαίων στη Βραζιλία σταμάτησαν. Η οικονομική κρίση για τη Βραζιλία είχε ξεκινήσει. Έτσι το 1999, η χώρα μπήκε σε πρόγραμμα ελέγχου και οικονομικής σταθερότητας. Κύριο μέλημά του ΔΝΤ ήταν αρχικά η σταθεροποίηση του πληθωρισμού.

Έξι χρόνια αργότερα, τον Μάρτιο του 2005, η Βραζιλία ανακοίνωνε ότι η συμφωνία της με το ΔΝΤ δεν θα ανανεωνόταν. Η δημοσιονομική και νομισματική πολιτική είχε ενισχυθεί και η χώρα είχε ανακτήσει την εμπιστοσύνη των επενδυτών.

Σύμφωνα με τον Pablo Fonseca P. dos Santos¹⁴, επικεφαλής του τμήματος οικονομικών της Γραμματείας Διεθνών Υποθέσεων του Υπουργείου Οικονομικών της Βραζιλίας, η αύξηση του ΑΕΠ έφτασε το 2004 σε 5,2%, το υψηλότερο ποσοστό σε μια δεκαετία και δημιούργησε περισσότερες από 1,5 εκατομμύρια θέσεις εργασίας.

Το 2004, το Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών σημείωσε πλεόνασμα 1,9% του ΑΕΠ μετά την μεγάλη αύξηση των εξαγωγών.

Λίγα χρόνια αργότερα, και συγκεκριμένα τον Μάρτιο του 2008, προκειμένου να αποφευχθεί η ανατίμηση του νομίσματος από την παγκόσμια

¹³ Fraga A. (2000), *Monetary Policy During the transition to a floating exchange rate: Brazil's recent experience*, Finance and Development, A quarterly magazine of the IMF

¹⁴ Santos P.F.(2005), *Brazil's Remarkable Journey*. Finance and Development, A quarterly magazine of the IMF

οικονομική κρίση, η Βραζιλία ανακοίνωνε την επιβολή ελέγχων κεφαλαίων επί των εισροών. Σκοπός του μέτρου αυτού ήταν η αποθάρρυνση των εισροών. Κύρια επιδίωξη τους ήταν η διατήρηση της διαφοράς επιτοκίου, με παράλληλη ελαχιστοποίηση των πιέσεων για ανατίμηση του νομίσματος. Αρχικά επέβαλε φόρο 1,5% στις εισροές ξένων κεφαλαίων που χρησιμοποιήθηκαν για αγορά κινητών αξιών σταθερού εισοδήματος. Τον Οκτώβριο του 2008 ο φόρος καταργήθηκε λόγω της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης. Όμως επανήλθε τον Οκτώβριο του 2009 αυτή φορά σε ποσοστό 2% επί των επενδύσεων και κατέληξε το 2010 να ανέρχεται σε ποσοστό της τάξης του 6%. Τον Ιανουάριο του 2011 γίνεται χαλάρωση των ελέγχων με νέα μείωση των φόρων στο 4%. (Jinjarak, Noy & Zheng, 2013)¹⁵

Τους πρώτους μήνες του 2012 η κυβέρνηση αποφάσισε να θεσπίσει πρόσθετους περιορισμούς όπως για παράδειγμα οι πληρωμές στους εξαγωγείς να μην πραγματοποιούνται πριν την παράδοση αγαθών ή υπηρεσιών, και την επέκταση του φόρου για ξένο δανεισμό σε δάνεια, αρχικά με διάρκεια έως 3 έτη και στη συνέχεια έως 5 έτη.

Αν και μέχρι το 2011 τα μέτρα δεν απέδιδαν τα αναμενόμενα, από το 2012 και μετά η συνδιαστική εφαρμογή όλων των παραπάνω είχε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της ανατίμησης του εθνικού νομίσματος και την αποτροπή της ανεξέλεγκτης ροής εξωτερικών κεφαλαίων. (Baumann & Gallaghen, 2012)¹⁶

2.5 Η περίπτωση της Μαλαισίας

Σύμφωνα με τον (Neely, 1999) η χρηματοοικονομική κρίση της Ασίας ξεκίνησε τον Ιούλιο του 1997 με την υποτίμηση του ταϊλανδικού Μπατ (Thai baht) που είχε ως αποτέλεσμα την πρόκληση σημαντικών εκροών κεφαλαίων από τη Νοτιανατολική Ασία.

¹⁵ Jinjarak, Noy, & Zheng, (2013), *What lessons can Asia Draw from Capital Controls in Brazil during 2008-2012?*, ADBI Institute

¹⁶ Baumann B.A. & Gallaghen K.P. (2012), *Navigating capital flows in Brazil and Chile*, Columbia Academic Commons

Η υποτίμηση προκλήθηκε στην προσπάθεια της Ταϊλάνδης να υπερασπιστεί το νόμισμά της από κύμα κερδοσκοπικών επιθέσεων, εξαντλώντας τα συναλλαγματικά της αποθέματα και αφήνοντας ελεύθερη τη διακύμανση του Μπατ.

Οι συνέπειες αυτής της κρίσης ήταν η πτώση των τιμών των μετοχών του χρηματιστηρίου και η μεταβολή των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Το εμπόριο και η οικονομία είχαν πλέον καταρρεύσει.

Η Ασιατική κρίση ήταν διαφορετική από τις υπόλοιπες που μέχρι τώρα είχαμε συναντήσει. Η νοτιανατολική Ασία φαινόταν να έχει υγιή οικονομία. Είχε χαμηλό πληθωρισμό, ισοσκελισμένους προϋπολογισμούς και έναν ρυθμό ανάπτυξης της τάξης του 8% για περισσότερο από 30 χρόνια.

Όμως η επέκταση των οικονομιών σε ξένα κεφάλαια και η πολιτική σύνδεσης των τοπικών νομισμάτων με το δολάριο προκειμένου να πετύχουν σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες καθώς και οι υπέρογκοι χαμηλότοκοι δανεισμοί σε δολάρια των τραπεζών και των εγχώριων εταιριών, είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των τιμών σε ακίνητα και μετοχές.

Η φήμη που ξεκίνησε ότι τα αποθέματα σε δολάρια της Ταϊλάνδης δεν επαρκούσαν για να στηρίξουν το νόμισμά της, πυροδότησε μια πανικόβλητη φυγή κεφαλαίων.

Προκειμένου να αντιμετωπιστούν αυτές οι εκροές κεφαλαίων, το ΔΝΤ ζήτησε από όλες τις χώρες της Νοτιανατολικής Ασίας να αυξήσουν τα επιτόκια για να προσελκύσουν διεθνείς επενδυτές. Όμως η κίνηση αυτή δεν είχε τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Λόγω της αρνητικής αυτής εξέλιξης η Μαλαισία για να αντιμετωπίσει τη δύσκολη αυτή κατάσταση αποφάσισε την 1 Σεπτεμβρίου 1998 να επιβάλλει κεφαλαιακούς ελέγχους.

Οι έλεγχοι κεφαλαίων απαγόρευαν μεταφορές όχι μόνο μεταξύ εγχώριων και ξένων λογαριασμών αλλά και μεταξύ ξένων λογαριασμών.

Επιπλέον, απαγόρευαν τις πιστωτικές διευκολύνσεις στα υπεράκτια μέρη και τον επαναπατρισμό κεφαλαίων από επενδύσεις έως την 1 Σεπτεμβρίου 1999. Η συναλλαγματική ισοτιμία καθορίστηκε σε 3,8 Μπατ ανά δολάριο. Συναλλαγές σε συνάλλαγμα επιτρέπονταν μόνο σε εξουσιοδοτημένα ιδρύματα και μόνο κατόπιν τεκμηρίωσης της συναλλαγής.

Όλα τα παραπάνω μέτρα είχαν ως κύριο στόχο την αποτροπή της φοροδιαφυγής. Τον Φεβρουάριο του 1999 επιβλήθηκε νέο σύστημα φόρων επί των εκροών, το οποίο αντικατέστησε το μέτρο της απαγόρευσης του επαναπατρισμού κεφαλαίου. Αυτό έγινε σε μία προσπάθεια αποτροπής των βραχυπρόθεσμων εισροών κεφαλαίων και ενθάρρυνσης των μακροπρόθεσμων συναλλαγών .

Συμπερασματικά, η Μαλαισία αποφάσισε να επιβάλει τους ελέγχους κεφαλαίων στην προσπάθειά της να αποκτήσει νομισματική ανεξαρτησία για να είναι σε θέση να μειώσει τα επιτόκια της χωρίς να προκληθεί υποτίμηση του νομίσματος και αποχώρηση των ξένων επενδυτών και όπως ισχυρίζεται η κυβέρνησή της, τα κατάφερε. Η επίδραση των ελέγχων κεφαλαίων επέδρασε στην αύξηση της ζήτησης και την αποκατάσταση της σταθερότητας στην οικονομία.

2.6 Η περίπτωση της Ισλανδίας

Σύμφωνα με τον Poul Tomsen¹⁷, τον επικεφαλής αποστολής του ΔΝΤ στην Ισλανδία, ο κύριος λόγος κατάρρευσης της Ισλανδικής οικονομίας ήταν η υπέρ-ανάπτυξη του τραπεζικού συστήματος μετά την ολοκλήρωση της ιδιωτικοποίησης του τραπεζικού τομέα το 2003.

Η Ισλανδία ήταν ένα από τα πρώτα θύματα της παγκόσμιας κρίσης το φθινόπωρο του 2008. Βασικός παράγοντας ήταν ότι το τραπεζικό σύστημα ήταν υπερβολικά μεγάλο σε σχέση με το μέγεθος της οικονομίας. (Danielsson & Arnason, 2011). Η απομάκρυνση των επενδυτών είχε ως αποτέλεσμα να πληγεί το τοπικό νόμισμα της Ισλανδίας, το krona. Μέσα σε μία εβδομάδα οι τρεις τράπεζες κατέρρευσαν και η αξία της Ισλανδικής κορώνας (krona) μειώθηκε περισσότερο από 70%, ενώ η χρηματιστηριακή αγορά έχασε περισσότερο από το 80% της αξίας της. Για μια μικρή οικονομία που εξαρτάται πλήρως από τις εισαγωγές της, η κρίση αυτή αποτελεί πλήγμα μεγάλων διαστάσεων.

Το πρόγραμμα του ΔΝΤ επικεντρώνεται στην σταθεροποίηση της Ισλανδικής κορώνας προκειμένου να αποφευχθεί η αθέτηση υποχρεώσεων από επιχειρήσεις και νοικοκυριά. Αυτό επιτυγχάνεται με τη χρήση νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής, το οποίο βραχυπρόθεσμα έχει ως αποτέλεσμα την

¹⁷ Tomsen P.(2008), *IMF Survey: Iceland gets help to recover historic crisis*.(C. Andersen Interviewer)

αύξηση των επιτοκίων. Επιβάλλονται επίσης περιορισμοί στην διακίνηση κεφαλαίων και επιτρέπονται μόνο πληρωμές για εισαγωγές που χρήζουν άμεση προτεραιότητα. (Andersen, 2008)

2.7 Η περίπτωση της Κύπρου

Η Κύπρος είναι και αυτή μία από τις πρώτες χώρες της Ευρωζώνης που εφάρμοσαν περιορισμούς κεφαλαίων κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης στην Ευρώπη.

Ήταν Σεπτέμβριος του 2011 όταν τα πρώτα προβλήματα στην οικονομία της Κύπρου έκαναν την εμφάνιση τους. Η χώρα είχε δεχτεί νωρίτερα σταδιακές υποβαθμίσεις από τους μεγάλους οίκους αξιολογήσεων. Κύριος λόγος των υποβαθμίσεων ήταν η συμμετοχή των Κυπριακών τραπεζών σε ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου τα οποία στη συνέχεια «κουρεύτηκαν». Το ίδιο έτος το δημόσιο έλλειμμα ήταν 7,4% και το δημόσιο χρέος 71,10% του ΑΕΠ. Το 2012 η Κύπρος δέχεται κι άλλη υποβάθμιση από το οίκο αξιολόγησης Moody's.

Σύμφωνα με τον Γιώργο Ρωμαίο, (Ρωμαίος, 2014)¹⁸ από τον Ιούνιο του 2012 η τότε κυβέρνηση βρισκόταν σε διαπραγματεύσεις με την Τρόικα για την διάσωση της κυπριακής οικονομίας. Μετά τις προεδρικές εκλογές τον Φεβρουάριο του 2013 η νέα κυβέρνηση συμφώνησε με την Τρόικα για παροχή βοήθειας. Οι όροι που τέθηκαν ήταν πρωτόγνωροι. Ζητούσαν «κούρεμα» όλων των εγγυημένων καταθέσεων, δηλαδή ακόμη και των καταθέσεων που ήταν κάτω των 100.000 ευρώ. Θεωρώντας η κυβέρνηση ότι θα υπάρξει μεγάλη κοινωνική αντίδραση έγινε επαναδιαπραγμάτευση των όρων και τελικά αποφασίστηκε «κούρεμα» στις καταθέσεις οι οποίες ξεπερνούσαν τα 100.000 ευρώ. (μη εγγυημένες καταθέσεις). Το ποσοστό του «κούρεματος» αυτή τη φορά ήταν πολύ μεγαλύτερο από τους αρχικούς όρους που είχε θέσει η Τρόικα. Οι νέοι όροι προέβλεπαν επίσης και την αναδιάρθρωση του τραπεζικού συστήματος της Κύπρου αποφασίζοντας το κλείσιμο της Λαϊκής Τράπεζας και την πλήρη αναδιάρθρωση της Τράπεζας Κύπρου.

¹⁸ Ρωμαίος Γ. (2014). *Η Ευρώπη και η Ελλάδα: Από την κρίση στην ελπίδα*, Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη

Επίσης, εφαρμόστηκαν έλεγχοι κεφαλαίων που αφορούσαν τον περιορισμό των αναλήψεων και τον επαναπατρισμό κεφαλαίων. Οι κάτοικοι της χώρας είχαν υποχρέωση να μεταφέρουν στην Κύπρο τα χρηματικά ποσά που η προέλευσή τους ήταν είτε από εξαγωγές, είτε αφορούσαν πώληση περιουσιακών στοιχείων εντός της χώρας. Το χρονικό διάστημα περιοριζόταν στις δύο εβδομάδες από την ημερομηνία απόκτησής τους.

Η Κύπρος εφαρμόζοντας το κατάλληλα διαμορφωμένο πρόγραμμα συμμόρφωσης κατάφερε να αποκαταστήσει την αξιοπιστία σε σύντομο χρονικό διάστημα. Η άρση των περιορισμών κεφαλαίων πραγματοποιήθηκε τον Απρίλιο του 2015.

2.8 Η διαφορετική περίπτωση της Ιρλανδίας

Η κρίση των δανείων των Ηνωμένων Πολιτειών το 2008 έφτασε μέχρι και την Ιρλανδία. Η Ιρλανδική οικονομία ήταν στενά συνδεδεμένη με αυτή των Η.Π.Α, και όχι μόνο. Σύμφωνα με στοιχεία του Bloomberg, οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν έκθεση στην Ιρλανδία ύψους 138 δις. Δολαρίων, το ίδιο και η Γερμανία ποσοστό δηλαδή που έφτανε περίπου στο 4,1% του ΑΕΠ της, ενώ η Γαλλία είχε έκθεση της τάξης του 2% του ΑΕΠ της. Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η έκθεση της Βρετανίας το ύψος της οποίας ανέρχεται σε 208 δις. Δολάρια. (Παναγιώτου, 2011)¹⁹

Ο τραπεζικός τομέας της Ιρλανδίας δέχτηκε το μεγαλύτερο πλήγμα λόγω του ότι τροφοδοτούσε τον κλάδο της κατασκευής και της πώλησης ακίνητης περιουσίας. Οι δανειζόμενοι δεν είχαν πλέον τη δυνατότητα να εκπληρώσουν τις δανειακές τους υποχρεώσεις με αποτέλεσμα οι τράπεζες να εκτίθενται σε απώλεια φερεγγυότητας και αδυναμία χρηματοδότησης των δανείων.

Η κρίση της Ιρλανδίας οφείλεται σε ένα μείγμα πολιτικής. Από τη μία ο ξένος δανεισμός τραπεζών και από την άλλη η φορολογική αδυναμία του κράτους. Η έκθεση των μη Ιρλανδικών τραπεζών σε κρατικό Ιρλανδικό χρέος ανέρχεται σε 40 δις ευρώ, ενώ οι τράπεζες της ευρωζώνης και της Ιρλανδίας έχουν έκθεση 10 δις ευρώ έκαστος.

¹⁹ Παναγιώτου Π. (2011). *Η υπόθεση ελληνική κρίση*, Αθήνα: Εκδοτικός οργανισμός Λιβάνη ΑΒΕ

Η τακτική της κυβέρνησης να διατηρεί μειωμένες φορολογίες είχε ως αποτέλεσμα πολλές επιχειρήσεις να καταφεύγουν στο Ιρλανδικό κράτος για να προστατευθούν από βαριές φορολογήσεις. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να πληγεί ο τρόπος διαχείρισης των δημόσιων οικονομικών. (Σταυροπούλου, 2017)²⁰

Προκειμένου να περιοριστεί ο πανικός που προκαλείται ως αποτέλεσμα τέτοιων οικονομικών υφέσεων και για να αποφευχθεί η κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος, η κυβέρνηση αποφάσισε να παίξει το ρόλο εγγυητή και ζητήσει βοήθεια από το ΔΝΤ. Ακολούθησε το πρόγραμμα λιτότητας που της επέβαλαν οι Ευρωπαίοι εταίροι χωρίς όμως να επιβάλλει περιορισμούς κεφαλαίων αλλά κάνοντας κάτι άλλο πολύ πρωτοποριακό. Θέσπισε νομοθεσία για τη δημιουργία μιας τράπεζας με την επωνυμία: Εθνική Υπηρεσία Διαχείρισης Περιουσιακών Στοιχείων (National Asset Management Agency, NAMA) που θα αγόραζε όλα τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια και με ειδικούς εκτιμητές θα αποτιμούνταν όλα τα περιουσιακά στοιχεία έναντι της αγοραίας αξίας. (MCEnergy, 2017)²¹

2.9 Η επίδραση των capital controls μέσα από έρευνες για Βραζιλία, Αργεντινή, Χιλή και Κύπρο.

Βραζιλία

Σύμφωνα με τους (Chamon & Garcia, 2015) οι ακαθάριστες εισροές κεφαλαίων στη Βραζιλία ήταν αυξημένες την περίοδο πριν την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση (2008), όμως παρουσιάζουν απότομη πτώση στα τέλη του 2008 έως τις αρχές του 2009. Εξαίρεση αποτελούν οι ροές άμεσων ξένων επενδύσεων που παρέμειναν θετικές ακόμη και την περίοδο της κρίσης. Ο φόρος 2% που επιβλήθηκε άφησε ανεπηρέαστες τόσο τη ροή των ιδίων κεφαλαίων όσο και τις ροές ξένων κεφαλαίων. Δεν συνέβη το ίδιο όμως και με την μετέπειτα αύξηση αρχικά στο 4% και μετά στο 6%. Οι ροές ξένων κεφαλαίων μειώθηκαν.

²⁰ Σταυροπούλου Χ.(2017) *Γιατί η Ιρλανδία και όχι η Ελλάδα;* www.powerpolitics.eu

²¹ MCEnergy Β.(2017) *Η τραπεζική κρίση της Ιρλανδίας:NAMA, ένα όχημα αναδιάρθρωσης μη εξυπηρετούμενων δανείων.* www.accountancygreece.gr

Αξιοσημείωτη είναι όμως η σημαντική αύξηση των ροών των άμεσων ξένων επενδύσεων κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου.

Συχνά χρησιμοποιείται το επιχείρημα ότι τα ενδοεταιρικά δάνεια χαρακτηρίζονται ως άμεσες ξένες επενδύσεις προκειμένου να αποφευχθεί ο φόρος. Σύμφωνα με την Κεντρική Τράπεζα της Βραζιλίας ο χαρακτηρισμός δάνειων ως (Α.Ξ.Ε.) χρησιμοποιείται αποκλειστικά για στατιστικούς σκοπούς. Ενδοεταιρικά δάνεια φορολογήθηκαν με τον ίδιο τρόπο με τα μη ενδοεταιρικά.

Σύμφωνα λοιπόν με τα παραπάνω, τα οικονομικά ιδρύματα που λειτουργούν τόσο στη Βραζιλία όσο και στο εξωτερικό είναι δύσκολο να αποφύγουν την επιβολή του IOF φόρου.

Είναι δύσκολη η εκτίμηση της αποτελεσματικότητας των ελέγχων κεφαλαίων λόγω του όγκου των ροών. Αυτό θα μπορούσε να γίνει κάνοντας υποθέσεις σχετικά με τους αντισταθμιστικούς όγκους, ελλείψει ελέγχων κεφαλαίων. Μια εναλλακτική λύση θα ήταν να επικεντρωθούν οι διαφορές στις τιμές ανάμεσα σε όμοια χερσαία και υπεράκτια περιουσιακά στοιχεία. Εάν τα μέτρα επιβολής ελέγχων κεφαλαίων ήταν επιτυχή για την αποθάρρυνση των ροών κεφαλαίων, θα έπρεπε να είχαν εμφανιστεί «σφήνες» σε τοπικές αγορές σταθερού και κυμαινόμενου εισοδήματος.

Σε ότι αφορά την εκτίμηση του αντίκτυπου στην συναλλαγματική ισοτιμία, θα πρέπει να υπολογιστεί ένα μοντέλο προκειμένου να γίνει περαιτέρω ανάλυση.

Οι αρχές της Βραζιλίας ήταν αρκετά ειλικρινείς και εξέφρασαν την ανησυχία τους σχετικά με την ανταγωνιστικότητα. Στις 21 Οκτωβρίου 2009 δύο μέρες μετά την επιβολή των ελέγχων κεφαλαίων ο υπουργός Οικονομικών Mantega στη δήλωση του ανέφερε ότι στοχεύουν στην ισοτιμία λόγω του ότι οι εξαγωγές είναι πιο ακριβές των εισαγωγών με αποτέλεσμα οι εισαγωγές να αυξάνονται με μεγαλύτερο ρυθμό έναντι των εξαγωγών της χώρας.

Αργεντινή

Σύμφωνα με την (Phylaktis, 1988)²² οι επιπτώσεις των ελέγχων κεφαλαίων στο ονομαστικό επιτόκιο την περίοδο 1971-1984 οφείλονται αρχικά τις

²² Phylaktis K.(1988), *Capital controls: The case of Argentina*, Elsevier, journal of international money and finance

συναλλαγματικές ισοτιμίες και στη διαφορά των επιτοκίων λόγω του φόρου που προκύπτει από τους ελέγχους κεφαλαίου.

Η Αργεντινή επέβαλε διάφορους τύπους ελέγχων κεφαλαίων. Αξίζει να σημειωθεί ότι μόνο τρεις από αυτούς βρέθηκαν στατιστικά σημαντικοί. Ο πρώτος ήταν ο περιορισμός των ποσοστών των κερδών από κεφάλαια που μπορούν να επαναπατριστούν. Ο δεύτερος αφορούσε την εγγύηση συναλλάγματος που δίνονταν στους Αργεντίνους για εξωτερικό δανεισμό, και ο τρίτος είχε να κάνει με την επιβολή ελάχιστων απαιτήσεων σε δάνεια ξένου νομίσματος.

Οι περιορισμοί του επαναπατρισμού κερδών διέφεραν κατά περιόδους. Υπήρξαν περίοδοι πλήρους απαγόρευσης, αλλά και διαστήματα επαναπατρισμού ενός ποσοστού των κερδών, όπως αναφέρεται και παραπάνω. Ακόμη και τις περιόδους κατά τις οποίες οι επενδυτές είχαν το δικαίωμα να επαναπατρίσουν κέρδη, μερίσματα και δικαιώματα εκμετάλλευσης, αυτό γίνονταν μόνο μέσω της αγοράς ή και της διαπραγμάτευσης πενταετών ομολόγων σε δολάρια (BONEX) τα οποία είχε εκδώσει η κυβέρνηση της Αργεντινής.

Τα ομόλογα BONEX διαπραγματεύονταν στην Αργεντινή και στο εξωτερικό. Τα ομόλογα αυτά εκδίδονταν σε πολύ μικρές ονομαστικές αξίες και έφεραν επιτόκιο ίσο με το εξάμηνο LIBOR. Οι επενδυτές αγόραζαν BONEX στην επίσημη συναλλαγματική ισοτιμία και τα πωλούσαν σε δολάρια στη Νέα Υόρκη, το Λονδίνο και τη Ζυρίχη. Ένα δολάριο ομολόγου BONEX μπορούσε να αγοράσει μόνο 0,60 δολάρια στις ΗΠΑ. Η έκπτωση αυτή αντικατόπτριζε τη διαφορά μεταξύ της επίσημης συναλλαγματικής ισοτιμίας και του παράλληλου επιτοκίου της αγοράς.

Προσφέροντας εγγύηση συναλλάγματος για το δημόσιο χρέος, η κυβέρνηση απέφευγε να καταβάλλει ασφάλιστρο κινδύνου ανταλλαγής. Ωστόσο, με τον τρόπο αυτό αναγκαζόταν να κάνει μεγάλες πληρωμές στους κατόχους κρατικών ομολόγων κάθε φορά που γίνονταν υποτίμηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας.

Δυστυχώς, υπήρξε αποτυχία στο σχέδιο σταθεροποίησης. Σε μία χώρα σαν την Αργεντινή το πρόγραμμα σταθεροποίησης δεν θα έπρεπε να βασίζονταν μόνο στην αξιοπιστία. Αυτό που χρειαζόταν ήταν ένα υγιές πρόγραμμα δημοσιονομικής πειθαρχίας.

Χιλή

Σύμφωνα με την (Forbes, 2006)²³ η επίδραση των ελέγχων κεφαλαίων στη Χιλή δεν επηρέασε με τον ίδιο τρόπο σε όλες τις επιχειρήσεις.

Το 1998, οι ροές κεφαλαίων στη Χιλή μειώθηκαν δραματικά ενώ παράλληλα αυξήθηκαν τα ποσοστά δανεισμού της. Αυτοί οι παράγοντες είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση των οικονομικών περιορισμών για τις επιχειρήσεις της Χιλής. Οι περισσότερο πληγείσες ήταν οι μικρού μεγέθους επιχειρήσεις.

Αν και η άρση των περιορισμών κεφαλαίων το 1998 θα έπρεπε να εξαλείψει τους περιορισμούς στις χρηματοδοτήσεις των μικρότερων επιχειρήσεων, αυτό δεν κατέστη δυνατό. Ενισχύθηκαν δηλαδή ακόμη περισσότερο οι ενδείξεις ότι οι έλεγχοι κεφαλαίων επηρέασαν σημαντικά τις μικρότερες επιχειρήσεις που διαπραγματεύονταν στο χρηματιστήριο αξιών της Χιλής. Όσο πιο μεγάλο ήταν το μέγεθος μιας επιχείρησης τόσο μειώνονταν οι οικονομικοί περιορισμοί. Αυτά τα αποτελέσματα οδήγησαν στην επιβολή των φόρων επί των εισροών κεφαλαίων.

Η διαφορετική αντιμετώπιση των μικρών επιχειρήσεων θα μπορούσε να έχει σημαντικό κόστος στις αναδυόμενες οικονομίες μιας και οι μικρές επιχειρήσεις θα μπορούσαν να αποδειχθούν πολύτιμες μηχανές για τη δημιουργία θέσεων εργασίας και φυσικά για περαιτέρω ανάπτυξη της οικονομίας.

Θα έπρεπε λοιπόν, πριν την επιβολή του φόρου στις εισροές κεφαλαίων να αντισταθμίσουν προσεκτικά τα πιθανά οφέλη που θα μπορούσαν να αποκομίσουν από τις επενδύσεις και την ανάπτυξη των μικρότερων επιχειρήσεων.

Κύπρος

Σύμφωνα με τον (Zenios, 2014)²⁴ η Κύπρος ακολούθησε την πολιτική του Bail-in, η οποία έχει ως στόχο τη διάσωση μιας ώρας που κινδυνεύει από οικονομική κατάρρευση κάνοντας χρήση εσωτερικών πόρων. Σε αυτή την περίπτωση η συνήθης πρακτική που ακολουθείται είναι το «κούρεμα» των καταθέσεων των πολιτών έτσι ώστε να συγκεντρωθούν επαρκή κεφάλαια.

²³ Forbes K.J.(2006), *One cost of the Chilean capital controls: Increased financial constraints for smaller traded firms*, Elsevier, Journal of international Economics 71

²⁴ Zenios S.A. (2014), *Fairness and reflexivity in the Cyprus bail-in*, Working paper 14-04, Wharton financial institutions center

Σύμφωνα με τον (Hardouvelis, 2016)²⁵, αρχικά η συνδιαστική επιβολή του bail-in, των περιορισμών κεφαλαίων, και της εκκαθάρισης της Λαϊκής Τράπεζας δημιούργησαν κάποιες διακυμάνσεις στην οικονομία που όμως αποκαταστάθηκαν με το πέρασμα των ετών.

Σύμφωνα με την (Μπουσκούτα, 2017)²⁶, ο πληθωρισμός αυξήθηκε μόνο 1%, όμως η ανεργία την περίοδο 2013-2015 ήταν περίπου στο 16%, ποσοστό αρκετά υψηλό για τα δεδομένα της Κύπρου.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να επηρεαστεί η εγχώρια ζήτηση και οι κρατικές δαπάνες οι οποίες συρρικνώθηκαν αρκετά. Παράλληλα οι συμπιέσεις των μισθών λόγω της ανεργίας καθώς και οι φόροι δημιούργησαν μια ασφυκτική κατάσταση για την κυπριακή οικονομία.

Η μείωση των εξαγωγών λόγω της επιβολής των ελέγχων κεφαλαίων, έδωσε μια ανάσα στην οικονομία γιατί αυξήθηκε η εγχώρια παραγωγή αγαθών. Η επιβολή των περιορισμών δεν άφησε ανεπηρέαστες τις άμεσες ξένες επενδύσεις οι οποίες μειώθηκαν κατακόρυφα.

Κατά τη διετία επιβολής των περιορισμών κεφαλαίων η κατανάλωση επηρεάστηκε ελάχιστα. Για το παραπάνω διάστημα κινούνταν σε χαμηλά επίπεδα, ενώ άρχισε να παρουσιάζει σταδιακή αύξηση μετά την άρση των περιορισμών.

Τέλος, το χρέος της χώρας για την περίοδο 2013-2015 δεν φαίνεται να μεταβλήθηκε. Είναι όμως αξιοσημείωτο, ότι από το 2016 και μετά το χρέος μειώθηκε στο 103% και συνεχίζει σταδιακά να μειώνεται.

²⁵ Hardouvelis G. A. (2016), *Overcoming the crisis in Cyprus, The Cyprus Bail-in*, www.worldscientific.com

²⁶ Μπουσκούτα Α. (2017), *Ta capital controls (περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων) και οι επιπτώσεις τους στην ελληνική οικονομία-Συγκριτική ανάλυση Ελλάδας Κύπρου*, Διπλωματική εργασία, ΕΑΠ

Κεφάλαιο 3^ο

Η επιβολή των capital controls την Ελλάδα

3.1 Η πορεία για την υπογραφή των μνημονίων

Την περίοδο 2001-2009 λόγω της ελλιπούς αποτελεσματικής χρηματοδότησης από την Ε.Ε., οι ελληνικές κυβερνήσεις δεν πραγματοποίησαν αποτελεσματικές μεταρρυθμίσεις και οικονομικές πολιτικές, με αποτέλεσμα την περαιτέρω επιδείνωση των δεικτών της οικονομίας. (Arghyrou & Tsoukalas, 2010)²⁷

Στη συνέχεια, η χρηματοπιστωτική επίθεση που δέχτηκε η Ελλάδα από τον Οκτώβριο του 2009 έως τον Μάιο του 2010, οδήγησε στην μεγάλη αύξηση των επιτοκίων δανεισμού από την αγορά κεφαλαίων καθιστώντας το κόστος δανεισμού απαγορευτικό. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα η Ελλάδα να αναγκαστεί να προσφύγει στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και στον μηχανισμό στήριξης της Ε.Ε. (Παναγιώτου, 2011)²⁸

Μεταξύ της Ελλάδας και των πιστωτών της έχουν υπογραφεί τρία μνημόνια, τα οποία περιλάμβαναν παροχή πιστώσεων με ευνοϊκούς όρους, όμως είχαν ως «αντάλλαγμα» δημοσιονομική προσαρμογή και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις.

Το πρώτο μνημόνιο υπεγράφη το 2010. Στηρίχτηκε στο γεγονός ότι η Ελλάδα αντιμετώπιζε πρόβλημα ρευστότητας γι' αυτό τα δάνεια ήταν βραχυπρόθεμα με υψηλό επιτόκιο και χωρίς να γίνει αναδιάρθρωση χρέους. (Τσακλόγλου, Οικονομίδης, Παγουλάτος, Τριαντόπουλος, & Φιλιππόπουλος, 2016)²⁹

²⁷ Arghyrou & Tsoukalas (2010), *The Greek debt crisis: Likely causes, Mechanics and outcomes*, working paper series p.12, Cardiff business school

²⁸ Παναγιώτου Π.,(2011), *Η υπόθεση ελληνική κρίση*, Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη ΑΒΕ

²⁹ Τσακλόγλου Π., Οικονομίδης Γ., κα(2016), *Χάρτης εξόδου από την κρίση, ένα παραγωγικό μοντέλο για την Ελλάδα*, Αθήνα: διαΝΕΟσις, Οργανισμός Έρευνας και Ανάλυσης

Το δεύτερο μνημόνιο υπεγράφη το 2012 και αντιμετώπισε το πρόβλημα της Ελλάδας ως πρόβλημα φερεγγυότητας. Το μνημόνιο αυτό περιλάμβανε την αναδιάρθρωση χρέους. Συγκεκριμένα την άνοιξη του 2012 το δημόσιο χρέος της Ελλάδας «κουρεύτηκε». Αυτοί που ζημιώθηκαν από το «κούρεμα» ήταν οι κάτοχοι ομολόγων. Κύριοι επενδυτές των ελληνικών ομολόγων ήταν οι ελληνικές τράπεζες και τα ασφαλιστικά ταμεία. Αν και οι τράπεζες αποζημιώθηκαν για την απώλεια των κεφαλαίων τους, δεν συνέβη το ίδιο με τους μικρο-ομολογιούχους και τα ασφαλιστικά ταμεία. (Βαρουφάκης, 2016)³⁰

Τέλος, το τρίτο μνημόνιο υπεγράφη τον Αύγουστο του 2015 μετά από πολλές διαπραγματεύσεις και αφού επιβλήθηκαν οι ελέγχοι κεφαλαίων (capital controls), με δυσμενέστερους όρους από αυτούς των αρχικών διαπραγματεύσεων, και υποσχόταν την περαιτέρω ελάφρυνση του χρέους.

3.2 Το χρονικό της επιβολής των capital controls

Οι οικονομικές εξελίξεις που διαμορφώθηκαν στις αρχές του 2015 ήταν δυσμενείς. Ήδη από το 2014 υπήρξε διάχυτο ένα κλίμα αβεβαιότητας το οποίο επιδεινώθηκε και κορυφώθηκε με την προκήρυξη του δημοψηφίσματος τον Ιούνιο του 2015, την τραπεζική αργία και την επιβολή των περιορισμών κεφαλαίων, που περιλάμβαναν εκτός από περιορισμούς στις αναλήψεις, περιορισμούς στις διασυνοριακές πληρωμές και στη διασυνοριακή κίνηση κεφαλαίων. (Τράπεζα της Ελλάδος, 2016)

Πιο συγκεκριμένα, η Ελληνική κυβέρνηση τον Ιούνιο του 2015 έφτασε στο τέλος της παράτασης διάσωσης χωρίς να έρθει σε συμφωνία για περαιτέρω επέκταση με τους πιστωτές. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή-Δελτίο Τύπου, 2015).³¹ Τότε η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) αποφάσισε να μην αυξήσει περαιτέρω το επίπεδο του δανεισμού των ελληνικών τραπεζών από τον δανειστή έσχατης προσφυγής (ELA) και να παραμείνει στο επίπεδο που συμφωνήθηκε στις 26

³⁰ Βαρουφάκης Γ.,(2016),*Η αρπαγή της Ευρώπης, Οι ρίζες της καταστροφικής διαχείρισης μιας αναπόφευκτης κρίσης*, Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη

³¹ European Commission, (2015), *Δελτίο Τύπου, Ενημέρωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τις τελευταίες προτάσεις στο πλαίσιο διαπραγματεύσεων με την Ελλάδα*, Βρυξέλλες.

Ιουνίου 2015. (Draghi, 2015). Αυτό είχε ως επακόλουθο την εφαρμογή των ελέγχων κεφαλαίων προκειμένου να αποφευχθεί η κατάρρευση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Αξίζει να σημειωθεί ότι το πρώτο εξάμηνο του 2015 οι εκροές των Ελληνικών καταθέσεων ήταν περίπου 45 δις. ευρώ. Το 1/3 αφορούσε την απόσυρση κεφαλαίων λόγω της ανασφάλειας των οικονομικών εξελίξεων και φύλαξη αυτών «κάτω από το στρώμα». Άλλο 1/3 μεταφέρθηκε σε τράπεζες του εξωτερικού για τον ίδιο λόγο, ενώ 1/3 επενδύθηκε σε ξένα μέσα χρηματαγοράς. (Μουρμούρας, 2017)³²

Την απόφαση επιβολής περιορισμών κεφαλαίων ακολούθησε η Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου (Π.Ν.Π.) (ΦΕΚ Α' 65/28-06-2015)³³ που αναφέρει στο πρώτο του άρθρο: *«Η χρονική περίοδος από 28 Ιουνίου έως και 6 Ιουλίου κηρύσσεται τραπεζική αργία. Η τραπεζική αργία καταλαμβάνει όλα τα πιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούν στην Ελλάδα με οποιαδήποτε μορφή, περιλαμβανομένων των υποκαταστημάτων αλλοδαπών πιστωτικών ιδρυμάτων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του ν. 4261/2014 (Α' 107), το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, τα ιδρύματα πληρωμών του ν. 3862/2010 (Α' 113) και τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος του ν. 4021/2011 (Α' 218), τα υποκαταστήματα και τους αντιπροσώπους ιδρυμάτων πληρωμών και ιδρυμάτων ηλεκτρονικού χρήματος που εδρεύουν σε άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και λειτουργούν νόμιμα στην Ελλάδα (στο εξής, τα «ιδρύματα»).* Με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών η ως άνω χρονική περίοδος δύναται να συντμηθεί ή να παραταθεί. Κατά την τραπεζική αργία τα ιδρύματα θα παραμείνουν κλειστά για το κοινό και θα έχει πρόσβαση σε αυτά μόνον το προσωπικό που είναι αναγκαίο για την εφαρμογή της παρούσας πράξης και την προετοιμασία για την επανέναρξη των συναλλαγών με το κοινό μετά τη λήξη της τραπεζικής αργίας. Η καταβολή των συντάξεων εξαιρείται από τους περιορισμούς τραπεζικών συναλλαγών της παρούσας. Οι διοικήσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων θα ανακοινώσουν τον τρόπο καταβολής των συντάξεων και τα συγκεκριμένα ανά περιοχή υποκαταστήματά τους, τα οποία θα λειτουργήσουν για το σκοπό αυτό».

Κατά την τραπεζική αργία πραγματοποιούνται μόνο:

³² Μουρμούρας Ι.,(2017). Ομιλία στην Οξφόρδη με τίτλο: Σχετικά με την επείγουσα βοήθεια σε Ρευστότητα: Θεωρία και αποδεικτικά στοιχεία, Οξφόρδη.

³³ ΦΕΚ Α' 65/28-06-2015, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

α) Αναλήψεις μετρητών από ΑΤΜ, με ημερήσιο όριο ανά κάρτα 60 ευρώ.

β) Συναλλαγές άνευ περιορισμών πέραν αυτών που ίσχυαν πριν την έκδοση της παρούσας με πιστωτικές και χρεωστικές κάρτες για πληρωμές στο εσωτερικό της χώρας, δηλαδή για πληρωμές σε πίστωση λογαριασμού που τηρείται στην Ελλάδα.

γ) Πληρωμές με τη χρήση προπληρωμένων καρτών αποκλειστικά έως του ποσού που εμφανιζόταν ως υπόλοιπο πριν από την έναρξη της τραπεζικής αργίας. Νέες προπληρωμένες κάρτες δεν εκδίδονται.

δ) Συναλλαγές ηλεκτρονικής τραπεζικής για πληρωμές σε πίστωση λογαριασμού που τηρείται στην Ελλάδα.

ε) Αναλήψεις μετρητών με κάρτες εξωτερικού από ΑΤΜ. Περιορισμοί στα όρια ανάληψης αυτών των καρτών καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών.

3.3 Η επόμενη μέρα: Το νέο θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας ελληνικών τραπεζών

Η λήξη της τραπεζικής αργίας μετά την παράταση που δόθηκε, ήταν η 20^η Ιουλίου 2015. Η επόμενη μέρα ήταν πραγματικά πολύ διαφορετική για τους Έλληνες πολίτες. Το πλαίσιο λειτουργίας των τραπεζών όριζαν νέοι κανόνες, πρωτόγνωροι για τα δεδομένα της Ελλάδος.

Τους νέους κανόνες της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου όριζε το ΦΕΚ Α' 84/18-07-2015³⁴. Παρακάτω αναφέρονται ενδεικτικά κάποιες από τις πιο σημαντικές απαγορεύσεις-περιορισμούς:

- Δεν επιτρέπονται οι κάθε μορφής αναλήψεις μετρητών από κατάστημα ή από Αυτόματες Ταμειολογιστικές Μηχανές (ΑΤΜ) που υπερβαίνουν το ποσό των εξήντα (60) ευρώ ανά καταθέτη (CustomerID), ανά πιστωτικό ίδρυμα, ανά ημέρα, από τα ιδρύματα στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Μετρητά που δεν αναλήφθηκαν κάποια ημέρα ή ημέρες μπορούν να αναληφθούν σωρευτικά έως του ποσού των τετρακοσίων είκοσι ευρώ (420) ανά εβδομάδα.

³⁴ ΦΕΚ Α' 84/18-07-2015, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως

- Η απαγόρευση ανάληψης μετρητών εφαρμόζεται και σε κάθε άλλη πληρωμή μετρητών από τα ιδρύματα ανεξαρτήτως νομίσιματος, συμπεριλαμβανομένων μεταξύ άλλων των εισπράξεων επιταγών και των πληρωμών βάσει εγγυητικών επιστολών, οι οποίες κατατίθενται σε τραπεζικό λογαριασμό για τις αναλήψεις από τον οποίο ισχύουν οι περιορισμοί της προηγούμενης παραγράφου. Επίσης, απαγορεύονται οι αναλήψεις μετρητών με χρήση πιστωτικών και προπληρωμένων καρτών στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.
- Η μεταφορά κεφαλαίων ή μετρητών στο εξωτερικό, με κάθε τρόπο απαγορεύεται, περιλαμβανομένης της εντολής μεταφοράς κεφαλαίων σε λογαριασμούς που τηρούνται σε πιστωτικά ιδρύματα που εδρεύουν και λειτουργούν στο εξωτερικό, καθώς και της μεταφοράς κεφαλαίων με τη χρήση πιστωτικών, προπληρωμένων και χρεωστικών καρτών για διασυνοριακές πληρωμές.
- Επιτρέπεται η χρήση πιστωτικών και χρεωστικών καρτών στο εξωτερικό για αγορές αγαθών ή υπηρεσιών χωρίς μετρητά έως το ανώτατο όριο που ορίζεται ανά πιστωτικό ίδρυμα με απόφαση της Επιτροπής Έγκρισης Τραπεζικών Συναλλαγών.
- Απαγορεύεται να ανοίγονται νέοι λογαριασμοί όψεως ή καταθετικοί, να προστίθενται συνδικαιούχοι στους ήδη υφιστάμενους και να ενεργοποιούνται αδρανείς λογαριασμοί.
- Επιτρέπεται το άνοιγμα λογαριασμών αποκλειστικά για τις ακόλουθες συναλλαγές, η αναγκαιότητα των οποίων πρέπει να τεκμηριώνονται εγγράφως και με την προϋπόθεση ότι δεν υφίσταται άλλος διαθέσιμος λογαριασμός μέσω του οποίου αυτές μπορούν να διενεργηθούν: α. η πληρωμή μισθοδοσίας προσωπικού, β. η πληρωμή υποχρεώσεων του καταθέτη προς το ίδιο πιστωτικό ίδρυμα που προκύπτουν από συμβάσεις που είχαν καταρτισθεί προ της 28ης Ιουνίου 2015, γ. η καταβολή νέων συντάξεων και νέων προνοιακών επιδομάτων, (κ.α.)
- Απαγορεύεται η πρόωρη, μερική ή ολική, εξόφληση δανείου σε πιστωτικό ίδρυμα, με εξαίρεση την αποπληρωμή με μετρητά ή έμβασμα από το εξωτερικό.
- Απαγορεύεται η πρόωρη, μερική ή πλήρης, λήξη των προθεσμιακών καταθέσεων. Κατ' εξαίρεση, επιτρέπεται η πρόωρη μερική λήξη προθεσμιακής κατάθεσης αποκλειστικά και μόνο για την ισόποση εξόφληση: α. οφειλών προς

το Δημόσιο και τους ασφαλιστικούς φορείς β. τρέχουσας δόσης και ληξιπρόθεσμων οφειλών δανείου στο ίδιο πιστωτικό ίδρυμα, γ. πληρωμής μισθοδοσίας στο ίδιο πιστωτικό ίδρυμα, δ. πληρωμής νοσηλίων και διδάκτρων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό(κ.α.)

➤ Σε περίπτωση κατασχέσεως χρηματικής απαίτησης εις χείρας πιστωτικού ιδρύματος, της Τράπεζας της Ελλάδος ή του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων ως τρίτου, δεν επιτρέπεται η καταβολή του ποσού της απαίτησης σε μετρητά. Το ποσό είτε καταβάλλεται με έκδοση επιταγής είτε πιστώνεται υποχρεωτικά σε τραπεζικό λογαριασμό του κατασχόντος που τηρείται στο ίδιο ή άλλο πιστωτικό ίδρυμα.

➤ Απαγορεύεται η κατάρτιση συμβάσεων αποδοχής συναλλαγών με κάρτες πληρωμών, εφόσον η εκκαθάρισή τους πραγματοποιείται με πίστωση λογαριασμού του εμπόρου, ο οποίος τηρείται εκτός Ελλάδος σε φορέα παροχής υπηρεσιών πληρωμών.

➤ Απαγορεύεται η μεταφορά θεματοφυλακής στο εξωτερικό για τίτλους που αποκτήθηκαν μετά την έναρξη της ισχύος της τραπεζικής αργίας. Επίσης, απαγορεύεται η μεταφορά στο εξωτερικό θεματοφυλακής τίτλων που τελούν υπό διαπραγμάτευση σε οργανωμένες αγορές ή πολυμερείς μηχανισμούς που λειτουργούν εντός και εκτός Ελλάδος. Δεν επιτρέπονται μεταφορές κεφαλαίων για την απόκτηση χρηματοπιστωτικών μέσων του άρθρου 5 του Ν. 3606/2007 (Α'195) μέσω οργανωμένων αγορών και πολυμερών μηχανισμών διαπραγμάτευσης ή επαγγελματιών που διαθέτουν τέτοια χρηματοπιστωτικά μέσα, όπως Ο.Σ.Ε.Κ.Α. ή Ο.Ε.Ε.

Αυτή ήταν η νέα δομή λειτουργίας των Ελληνικών τραπεζών και οι νέοι κανόνες με τους οποίους θα έπρεπε να συμμορφωθούν τα τραπεζικά ιδρύματα. Εάν κατά τους δειγματοληπτικούς ελέγχους της Τράπεζας της Ελλάδος εντοπίζονταν παραβάσεις, επιβάλλονταν πρόστιμο ύψους έως του ενός δεκάτου του ποσού της αντίστοιχης συναλλαγής. Όποιος παρέβαινε τις διατάξεις της Π.Ν.Π. τιμωρούνταν εκτός από την παραπάνω χρηματική ποινή με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών και καταγγελία της σύμβασης εργασίας ή του έργου.

Η πραγματικότητα ήταν δύσκολη μιας και ανέτρεπε δεδομένα, και δημιουργούσε προβλήματα στις συναλλαγές των πολιτών που πολλές φορές δεν ήταν εύκολο να ξεπεραστούν.

Ακολούθησε η πρώτη τροποποίηση της παραπάνω Π.Ν.Π., με το ΦΕΚ Β' 1525/21-07-2015³⁵ που αφορούσε την δεκαήμερη αναστολή κάθε πράξης αναγκαστικής εκτέλεσης (πλειστηριασμοί, κατασχέσεις). Στη συνέχεια με το ΦΕΚ Β' 1561/24-07-2015³⁶ προστέθηκαν κάποια εδάφια που αφορούσαν ανάληψη από τραπεζικό λογαριασμό για μεταφορά στο εξωτερικό, έως του ποσού των 2000€ για συνοδό προσώπου που μεταβαίνει στο εξωτερικό για νοσηλεία. Επίσης υπήρξαν και τροποποιήσεις σε ότι αφορά τις διασυνοριακές εντολές πληρωμών.

Από τον Ιούλιο του 2015 έως και σήμερα, υπήρξαν πολλές τροποποιήσεις της Π.Ν.Π για τις οποίες κάθε φορά εκδίδονταν και δημοσιευόταν και ένα ΦΕΚ. Οι τροποποιήσεις είχαν σκοπό την χαλάρωση των περιορισμών. Σύμφωνα με την ένωση Ελληνικών Τραπεζών³⁷ τα ΦΕΚ που αφορούν αυτές τις τροποποιήσεις είναι:

(ΦΕΚ Α'84,18.7.2015), όπως ισχύει (ΦΕΚ Β' 1561/24.7.2015), (ΦΕΚ Α' 90, 31.7.2015), (ΦΕΚ Β' 1617, 31.7.2015), (ΦΕΚ Β' 1620, 31.7.2015), (ΦΕΚ Β' 1721, 17.8.2015), (ΦΕΚ Β' 1867, 31.8.2015), (ΦΕΚ Β' 1871, 3.9.2015), (ΦΕΚ Β' 2100, 25.9.2015), (ΦΕΚ Β' 2110, 29.9.2015), (ΦΕΚ Β' 2131, 2.10.2015), (ΦΕΚ Β' 2387, 6.11.2015), (ΦΕΚ Α' 161, 30.11.2015), (ΦΕΚ Β' 2625, 7.12.2015), (ΦΕΚ Β' 4, 7.1.2016), (ΦΕΚ Β' 684, 15.3.2016), (ΦΕΚ Β' 3724, 18.11.2016), (ΦΕΚ Α' 220, 28.11.2016), (ΦΕΚ Α' 110/1.8.2017), (ΦΕΚ Β' 2723/3.8.2017), (ΦΕΚ Β' 3976/14.11.2017), (ΦΕΚ Β' 687/28.02.2018), (ΦΕΚ Β' 1943/31.5.2018), (ΦΕΚ Β' 4315/28.9.2018) και (ΦΕΚ Α' 137/29-08-2019)

Το προτελευταίο που εκδόθηκε και αφορά τα capital controls είναι το ΦΕΚ Β' 4315/28-09-2018³⁸ το οποίο περιλαμβάνει την μέχρι τώρα μεγαλύτερη χαλάρωση και ίσως αυτή που αφορούσε όλους τους Έλληνες πολίτες. Συγκεκριμένα ανέφερε ότι από 1 Οκτωβρίου 2018 επιτρέπονται χωρίς περιορισμό ποσού οι κάθε μορφής αναλήψεις μετρητών από ΑΤΜ ή από καταστήματα

³⁵ ΦΕΚ Β' 1525/21-07-2015, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως

³⁶ ΦΕΚ Β' 1561/24-07-2015, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως

³⁷ Ένωση Ελληνικών Τραπεζών,(2019). *Περιορισμοί στην ανάληψη μετρητών και τη μεταφορά κεφαλαίων*

³⁸ ΦΕΚ Β' 4315/28-09-2018, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως .

τραπεζών καθώς και οι αναλήψεις από πιστωτικές και προπληρωμένες κάρτες. Επιτρέπονταν επίσης η πληρωμή μετρητών από τα τραπεζικά ιδρύματα ανεξαρτήτως νομίσματος, συμπεριλαμβανομένων μεταξύ άλλων των εισπράξεων επιταγών και των πληρωμών βάσει εγγυητικών επιστολών.

Χαλάρωση υπήρξε επίσης και στις αναλήψεις στο εξωτερικό έως του ποσού των 5000€, καθώς και στη μεταφορά χρημάτων στο εξωτερικό έως του ποσού των 10.000€.

Η προτελευταία αυτή τροποποίηση φάνηκε να επαναφέρει τις συνήθειες συναλλαγές στην κανονικότητά τους, όπως τουλάχιστον αυτές πραγματοποιούνταν πριν την επιβολή των περιορισμών κεφαλαίων. Υπήρξαν βέβαια και άλλοι περιορισμοί που παρέμειναν σε ισχύ μέχρι να αποφασισθεί η πλήρης κατάργηση των capital controls.

Το τέλος εποχής των capital controls με την πλήρη κατάργησή τους ήρθε να δωθεί με το ΦΕΚ Α' 137/29-08-2019.³⁹ Συγκεκριμένα το Άρθρο 86 αναφέρει: *«Από την έναρξη ισχύος του παρόντος και με την επιφύλαξη των παραγράφων 2, 3 και 4, καταργούνται: (α) το άρθρο πρώτο της από 18.7.2015 Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου «Επείγουσες Ρυθμίσεις για τη θέσπιση περιορισμών στην ανάληψη μετρητών και τη μεταφορά κεφαλαίων» (Α' 84), η οποία κυρώθηκε με το άρθρο 4 του ν. 4350/2015 (Α' 161), όπως ισχύει, (β) οι υπουργικές αποφάσεις που εκδόθηκαν κατ' εξουσιοδότηση των διατάξεων της ως άνω από 18.7.2015 Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου και (γ) οι κανονιστικές αποφάσεις της Επιτροπής Έγκρισης Τραπεζικών Συναλλαγών, που συστάθηκε δια της παραγράφου 4 του άρθρου πρώτου της από 28 Ιουνίου 2015 Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου «Τραπεζική αργία βραχείας διάρκειας» (Α' 65), η οποία 3406 ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ Τεύχος Α' 137/29.08.2019 κυρώθηκε με το άρθρο 1 του ν. 4350/2015, όπως ισχύει.»*

Έτσι λοιπόν από 01/09/2019 τα capital controls για την Ελλάδα και την ελληνική οικονομία αποτελούν πλέον παρελθόν. Η κανονικότητα των συναλλαγών επανέρχεται πλήρως και αυτό είναι ένα θετικό βήμα για την ελληνική οικονομία η οποία χρήζει ακόμη βελτίωσης.

³⁹ ΦΕΚ Α' 137/29-08-2019, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως .

3.4 Capital controls και επιχειρήσεις

Σύμφωνα με τα στοιχεία έρευνας της ΓΣΕΒΕΕ⁴⁰ τον Ιούλιο του 2015, η γενική οικονομική κατάσταση των επιχειρήσεων είχε επιδεινωθεί λόγω της γενικότερης οικονομικής κρίσης των προηγούμενων ετών, με κορύφωση της επιδείνωσης την επιβολή των ελέγχων κεφαλαίων. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας υπήρξε κίνδυνος κλεισίματος έως και 63.000 μικρών επιχειρήσεων.

Έξι μήνες αργότερα τα αποτελέσματα των ελέγχων κεφαλαίων και η εφαρμογή του τρίτου προγράμματος οικονομικής βοήθειας επιδείνωσαν ακόμη περισσότερο την οικονομική κατάσταση των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα τρεις στις τέσσερις επιχειρήσεις δήλωσαν επιδείνωση της οικονομικής τους κατάστασης. Είναι αξιοσημείωτο ότι τις μεγαλύτερες απώλειες έχουν υποστεί οι πολύ μικρές επιχειρήσεις και οι αυτοαπασχολούμενοι. Η συρρίκνωση και το «λουκέτο» στις επιχειρήσεις απορρέει από την απώλεια χιλιάδων θέσεων εργασίας. Σε απόλυτα μεγέθη παρατηρείται απώλεια εργασίας 31.000 μισθωτών. Το εξάμηνο αυτό σημειώθηκε αρνητικό ισοζύγιο προσλήψεων-απολύσεων.

Ο περιορισμός χρηματοδότησης των επιχειρήσεων από τις τράπεζες οι οποίες λόγω των capital controls δεν μπορούσαν να χρηματοδοτήσουν τις επιχειρήσεις, δημιούργησε προβλήματα ρευστότητας και μείωση των επενδύσεων. (IME ΓΣΕΒΕΕ MARC AE, 2016)

Δύο χρόνια μετά την επιβολή των capital controls υπήρξε μία όψη αλλαγής του αρνητικού κλίματος που επικρατούσε μέχρι τότε. Η αλλαγή έγγειται το γεγονός ότι δεν υπάρχει επιπλέον επιδείνωση αλλά σημαντική υποχώρηση των αρνητικών δεικτών του οικονομικού κλίματος σε συνδιασμό με την αυξητική τάση των δεικτών σταθεροποίησης (αύξηση κατά 9,3 μονάδες) και βελτίωσης (οριακή αύξηση κατά 1,2%) στο σύνολο των επιχειρήσεων.

Το πρώτο εξάμηνο του 2017 καταγράφηκε για πρώτη φορά θετικό ισοζύγιο εγγραφών-διαγραφών, γεγονός που σηματοδοτεί την έξοδο από την φάση της ύφεσης και την είσοδο σε μια περίοδο κανονικότητας. Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΓΕΜΗ, το ισοζύγιο εγγραφών-διαγραφών επιχειρήσεων ήταν θετικό κατά 2400

⁴⁰ Έρευνα IME ΓΣΕΒΕΕ, (2015). *Ιούλιος 2015-Εξαμηνιαία αποτίμωση οικονομικού κλίματος στις μικρές επιχειρήσεις*, Αθήνα.

επιχειρήσεις. Από τα στοιχεία των ερευνών του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ⁴¹ προκύπτει ότι τα «λουκέτα» αρχίζουν να μειώνονται χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι έχει εξαλειφθεί η ανασφάλεια.

Θετικά αποτελέσματα καταγράφηκαν και το 2018. Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία του ΓΕΜΗ⁴², όπως απεικονίζονται στον παρακάτω πίνακα, οι συστάσεις νέων επιχειρήσεων έφτασαν πανελλαδικά το 2018 τις 32.379, ενώ οι διαγραφές τις 18.632. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο πρόεδρος της Ένωσης Κεντρικών Επιμελητηρίων Ελλάδος, κ. Κωνσταντίνος Μίχαλος, *«ο δρόμος μπροστά είναι κάθε άλλο παρά εύκολος και η χώρα χρειάζεται να πετύχει γρήγορους και ταυτόχρονα διαχειρίσιμους ρυθμούς ανάπτυξης. Για την οριστική έξοδο από την ύφεση απαιτείται ένα εθνικό σχέδιο και πολιτική συναίνεση για την επεξεργασία και την υλοποίηση δημιουργικών προτάσεων και πολιτικών που θα στοχεύουν στην προσέλκυση ιδιωτικών κεφαλαίων και επενδύσεων, τη στήριξη της εξωστρέφειας με τελικό στόχο την παραγωγή πλούτου και την αποκατάσταση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών, ώστε να εξαλειφθούν οι οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες της κρίσης»*.

⁴¹ Έρευνα ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, (2017). *Αύγουστος 2017-Εξαμηνιαία αποτίμωση οικονομικού κλίματος στις μικρές επιχειρήσεις*, Αθήνα.

⁴² Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων Ελλάδος, (2019). *Στοιχεία ΓΕΜΗ έτους 2018*

Πανελλαδικές Συστάσεις 2018		Πανελλαδικές Διαγραφές 2018		Ισοζύγιο Εγγρ. / Διαγρ. Πανελλαδικά
ΑΕ	672	ΑΕ	651	21
Αστική Εταιρεία 784 Α.Κ.	47	Αστική Εταιρ. 784 Α.Κ.	83	-36
Ατομική	16396	Ατομική	11964	4432
ΕΕ	2533	ΕΕ	1069	1464
Ένωση προσώπων	0	Ένωση πρόσωπων	13	-13
ΕΠΕ	295	ΕΠΕ	663	-368
ΙΚΕ	8789	ΙΚΕ	961	7828
Κοινοπραξία	51	Κοινοπραξία	57	-6
ΚΟΙ.Σ.Π.Ε.	2	ΚΟΙ.Σ.Π.Ε.	0	2
Λοιπών Υποχρεώσεων	14	Λοιπών Υποχρεώσεων	413	-399
ΟΕ	3573	ΟΕ	2744	829
Συνεταιρισμός	1	Συνεταιρισμός	3	-2
ΣυνΠΕ	6	ΣυνΠΕ	11	-5
<u>ΣΥΝΟΛΟ</u>	<u>32379</u>	<u>ΣΥΝΟΛΟ</u>	<u>18632</u>	<u>13747</u>

Πίνακας 3.1 [Στοιχεία Εγγραφών και Διαγραφών του ΓΕΜΗ]

(Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων Ελλάδος, 2019)⁴³

⁴³ Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων Ελλάδος, (2019). Ισοζύγιο Συστάσεων-Διαγραφών

Κεφάλαιο 4^ο

Μεθοδολογία έρευνας

4.1 Σκοπός της μελέτης

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να εξεταστούν οι απόψεις των υπαλλήλων των ελληνικών συστημικών τραπεζών όσον αφορά α) την επίδραση των Capital Controls στο Τραπεζικό Σύστημα και βαθμό γνωστικής τους ετοιμότητας στην αντιμετώπιση του μέτρου, β) την επίδραση των capital controls στην κατανάλωση και γ) το βαθμό αναγκαιότητας της επιβολής των capital controls.

Στα πλαίσια της παρούσας μελέτης τέθηκαν οι παρακάτω ερευνητικές υποθέσεις:

Υπόθεση 1: Οι υπάλληλοι των ελληνικών συστημικών τραπεζών θεωρούν ότι η γνωστική τους επάρκεια είναι ικανοποιητική, τα capital controls είχαν αρνητική επίδραση στις τραπεζικές συναλλαγές (περιορισμό των αναλήψεων, απαγόρευση ανοίγματος νέου λογαριασμού, απαγόρευση εκτέλεσης εμβασμάτων στο εξωτερικό, απαγόρευση εκτέλεσης διατραπεζικών συναλλαγών και μεταφορών χρημάτων ανάμεσα στις Ελληνικές Τράπεζες, περιορισμό εκροών διαθεσίμων κεφαλαίων στο εξωτερικό, μείωση της αποταμίευσης, αύξηση του κόστους δανεισμού), οδήγησαν σε αύξηση της ηλεκτρονικής τραπεζικής (εξοικείωση των πολιτών, αύξηση ηλεκτρονικών συναλλαγών, αύξηση διατραπεζικών συναλλαγών) και τέλος επέδρασαν θετικά για τις τράπεζες (αποτροπή κουρέματος καταθέσεων, αύξηση εσόδων τραπεζών, ελαχιστοποίηση κινδύνου χρεοκοπίας).

Υπόθεση 2: Οι υπάλληλοι των ελληνικών συστημικών τραπεζών θεωρούν ότι τα capital controls οδήγησαν σε μείωση των εσόδων (προβλήματα στις εισαγωγές, μείωση κατανάλωσης, μείωση τουρισμού, αύξηση κόστους επιχειρήσεων λόγω χρήσης POS) και αύξηση εναλλακτικής “κατανάλωσης” (αύξηση χρήσης πιστωτικών καρτών, αύξηση κατανάλωσης διαρκών καταναλωτικών αγαθών).

Υπόθεση 3: Οι υπάλληλοι των ελληνικών συστημικών τραπεζών θεωρούν ότι τα capital controls ήταν αναγκαία (κρισιμότητα της κατάστασης της ελληνικής οικονομίας, αποτροπή κινδύνου εξόδου από την Ευρωζώνη, μείωση φοροδιαφυγής), ωστόσο το μέτρο επήλθε με κόστος (έλλειψη ψυχραιμίας εκ μέρους των πολιτών, αποτροπή μελλοντικών επενδύσεων).

4.2 Το δείγμα της έρευνας

Για τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας πραγματοποιήθηκε μια ποσοτική έρευνα η οποία συνοδεύτηκε από τη χρήση ερωτηματολογίου το οποίο δημιουργήθηκε για της ανάγκες της έρευνας.

Σύμφωνα με τους (Χαλικίας & Λάλου, 2015)⁴⁴ σε σύγχρονες έρευνες συχνά χρησιμοποιούνται μετρήσεις αντιπροσωπευτικές του πληθυσμού. Η λήψη αντιπροσωπευτικού δείγματος, εφόσον επιλεγεί σωστά, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να γίνουν αναφορές στον πληθυσμό.

Σημαντικό στοιχείο σε μια δειγματοληπτική έρευνα είναι το πλήθος των παρατηρήσεων που πρέπει να έχει το δείγμα ώστε τα αποτελέσματα να έχουν ένα συγκεκριμένο βαθμό αξιοπιστίας. Συνήθως όσο αυξάνεται το δείγμα, τόσο μεγαλώνει ο βαθμός εγκυρότητας του δείγματος. Όμως το κυριότερο μέτρο εγκυρότητας είναι η αντιπροσωπευτικότητα του που προκύπτει από τη σωστή επιλογή της μεθόδου.

Το δειγματοληπτικό σχέδιο το οποίο χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή των ερωτηματολογίων της παρούσας έρευνας είναι η δειγματοληψία ευκαιρίας (convenience sampling). Όπως αναφέρουν και οι (Χαλικίας & Λάλου, 2015) το δειγματοληπτικό αυτό σχέδιο απαιτεί τη συλλογή όσο το δυνατό μεγαλύτερου δείγματος και τη συγκέντρωση όλων των παρατηρήσεων στις οποίες υπάρχει εύκολη πρόσβαση.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να περιγράψει τις απόψεις που έχουν οι υπάλληλοι των ελληνικών συστημικών τραπεζών σε ότι αφορά την επίδραση της επιβολής των περιορισμών κεφαλαίων (capital controls), πως αυτά επηρέασαν την κατανάλωση και κατά πόσο ήταν αναγκαία η επιβολή τους.

⁴⁴ Χαλικίας Μ, Λάλου Π.(2015),*Δειγματοληπτικές έρευνες (pp12, 22-23)*, Αθήνα: Εκδόσεις Κάλλιπος

Το δείγμα της έρευνας προέρχεται από τραπεζικούς υπαλλήλους των ελληνικών συστημικών τραπεζών από όλη την Ελλάδα.

4.3 Η συλλογή των δεδομένων της έρευνας

Σύμφωνα με (Λαγουμιντζής, Βλαχόπουλος, & Κουτσογιάννης, 2015)⁴⁵ οι επιστήμονες πραγματοποιούν έρευνες προκειμένου να διερευνήσουν διάφορα θέματα με συστηματικό τρόπο διευρύνοντας τη γνώση τους για διάφορα φαινόμενα. Η συλλογή των δεδομένων προκειμένου να πραγματοποιηθούν αυτές οι έρευνες μπορεί να γίνει με διάφορους τρόπους όπως η συνέντευξη, η παρατήρηση, ή το ερωτηματολόγιο.

Η παρούσα έρευνα έχει συλλέξει δεδομένα με τη μέθοδο του ερωτηματολογίου, δηλαδή ενός εντύπου που περιλαμβάνει μια σειρά δομημένων ερωτήσεων στις οποίες καλείται ο ερωτώμενος να απαντήσει γραπτά με μια συγκεκριμένη σειρά.

Υπάρχουν διάφοροι τύποι ερωτηματολογίων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν προκειμένου να συλλεχθούν τα δεδομένα. Οι κυριότεροι είναι: α) μέσω ταχυδρομείου, β) μέσω τηλεφώνου, γ) με προσωπική συνέντευξη, δ) με άμεση παράδοση και παραλαβή, ε) μέσω διαδικτύου.

Ο τύπος του ερωτηματολογίου που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα είναι μέσω διαδικτύου. Αρχικά δημιουργήθηκε το ερωτηματολόγιο και στη συνέχεια καταχωρήθηκε στην «φόρμα δημιουργίας ηλεκτρονικών ερωτηματολογίων» της Google Forms.

Η διανομή των ερωτηματολογίων μέσω διαδικτύου είχε ως αποτέλεσμα την άμεση συλλογή των απαντήσεων από ένα δείγμα γεωγραφικά διασκορπισμένο. Η έρευνα διεξήχθη από 15-01-2019 έως 28-02-2019. Στο διάστημα αυτό συγκεντρώθηκαν 143 ερωτηματολόγια τα οποία στη συνέχεια αναλύθηκαν με το στατιστικό πακέτο SPSS.

⁴⁵ Λαγουμιντζής, Βλαχόπουλος, Κουτσογιάννης (2015), *Μέθοδοι συλλογής δεδομένων, Μεθοδολογία της έρευνας στις επιστήμες υγείας*, Αθήνα: Εκδόσεις Κάλλιπος

4.4 Η δομή του ερωτηματολογίου

Σύμφωνα με την (Vilijoen, 2015)⁴⁶ προκειμένου να μελετηθεί η ανθρώπινη συμπεριφορά χρειάζονται έγκυρα και αξιόπιστα μέσα. Όσο πιο έγκυρα είναι αυτά τα μέσα τόσο μεγαλύτερη η αξιοπιστία και η εγκυρότητα της έρευνας. Ένας τρόπος να επιτευχθεί αυτό είναι η χρήση της κλίμακας Likert. Η μέθοδος κατασκευής αυτής της κλίμακας απαιτεί ομοιγένεια και εφαρμόζει ανάλυση στοιχείων ως μέτρο τυποποίησης και όχι ανάλυση παραγόντα όπως συμβαίνει με τις ετερογενείς κλίμακες.

Για τις ανάγκες διεξαγωγής της παρούσας έρευνας το ερωτηματολόγιο δημιουργήθηκε σύμφωνα με την κλίμακα Likert. Συγκεκριμένα έγινε διαβάθμιση των απαντήσεων από το 1 έως το 5 με πιθανές απαντήσεις: «διαφωνώ απόλυτα», «διαφωνώ», «ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ», «συμφωνώ», «συμφωνώ απόλυτα». Αυτό το είδος των ερωτήσεων που ακολούθησε την κλίμακα Likert ονομάζεται κλειστού τύπου. Παράλληλα υπήρξε και ένα ερώτημα ανοιχτού τύπου, δηλαδή οι ερωτηθέντες μπορούσαν να εκφράσουν τη γνώμη τους με ελευθερία και χωρίς περιορισμούς.

Μετά τη δημιουργία του ερωτηματολογίου και πριν την διανομή του, έγινε μια μικρή πιλοτική έρευνα σε πέντε χρήστες προκειμένου να εντοπιστούν τυχόν λάθη και παραλήψεις και να διορθωθούν.

Σύμφωνα με τους (Λαγουμιντζής, Βλαχόπουλος, & Κουτσογιάννης, 2015) το πιλοτικό ερωτηματολόγιο έχει ως κύριο σκοπό τη διαπίστωση της αποτελεσματικότητας καθώς και τη μέτρηση του βαθμού κατανόησης, αποδοχής και ερμηνείας, αλλά και τον μέσο χρόνο που απαιτείται για τη συμπληρωσή του.

Αυτό που προέκυψε μετά τη χρήση του πιλοτικού ερωτηματολογίου ήταν κάποιες παρατηρήσεις ως προς τη διατύπωση μιας ερώτησης, καθώς ακόμη και την αποσαφήνιση ενός άλλου ερωτήματος. Εφόσον έγιναν οι απαραίτητες διορθώσεις το ερωτηματολόγιο πήρε την τελική του μορφή. Περιλάμβανε 32 ερωτήσεις (31 κλειστού τύπου και μία ανοικτού), χωρίστηκε σε τρεις ενότητες-ερευνητικά πεδία και μία ενότητα που αφορούσε τα δημογραφικά στοιχεία.

⁴⁶ Vilijoen M. (2015), *Constructing Homogeneous Likert-Type summative rating scales according to classical measurement theory*, Journal of social sciences, Volume 43-issue 2.

Πριν την ανάπτυξη των ερευνητικών πεδίων το ερωτηματολόγιο ζητούσε τη συμπλήρωση των δημογραφικών στοιχείων. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι ο κάθε ερωτώμενος θα έπρεπε να συμπληρώσει το φύλο, την ηλικία, τη θέση εργασίας, τα έτη προυπηρεσίας, τις σπουδές του, καθώς και τη συνάφεια των σπουδών του με την οικονομική επιστήμη, και στη συνέχεια να προχωρήσει στις επόμενες ενότητες.

Η πρώτη ενότητα-ερευνητικό πεδίο αποτελούνταν από 14 ερωτήματα κλειστού τύπου στα οποία οι ερωτηθέντες καλούνταν να απαντήσουν για τις γνωστικές τους ικανότητες και για την επίδραση των capital controls στο τραπεζικό σύστημα.

Η δεύτερη ενότητα-ερευνητικό πεδίο αποτελούνταν από 6 ερωτήσεις κλειστού τύπου οι οποίες αποτύπωναν την άποψη των ερωτηθέντων για την επίδραση των capital controls στην κατανάλωση.

Η τρίτη ενότητα-ερευνητικό πεδίο αποτελούνταν από 5 ερωτήσεις κλειστού τύπου, και μία ερώτηση ανοιχτού τύπου προκειμένου να καταγράψουν την άποψή τους για την αναγκαιότητα επιβολής των capital controls.

4.5 Τα πλεονεκτήματα και οι περιορισμοί της έρευνας

Όπως αναφέρεται και παραπάνω (κεφάλαιο 4.3) το χρονικό διάστημα το οποίο διεξήχθη η έρευνα ήταν πολύ σύντομο με αποτέλεσμα το δείγμα που συγκεντρώθηκε να είναι μικρό και σίγουρα δεν μπορεί να θεωρηθεί αντιπροσωπευτικό. Συγκεκριμένα συγκεντρώθηκαν 143 ερωτηματολόγια. Η δυσκολία που προέκυψε στη συγκέντρωση μεγαλύτερου δείγματος οφείλεται κυρίως στον περιορισμένο χρόνο που απαιτούνταν για την ολοκλήρωση της παρούσας έρευνας.

Τα πλεονεκτήματα που προέκυψαν από τη συλλογή των δεδομένων είναι ότι οι ερωτηθέντες ανταποκρίθηκαν στην ηλεκτρονική συμπλήρωση των ερωτηματολογίων και τα αποτελέσματα ήταν πολύ πιο εύκολα να επεξεργαστούν.

4.6 Στατιστική ανάλυση

Με βάση τις ερευνητικές υποθέσεις της παρούσας μελέτης σκοπός ήταν να διαπιστωθεί η άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με τις υποθέσεις του ερωτηματολογίου.

Αρχικά για την αξιολόγηση του ερωτηματολογίου πραγματοποιήθηκε έλεγχος εσωτερικής αξιοπιστίας. Στο επόμενο βήμα της στατιστικής ανάλυσης γίνεται έλεγχος της επίδρασης των ανεξάρτητων μεταβλητών (φύλο, ηλικία, εκπαίδευση, θέση, προϋπηρεσία, συνάφεια) στις εξαρτημένες μεταβλητές (ερωτήσεις ενότητας). Για το σκοπό αυτό για κάθε ενότητα λαμβάνεται η διάμεση τιμή του συνόλου των ερωτήσεων της συγκεκριμένης ενότητας για κάθε συμμετέχοντα ξεχωριστά. Η στατιστική ανάλυση περιλαμβάνει πίνακα συνάφειας (cross-tabulation table) με δοκιμασίες ανεξαρτησίας chi-square (χ^2 test). Το επίπεδο σημαντικότητας τέθηκε στο $\alpha=0.05$.

Η μηδενική υπόθεση ορίζεται ως εξής:

Δεν υπάρχει επίδραση της ανεξάρτητης μεταβλητής στην εξαρτημένη μεταβλητή

Και η εναλλακτική υπόθεση ορίζεται ως εξής:

Υπάρχει επίδραση της ανεξάρτητης μεταβλητής στην εξαρτημένη μεταβλητή.

Τέλος, για την ανάλυση των ερευνητικών υποθέσεων χρησιμοποιήθηκαν περιγραφικά στατιστικά με κύριο χαρακτηριστικό την κεντρική τάση (central tendency) (ποια είναι η επικρατέστερη άποψη) και την διασπορά (πόσο έντονα οι συμμετέχοντες συμφωνούν μεταξύ τους). Για τον σκοπό αυτό παρουσιάζονται οι συχνότητες των κατανομών, η διάμεση τιμή (median) και το διατεταρτημοριακό διάστημα (interquartile range). Η διάμεση τιμή αποτελεί θεωρητικά την πιθανότερη απάντηση ενώ το διατεταρτημοριακό διάστημα αποτελεί μέτρο του κατά πόσο οι απαντήσεις διασπείρονται σε ένα εύρος πιθανών απαντήσεων.

4.6.1 Έλεγχος εσωτερικής αξιοπιστίας

Το ερωτηματολόγιο με το οποίο πραγματοποιήθηκε η παρούσα έρευνα αποτελούνταν από συνολικά 32 ερωτήσεις χωρισμένες σε τρεις ενότητες. Στην τρίτη ενότητα υπάρχει μία ερώτηση ανοικτού τύπου η οποία εξετάζεται χωριστά. Για τον έλεγχο εσωτερικής αξιοπιστίας του ερωτηματολογίου έγινε χρήση του

δείκτη Cronbach α (alpha ή internal consistency coefficient) (Cronbach, 1951)⁴⁷ με σκοπό να εξεταστεί η αξιοπιστία του ερωτηματολογίου που χρησιμοποιήθηκε.

Ο δείκτης Cronbach α λαμβάνει τιμές έως .50, όπου η αξιοπιστία δεν θεωρείται αποδεκτή. Επίσης, ο δείκτης Cronbach α λαμβάνει τιμές από .50 έως .60, όπου θεωρείται πως διαθέτει μικρή συνοχή και από .60 έως .70, όπου η συνοχή θεωρείται αποδεκτή. Όταν οι τιμές του δείκτη αξιοπιστίας είναι από .70 έως .90 δηλώνουν πως το ερωτηματολόγιο διαθέτει καλή συνοχή. Για τιμές του δείκτη από .90 και άνω, η αξιοπιστία θεωρείται εξαιρετική. Οι (Carifio & Perla, 2008)⁴⁸ αναφέρουν χαρακτηριστικά πως ένα ερωτηματολόγιο θεωρείται αξιόπιστο όταν οι τιμές του δείκτη αξιοπιστίας Cronbach's α είναι μεγαλύτερες από .70.

Η πρώτη ενότητα του ερωτηματολογίου της παρούσας μελέτης διαθέτει συνολικά 14 ερωτήσεις (Ερώτηση 7 ως και Ερώτηση 20) και αφορά το γνωστικό επίπεδο των εργαζομένων όσον αφορά την επίπτωση των capital controls στο τραπεζικό σύστημα καθώς και την ετοιμότητα του προσωπικού των τραπεζικών ιδρυμάτων στην αντιμετώπιση του μέτρου. Μετά τη διεξαγωγή ελέγχου αξιοπιστίας στην πρώτη ενότητα του ερωτηματολογίου ο δείκτης αξιοπιστίας Cronbach's α είναι .67 (Πίνακας 4.1), γεγονός που υποδηλώνει αποδεκτή εσωτερική αξιοπιστία/συνοχή των ερωτήσεων της συγκεκριμένης ενότητας.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.666	.691	14

Πίνακας 4.1 Έλεγχος εσωτερικής συνοχής στην ενότητα του γνωστικού πεδίου αναφορικά με την επίπτωση των capital controls.

⁴⁷ Cronbach J. L.(1951), *Coefficient alpha and the internal structure of tests*, *Psychometrika*, 16, 297-334

⁴⁸ Carifio J. Perla R. (2008), *Resolving the 50-year debate around using and misusing Likert scales*, *Medical Education*, 42:1150-1152

Στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε έλεγχος εσωτερικής αξιοπιστίας στη δεύτερη ενότητα του ερωτηματολογίου που αφορά την επίδραση των capital controls στην κατανάλωση και η οποία διαθέτει συνολικά 6 ερωτήσεις (Ερώτηση 21 έως και Ερώτηση 26). Μετά τη διεξαγωγή ελέγχου αξιοπιστίας στη δεύτερη ενότητα του ερωτηματολογίου ο δείκτης αξιοπιστίας Cronbach's alpha είναι .40 (Πίνακας 4.2), γεγονός που φανερώνει ότι το επίπεδο εσωτερικής συνοχής του ερωτηματολογίου είναι μη αποδεκτό αφού η τιμή του είναι $<.50$, ωστόσο δεν θα πρέπει να παραληφθεί ότι για ενότητες με <10 αντικείμενα το επίπεδο εσωτερικής συνοχής αναμένεται χαμηλό (Norman, 2010). Επιπρόσθετα εάν αντί του δείκτη α χρησιμοποιηθεί ο δείκτης εσωτερικής αξιοπιστίας λ του Guttmann που θεωρείται λιγότερο ευαίσθητος από τον δείκτη α , το επίπεδο εσωτερικής συνοχής ανέρχεται σε 0.55 που σημαίνει μικρή εσωτερική συνοχή και το οποίο για τους σκοπούς της παρούσας μελέτης κρίνεται αποδεκτό. (Rickards, Magee, & Artino, 2012).⁴⁹

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.399	.411	6

Πίνακας 4.2 Έλεγχος εσωτερικής συνοχής στην ενότητα των επιδράσεων των capital controls στην κατανάλωση.

Τέλος, πραγματοποιήθηκε έλεγχος εσωτερικής αξιοπιστίας στην τρίτη ενότητα του ερωτηματολογίου που αφορά την αναγκαιότητα επιβολής των capital controls και η οποία διαθέτει συνολικά 5 ερωτήσεις (Ερώτηση 27 έως και Ερώτηση 31). Μετά τη διεξαγωγή ελέγχου αξιοπιστίας στην τρίτη ενότητα του ερωτηματολογίου ο δείκτης αξιοπιστίας Cronbach's alpha είναι .33 (Πίνακας 4.3), γεγονός που επίσης φανερώνει ότι το επίπεδο εσωτερικής συνοχής του ερωτηματολογίου είναι μη αποδεκτό αφού η τιμή του είναι $<.50$. Ωστόσο και εδώ

⁴⁹ Rickards, Magee, Artino (2012), *You can't fix by analysis what you've spoiled by design: developing survey instruments and collecting validity evidence*, Journal of Graduate Medical Education, pp4:407-410

αναμένεται χαμηλός δείκτης εσωτερικής συνοχής δεδομένου του μικρού αριθμού αντικειμένων στην ενότητα. Και στην περίπτωση της ενότητας 3 η χρήση του δείκτη λ του Guttmann δίνει ελαφρώς καλύτερο δείκτη εσωτερικής συνοχής (0.52) που για τους σκοπούς της παρούσας μελέτης θεωρείται αποδεκτός.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.332	.317	5

Πίνακας 4.3 Έλεγχος εσωτερικής συνοχής στην ενότητα αναγκαιότητας επιβολής των capital controls.

4.6.2 Δοκιμασίες ανεξαρτησίας

4.6.2.1 Δοκιμασίες ανεξαρτησίας μεταξύ πρώτης ενότητας και ανεξάρτητων μεταβλητών

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Ενότητα1 * Θέση	143	100,0%	0	0,0%	143	100,0%
Ενότητα1 * Ηλικία	143	100,0%	0	0,0%	143	100,0%
Ενότητα1 * Φύλο	143	100,0%	0	0,0%	143	100,0%
Ενότητα1 * Προυπηρεσία	143	100,0%	0	0,0%	143	100,0%
Ενότητα1 * Εκπαίδευση	143	100,0%	0	0,0%	143	100,0%
Ενότητα1 * Συνάφεια	143	100,0%	0	0,0%	143	100,0%

1. Επίδραση του φύλου στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την επίδραση των Capital Controls στο Τραπεζικό Σύστημα και στη γνωστική ετοιμότητα των υπάλληλων των Τραπεζών να αντιμετωπίσουν το μέτρο.

Ενότητα1 * Φύλο

Crosstab

			Φύλο		Total
			Άνδρας	Γυναίκα	
Ενότητα1	Διαφωνώ	Count	0	1	1
		% within Φύλο	0,0%	1,1%	0,7%
	2,5	Count	1	1	2
		% within Φύλο	2,1%	1,1%	1,4%
	Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	Count	8	16	24
		% within Φύλο	16,7%	16,8%	16,8%
	3,5	Count	6	14	20
		% within Φύλο	12,5%	14,7%	14,0%
	Συμφωνώ	Count	19	56	75
		% within Φύλο	39,6%	58,9%	52,4%
	4,5	Count	6	3	9
		% within Φύλο	12,5%	3,2%	6,3%
	Συμφωνώ απόλυτα	Count	8	4	12
		% within Φύλο	16,7%	4,2%	8,4%
Total		Count	48	95	143
		% within Φύλο	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,460 ^a	6	,036
Likelihood Ratio	13,113	6	,041
Linear-by-Linear Association	3,384	1	,066
N of Valid Cases	143		

a. 6 cells (42,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,34.

Τα αποτελέσματα από της δοκιμασίας ανεξαρτησίας είναι $\chi^2_{(6)}=13.46$, $p=0.036$ οπότε απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση και γίνεται δεκτή η εναλλακτική υπόθεση. Επομένως καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως υπάρχει εξάρτηση ανάμεσα στο φύλο και στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την επίδραση των Capital Controls στο Τραπεζικό Σύστημα και κατά πόσο έτοιμοι ήταν γνωστικά οι υπάλληλοι των Τραπεζών να αντιμετωπίσουν το μέτρο. Οι

άνδρες παρουσίασαν μια στατιστικά σημαντική πιο θετική στάση στο βαθμό ετοιμότητας των υπαλλήλων και στην επίδραση του μέτρου.

2. Επίδραση της ηλικίας στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την επίδραση των Capital Controls στο Τραπεζικό Σύστημα και στη γνωστική ετοιμότητα των υπάλληλων των Τραπεζών να αντιμετωπίσουν το μέτρο

Ενότητα1 * Ηλικία

		Crosstab					Total
		Ηλικία				Άνω των 60ετών	
		Έως 40ετών	40-50 ετών	50-60 ετών			
Ενότητα1	Διαφωνώ	Count	1	0	0	0	1
		% within Ηλικία	1,6%	0,0%	0,0%	0,0%	0,7%
2,5		Count	1	1	0	0	2
		% within Ηλικία	1,6%	1,3%	0,0%	0,0%	1,4%
Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ		Count	11	13	0	0	24
		% within Ηλικία	17,7%	17,3%	0,0%	0,0%	16,8%
3,5		Count	9	10	1	0	20
		% within Ηλικία	14,5%	13,3%	20,0%	0,0%	14,0%
Συμφωνώ		Count	31	42	1	1	75
		% within Ηλικία	50,0%	56,0%	20,0%	100,0%	52,4%
4,5		Count	5	2	2	0	9
		% within Ηλικία	8,1%	2,7%	40,0%	0,0%	6,3%
Συμφωνώ απόλυτα		Count	4	7	1	0	12
		% within Ηλικία	6,5%	9,3%	20,0%	0,0%	8,4%
Total		Count	62	75	5	1	143
		% within Ηλικία	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	16,668 ^a	18	,546
Likelihood Ratio	13,820	18	,741
Linear-by-Linear Association	1,689	1	,194
N of Valid Cases	143		

a. 20 cells (71,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,01.

Τα αποτελέσματα από της δοκιμασίας ανεξαρτησίας είναι $\chi^2_{(18)}=16.67$, $p=0.546$ οπότε δεν απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση. Διαπιστώνουμε πως δεν υπάρχει εξάρτηση ανάμεσα στην ηλικία και στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την επίδραση των Capital Controls στο Τραπεζικό Σύστημα και

κατά πόσο έτοιμοι ήταν γνωστικά οι υπάλληλοι των Τραπεζών να αντιμετωπίσουν το μέτρο.

3. Επίδραση της εκπαίδευσης στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την επίδραση των Capital Controls στο Τραπεζικό Σύστημα και στη γνωστική ετοιμότητα των υπάλληλων των Τραπεζών να αντιμετωπίσουν το μέτρο

Ενότητα1 * Εκπαίδευση

Crosstab

			Εκπαίδευση					Total
			ΔΕ	ΤΕ	ΠΕ	Μεταπτυχιακό	Διδακτορικό	
Ενότητα1	Διαφωνώ	Count	0	1	0	0	0	1
		% within Εκπαίδευση	0,0%	2,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,7%
2,5		Count	1	0	1	0	0	2
		% within Εκπαίδευση	8,3%	0,0%	3,6%	0,0%	0,0%	1,4%
Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ		Count	4	7	3	8	2	24
		% within Εκπαίδευση	33,3%	19,4%	10,7%	12,5%	66,7%	16,8%
3,5		Count	2	6	3	9	0	20
		% within Εκπαίδευση	16,7%	16,7%	10,7%	14,1%	0,0%	14,0%
Συμφωνώ		Count	4	16	19	35	1	75
		% within Εκπαίδευση	33,3%	44,4%	67,9%	54,7%	33,3%	52,4%
4,5		Count	1	3	0	5	0	9
		% within Εκπαίδευση	8,3%	8,3%	0,0%	7,8%	0,0%	6,3%
Συμφωνώ απόλυτα		Count	0	3	2	7	0	12
		% within Εκπαίδευση	0,0%	8,3%	7,1%	10,9%	0,0%	8,4%
Total		Count	12	36	28	64	3	143
		% within Εκπαίδευση	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	25,359 ^a	24	,386
Likelihood Ratio	25,484	24	,380
Linear-by-Linear Association	3,662	1	,056
N of Valid Cases	143		

a. 26 cells (74,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,02.

Τα αποτελέσματα από της δοκιμασίας ανεξαρτησίας είναι $\chi^2_{(24)}=25.359$, $p=0.386$ οπότε δεν απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση. Διαπιστώνουμε πως δεν υπάρχει εξάρτηση ανάμεσα στην εκπαίδευση και στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την επίδραση των Capital Controls στο Τραπεζικό

σύστημα και κατά πόσο έτοιμοι ήταν γνωστικά οι υπάλληλοι των Τραπεζών να αντιμετωπίσουν το μέτρο.

4. Επίδραση της θέσης στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την επίδραση των Capital Controls στο Τραπεζικό Σύστημα και στη γνωστική ετοιμότητα των υπάλληλων των Τραπεζών να αντιμετωπίσουν το μέτρο

Ενότητα1 * Θέση

Crosstab

			Θέση		Total
			Υπάλληλος εξυπηρέτησης /Γαμίας	Προιστάμενος/ Διευθυντής	
Ενότητα1	Διαφωνώ	Count	1	0	1
		% within Θέση	1,0%	0,0%	0,7%
	2,5	Count	2	0	2
		% within Θέση	2,1%	0,0%	1,4%
	Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	Count	17	7	24
		% within Θέση	17,7%	14,9%	16,8%
	3,5	Count	14	6	20
		% within Θέση	14,6%	12,8%	14,0%
	Συμφωνώ	Count	51	24	75
		% within Θέση	53,1%	51,1%	52,4%
	4,5	Count	6	3	9
		% within Θέση	6,2%	6,4%	6,3%
	Συμφωνώ απόλυτα	Count	5	7	12
		% within Θέση	5,2%	14,9%	8,4%
Total		Count	96	47	143
		% within Θέση	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,246 ^a	6	,513
Likelihood Ratio	5,907	6	,434
Linear-by-Linear Association	3,244	1	,072
N of Valid Cases	143		

a. 6 cells (42,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,33.

Τα αποτελέσματα από της δοκιμασίας ανεξαρτησίας είναι $\chi^2_{(6)}= 5.246$, $p=0.513$ οπότε δεν απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση. Διαπιστώνουμε πως δεν υπάρχει εξάρτηση ανάμεσα στην θέση και στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την επίδραση των Capital Controls στο Τραπεζικό Σύστημα και κατά πόσο έτοιμοι ήταν γνωστικά οι υπάλληλοι των Τραπεζών να αντιμετωπίσουν το μέτρο.

5. Επίδραση της προϋπηρεσίας στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την επίδραση των Capital Controls στο Τραπεζικό Σύστημα και στη γνωστική ετοιμότητα των υπάλληλων των Τραπεζών να αντιμετωπίσουν το μέτρο

Ενότητα1 * Προϋπηρεσία

Crosstab

			Προϋπηρεσία			Total
			Έως 10 έτη	11-20 έτη	Άνω των 20 ετών	
Ενότητα1	Διαφωνώ	Count	1	0	0	1
		% within Προϋπηρεσία	6,2%	0,0%	0,0%	0,7%
	2,5	Count	1	1	0	2
		% within Προϋπηρεσία	6,2%	1,0%	0,0%	1,4%
	Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	Count	3	15	6	24
		% within Προϋπηρεσία	18,8%	14,3%	27,3%	16,8%
	3,5	Count	1	16	3	20
		% within Προϋπηρεσία	6,2%	15,2%	13,6%	14,0%
	Συμφωνώ	Count	8	59	8	75
		% within Προϋπηρεσία	50,0%	56,2%	36,4%	52,4%
	4,5	Count	2	4	3	9
		% within Προϋπηρεσία	12,5%	3,8%	13,6%	6,3%
	Συμφωνώ απόλυτα	Count	0	10	2	12
		% within Προϋπηρεσία	0,0%	9,5%	9,1%	8,4%
Total		Count	16	105	22	143
		% within Προϋπηρεσία	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	20,554 ^a	12	,057
Likelihood Ratio	16,973	12	,151
Linear-by-Linear Association	,676	1	,411
N of Valid Cases	143		

a. 14 cells (66,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,11.

Τα αποτελέσματα από της δοκιμασίας ανεξαρτησίας είναι $\chi^2_{(12)} = 20.554$, $p = 0.057$ οπότε δεν απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση. Διαπιστώνουμε πως δεν υπάρχει εξάρτηση ανάμεσα στην προϋπηρεσία και στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την επίδραση των Capital Controls στο Τραπεζικό Σύστημα και κατά πόσο έτοιμοι ήταν γνωστικά οι υπάλληλοι των Τραπεζών να αντιμετωπίσουν το μέτρο.

6. Επίδραση της συνάφειας (του πτυχίου/μεταπτυχιακού με την οικονομική επιστήμη) στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την επίδραση των Capital Controls στο Τραπεζικό Σύστημα και στη γνωστική ετοιμότητα των υπάλληλων των Τραπεζών να αντιμετωπίσουν το μέτρο

Ενότητα1 * Συνάφεια

Crosstab

			Συνάφεια		Total
			ΝΑΙ	ΟΧΙ	
Ενότητα1	Διαφωνώ	Count	0	1	1
		% within Συνάφεια	0,0%	2,5%	0,7%
2,5		Count	1	1	2
		% within Συνάφεια	1,0%	2,5%	1,4%
Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ		Count	16	8	24
		% within Συνάφεια	15,5%	20,0%	16,8%
3,5		Count	15	5	20
		% within Συνάφεια	14,6%	12,5%	14,0%
Συμφωνώ		Count	56	19	75
		% within Συνάφεια	54,4%	47,5%	52,4%
4,5		Count	5	4	9
		% within Συνάφεια	4,9%	10,0%	6,3%
Συμφωνώ απόλυτα		Count	10	2	12
		% within Συνάφεια	9,7%	5,0%	8,4%
Total		Count	103	40	143
		% within Συνάφεια	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,719 ^a	6	,455
Likelihood Ratio	5,616	6	,467
Linear-by-Linear Association	1,404	1	,236
N of Valid Cases	143		

a. 6 cells (42,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,28.

Τα αποτελέσματα από της δοκιμασίας ανεξαρτησίας είναι $\chi^2_{(6)} = 5.719$, $p = 0.455$ οπότε δεν απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση. Διαπιστώνουμε πως δεν υπάρχει εξάρτηση ανάμεσα στην συνάφεια πτυχιακών/μεταπτυχιακών σπουδών με την οικονομική επιστήμη και στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την επίδραση των Capital Controls στο Τραπεζικό Σύστημα και κατά πόσο έτοιμοι ήταν γνωστικά οι υπάλληλοι των Τραπεζών να αντιμετωπίσουν το μέτρο.

4.6.2.2 Δοκιμασίες ανεξαρτησίας μεταξύ δεύτερης ενότητας και ανεξάρτητων μεταβλητών

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Ενότητα2 * Θέση	143	100,0%	0	0,0%	143	100,0%
Ενότητα2 * Ηλικία	143	100,0%	0	0,0%	143	100,0%
Ενότητα2 * Φύλο	143	100,0%	0	0,0%	143	100,0%
Ενότητα2 * Πrouπηρεσία	143	100,0%	0	0,0%	143	100,0%
Ενότητα2 * Εκπαίδευση	143	100,0%	0	0,0%	143	100,0%
Ενότητα2 * Συνάφεια	143	100,0%	0	0,0%	143	100,0%

1. Επίδραση του φύλου στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την επίδραση των Capital Controls στην κατανάλωση

Ενότητα2 * Φύλο

Crosstab

			Φύλο		Total
			Άνδρας	Γυναίκα	
Ενότητα2	1,5	Count	0	1	1
		% within Φύλο	0,0%	1,1%	0,7%
Διαφωνώ		Count	1	3	4
		% within Φύλο	2,1%	3,2%	2,8%
2,5		Count	1	5	6
		% within Φύλο	2,1%	5,3%	4,2%
Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ		Count	10	13	23
		% within Φύλο	20,8%	13,7%	16,1%
3,5		Count	9	17	26
		% within Φύλο	18,8%	17,9%	18,2%
Συμφωνώ		Count	20	50	70
		% within Φύλο	41,7%	52,6%	49,0%
4,5		Count	3	5	8
		% within Φύλο	6,2%	5,3%	5,6%
Συμφωνώ απόλυτα		Count	4	1	5
		% within Φύλο	8,3%	1,1%	3,5%
Total		Count	48	95	143
		% within Φύλο	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,105 ^a	7	,323
Likelihood Ratio	8,215	7	,314
Linear-by-Linear Association	,753	1	,385
N of Valid Cases	143		

a. 9 cells (56,2%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,34.

Τα αποτελέσματα από της δοκιμασίας ανεξαρτησίας είναι $\chi^2_{(7)}=8.105$, $p=0.323$ οπότε δεν απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση. Επομένως καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως δεν υπάρχει εξάρτηση ανάμεσα στο φύλο και στην συνολική

άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την επίδραση των Capital Controls στην κατανάλωση.

2. Επίδραση της ηλικίας στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την επίδραση των Capital Controls στην κατανάλωση

Ενότητα2 * Ηλικία

Crosstab

		Ηλικία				Total	
		Έως 40ετών	40-50 ετών	50-60 ετών	Άνω των 60ετών		
Ενότητα2	1,5	Count	1	0	0	0	1
		% within Ηλικία	1,6%	0,0%	0,0%	0,0%	0,7%
Διαφωνώ		Count	1	3	0	0	4
		% within Ηλικία	1,6%	4,0%	0,0%	0,0%	2,8%
2,5		Count	4	2	0	0	6
		% within Ηλικία	6,5%	2,7%	0,0%	0,0%	4,2%
Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ		Count	11	12	0	0	23
		% within Ηλικία	17,7%	16,0%	0,0%	0,0%	16,1%
3,5		Count	8	15	2	1	26
		% within Ηλικία	12,9%	20,0%	40,0%	100,0%	18,2%
Συμφωνώ		Count	32	36	2	0	70
		% within Ηλικία	51,6%	48,0%	40,0%	0,0%	49,0%
4,5		Count	3	5	0	0	8
		% within Ηλικία	4,8%	6,7%	0,0%	0,0%	5,6%
Συμφωνώ απόλυτα		Count	2	2	1	0	5
		% within Ηλικία	3,2%	2,7%	20,0%	0,0%	3,5%
Total		Count	62	75	5	1	143
		% within Ηλικία	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	16,062 ^a	21	,766
Likelihood Ratio	14,447	21	,850
Linear-by-Linear Association	,484	1	,487
N of Valid Cases	143		

a. 26 cells (81,2%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,01.

Τα αποτελέσματα από της δοκιμασίας ανεξαρτησίας είναι $\chi^2_{(21)}=16.062$, $p=0.766$ οπότε δεν απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση. Διαπιστώνουμε πως δεν υπάρχει

εξάρτηση ανάμεσα στην ηλικία και στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την επίδραση των Capital Controls στην κατανάλωση.

3. Επίδραση της εκπαίδευσης στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την επίδραση των Capital Controls στην κατανάλωση

Ενότητα2 * Εκπαίδευση

Crosstab

			Εκπαίδευση					Total
			ΔΕ	ΤΕ	ΠΕ	Μεταπτυχιακό	Διδακτορικό	
Ενότητα2	1,5	Count	0	1	0	0	0	1
		% within Εκπαίδευση	0,0%	2,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,7%
Διαφωνώ	2,5	Count	0	0	2	2	0	4
		% within Εκπαίδευση	0,0%	0,0%	7,1%	3,1%	0,0%	2,8%
Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	3,5	Count	1	11	4	7	0	23
		% within Εκπαίδευση	8,3%	30,6%	14,3%	10,9%	0,0%	16,1%
Συμφωνώ	4,5	Count	7	4	3	10	2	26
		% within Εκπαίδευση	58,3%	11,1%	10,7%	15,6%	66,7%	18,2%
Συμφωνώ απόλυτα	4,5	Count	4	17	13	35	1	70
		% within Εκπαίδευση	33,3%	47,2%	46,4%	54,7%	33,3%	49,0%
Total		Count	12	36	28	64	3	143
		% within Εκπαίδευση	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	44,161 ^a	28	,027
Likelihood Ratio	40,063	28	,065
Linear-by-Linear Association	1,336	1	,248
N of Valid Cases	143		

a. 31 cells (77,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,02.

Τα αποτελέσματα από της δοκιμασίας ανεξαρτησίας είναι $\chi^2_{(28)}=44.161$, $p=0.027$ οπότε απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση και γίνεται δεκτή η εναλλακτική υπόθεση. Διαπιστώνουμε πως υπάρχει εξάρτηση ανάμεσα στην εκπαίδευση και στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την επίδραση των Capital Controls στην κατανάλωση. Υψηλότερη συχνότητα ουδέτερων απόψεων στους συμμετέχοντες τεχνολογικής εκπαίδευσης και υψηλότερη συχνότητα

άποψης ενδιάμεσης της ουδέτερης και της σύμφωνης για τους συμμετέχοντες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

4. Επίδραση της θέσης στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την επίδραση των Capital Controls στην κατανάλωση

Ενότητα2 * Θέση

Crosstab

			Θέση		Total
			Υπάλληλος εξυπηρέτησης /Γαμίας	Προιστάμενος/ Διευθυντής	
Ενότητα2	1,5	Count	1	0	1
		% within Θέση	1,0%	0,0%	0,7%
Διαφωνώ	2,5	Count	1	3	4
		% within Θέση	1,0%	6,4%	2,8%
Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	3,5	Count	5	1	6
		% within Θέση	5,2%	2,1%	4,2%
Συμφωνώ	4,5	Count	17	6	23
		% within Θέση	17,7%	12,8%	16,1%
Συμφωνώ απόλυτα	5,5	Count	16	10	26
		% within Θέση	16,7%	21,3%	18,2%
Total		Count	48	22	70
		% within Θέση	50,0%	46,8%	49,0%
	4,5	Count	5	3	8
		% within Θέση	5,2%	6,4%	5,6%
	5,5	Count	3	2	5
		% within Θέση	3,1%	4,3%	3,5%
Total		Count	96	47	143
		% within Θέση	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,528 ^a	7	,596
Likelihood Ratio	5,687	7	,577
Linear-by-Linear Association	,006	1	,937
N of Valid Cases	143		

a. 9 cells (56,2%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,33.

Τα αποτελέσματα από της δοκιμασίας ανεξαρτησίας είναι $\chi^2_{(7)} = 5.528$, $p = 0.596$ οπότε δεν απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση. Διαπιστώνουμε πως δεν υπάρχει εξάρτηση ανάμεσα στην θέση και στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την επίδραση των Capital Controls στην κατανάλωση.

5. Επίδραση της προϋπηρεσίας στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την επίδραση των Capital Controls στην κατανάλωση.

Ενότητα2 * Προϋπηρεσία

Crosstab

			Προϋπηρεσία			Total
			Έως 10 έτη	11-20 έτη	Άνω των 20 ετών	
Ενότητα2	1,5	Count	1	0	0	1
		% within Προϋπηρεσία	6,2%	0,0%	0,0%	0,7%
Διαφωνώ		Count	0	3	1	4
		% within Προϋπηρεσία	0,0%	2,9%	4,5%	2,8%
2,5		Count	0	5	1	6
		% within Προϋπηρεσία	0,0%	4,8%	4,5%	4,2%
Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ		Count	5	15	3	23
		% within Προϋπηρεσία	31,2%	14,3%	13,6%	16,1%
3,5		Count	2	18	6	26
		% within Προϋπηρεσία	12,5%	17,1%	27,3%	18,2%
Συμφωνώ		Count	6	56	8	70
		% within Προϋπηρεσία	37,5%	53,3%	36,4%	49,0%
4,5		Count	2	4	2	8
		% within Προϋπηρεσία	12,5%	3,8%	9,1%	5,6%
Συμφωνώ απόλυτα		Count	0	4	1	5
		% within Προϋπηρεσία	0,0%	3,8%	4,5%	3,5%
Total		Count	16	105	22	143
		% within Προϋπηρεσία	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,966 ^a	14	,208
Likelihood Ratio	15,191	14	,365
Linear-by-Linear Association	,251	1	,617
N of Valid Cases	143		

a. 18 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,11.

Τα αποτελέσματα από της δοκιμασίας ανεξαρτησίας είναι $\chi^2_{(14)} = 17.966$, $p = 0.208$ οπότε δεν απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση. Διαπιστώνουμε πως δεν υπάρχει εξάρτηση ανάμεσα στην προϋπηρεσία και στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την επίδραση των Capital Controls στην κατανάλωση.

6. Επίδραση της συνάφειας (του πτυχίου/μεταπτυχιακού με την οικονομική επιστήμη) στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την επίδραση των Capital Controls στην κατανάλωση.

Ενότητα2 * Συνάφεια

Crosstab

			Συνάφεια		Total
			ΝΑΙ	ΟΧΙ	
Ενότητα2	1,5	Count	0	1	1
		% within Συνάφεια	0,0%	2,5%	0,7%
Διαφωνώ	2,5	Count	2	2	4
		% within Συνάφεια	1,9%	5,0%	2,8%
2,5		Count	3	3	6
		% within Συνάφεια	2,9%	7,5%	4,2%
Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	3,5	Count	19	4	23
		% within Συνάφεια	18,4%	10,0%	16,1%
3,5		Count	15	11	26
		% within Συνάφεια	14,6%	27,5%	18,2%
Συμφωνώ	4,5	Count	54	16	70
		% within Συνάφεια	52,4%	40,0%	49,0%
4,5		Count	7	1	8
		% within Συνάφεια	6,8%	2,5%	5,6%
Συμφωνώ απόλυτα	5,5	Count	3	2	5
		% within Συνάφεια	2,9%	5,0%	3,5%
Total		Count	103	40	143
		% within Συνάφεια	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,132 ^a	7	,133
Likelihood Ratio	10,952	7	,141
Linear-by-Linear Association	2,151	1	,142
N of Valid Cases	143		

a. 9 cells (56,2%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,28.

Τα αποτελέσματα από της δοκιμασίας ανεξαρτησίας είναι $\chi^2_{(7)} = 11.132$, $p = 0.133$ οπότε δεν απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση. Διαπιστώνουμε πως δεν υπάρχει εξάρτηση ανάμεσα στην συνάφεια πτυχιακών/μεταπτυχιακών σπουδών με την

οικονομική επιστήμη και στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την επίδραση των Capital Controls στην κατανάλωση.

4.6.2.3 Δοκιμασίες ανεξαρτησίας μεταξύ τρίτης ενότητας και ανεξάρτητων μεταβλητών

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Ενότητα3 * Θέση	143	100,0%	0	0,0%	143	100,0%
Ενότητα3 * Ηλικία	143	100,0%	0	0,0%	143	100,0%
Ενότητα3 * Φύλο	143	100,0%	0	0,0%	143	100,0%
Ενότητα3 * Προυπηρεσία	143	100,0%	0	0,0%	143	100,0%
Ενότητα3 * Εκπαίδευση	143	100,0%	0	0,0%	143	100,0%
Ενότητα3 * Συνάφεια	143	100,0%	0	0,0%	143	100,0%

1. Επίδραση του φύλου στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την αναγκαιότητα της επιβολής των περιορισμών κεφαλαίων (capital controls).

Ενότητα3 * Φύλο

Crosstab

			Φύλο		Total
			Άνδρας	Γυναίκα	
Ενότητα3	Διαφωνώ απόλυτα	Count	3	1	4
		% within Φύλο	6,2%	1,1%	2,8%
	Διαφωνώ	Count	2	11	13
		% within Φύλο	4,2%	11,6%	9,1%
	Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	Count	28	55	83
		% within Φύλο	58,3%	57,9%	58,0%
	Συμφωνώ	Count	13	27	40
		% within Φύλο	27,1%	28,4%	28,0%
	Συμφωνώ απόλυτα	Count	2	1	3
		% within Φύλο	4,2%	1,1%	2,1%
Total	Count	48	95	143	
	% within Φύλο	100,0%	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,502 ^a	4	,165
Likelihood Ratio	6,458	4	,167
Linear-by-Linear Association	,022	1	,883
N of Valid Cases	143		

a. 5 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,01.

Τα αποτελέσματα από της δοκιμασίας ανεξαρτησίας είναι $\chi^2_{(4)}=6.502$, $p=0.165$ οπότε δεν απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση. Επομένως καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως δεν υπάρχει εξάρτηση ανάμεσα στο φύλο και στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την αναγκαιότητα της επιβολής των περιορισμών κεφαλαίων (capital controls).

2. Επίδραση της ηλικίας στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την αναγκαιότητα της επιβολής των περιορισμών κεφαλαίων (capital controls).

Ενότητα3 * Ηλικία

Crosstab

			Ηλικία				Total
			Έως 40ετών	40-50 ετών	50-60 ετών	Άνω των 60ετών	
Ενότητα3	Διαφωνώ απόλυτα	Count	2	2	0	0	4
		% within Ηλικία	3,2%	2,7%	0,0%	0,0%	2,8%
	Διαφωνώ	Count	6	7	0	0	13
		% within Ηλικία	9,7%	9,3%	0,0%	0,0%	9,1%
	Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	Count	42	39	1	1	83
		% within Ηλικία	67,7%	52,0%	20,0%	100,0%	58,0%
	Συμφωνώ	Count	12	24	4	0	40
		% within Ηλικία	19,4%	32,0%	80,0%	0,0%	28,0%
	Συμφωνώ απόλυτα	Count	0	3	0	0	3
		% within Ηλικία	0,0%	4,0%	0,0%	0,0%	2,1%
Total		Count	62	75	5	1	143
		% within Ηλικία	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,733 ^a	12	,318
Likelihood Ratio	14,760	12	,255
Linear-by-Linear Association	5,016	1	,025
N of Valid Cases	143		

a. 14 cells (70,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,02.

Τα αποτελέσματα από της δοκιμασίας ανεξαρτησίας είναι $\chi^2_{(12)}=13.733$, $p=0.318$ οπότε δεν απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση. Διαπιστώνουμε πως δεν υπάρχει εξάρτηση ανάμεσα στην ηλικία και στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την αναγκαιότητα της επιβολής των περιορισμών κεφαλαίων (capital controls).

3. Επίδραση της εκπαίδευσης στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την αναγκαιότητα της επιβολής των περιορισμών κεφαλαίων (capital controls).

Ενότητα3 * Εκπαίδευση

Crosstab

			Εκπαίδευση					Total
			ΔΕ	ΤΕ	ΠΕ	Μεταπτυχιακό	Διδακτορικό	
Ενότητα3	Διαφωνώ απόλυτα	Count	0	1	0	3	0	4
		% within Εκπαίδευση	0,0%	2,8%	0,0%	4,7%	0,0%	2,8%
	Διαφωνώ	Count	0	2	4	5	2	13
		% within Εκπαίδευση	0,0%	5,6%	14,3%	7,8%	66,7%	9,1%
	Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	Count	8	25	15	34	1	83
		% within Εκπαίδευση	66,7%	69,4%	53,6%	53,1%	33,3%	58,0%
	Συμφωνώ	Count	3	8	8	21	0	40
		% within Εκπαίδευση	25,0%	22,2%	28,6%	32,8%	0,0%	28,0%
	Συμφωνώ απόλυτα	Count	1	0	1	1	0	3
		% within Εκπαίδευση	8,3%	0,0%	3,6%	1,6%	0,0%	2,1%
	Total	Count	12	36	28	64	3	143
		% within Εκπαίδευση	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	22,392 ^a	16	,131
Likelihood Ratio	18,756	16	,282
Linear-by-Linear Association	,698	1	,403
N of Valid Cases	143		

a. 17 cells (68,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,06.

Τα αποτελέσματα από της δοκιμασίας ανεξαρτησίας είναι $\chi^2_{(16)}=22.392$, $p=0.131$ οπότε δεν απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση. Διαπιστώνουμε πως δεν υπάρχει εξάρτηση ανάμεσα στην εκπαίδευση και στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την αναγκαιότητα της επιβολής των περιορισμών κεφαλαίων (capital controls).

4. Επίδραση της θέσης στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την αναγκαιότητα της επιβολής των περιορισμών κεφαλαίων (capital controls).

Ενότητα3 * Θέση

Crosstab

			Θέση		Total
			Υπάλληλος εξυπηρέτησης /Γαμίας	Προιστάμενος/ Διευθυντής	
Ενότητα3	Διαφωνώ απόλυτα	Count	2	2	4
		% within Θέση	2,1%	4,3%	2,8%
	Διαφωνώ	Count	9	4	13
		% within Θέση	9,4%	8,5%	9,1%
	Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	Count	59	24	83
		% within Θέση	61,5%	51,1%	58,0%
	Συμφωνώ	Count	24	16	40
		% within Θέση	25,0%	34,0%	28,0%
	Συμφωνώ απόλυτα	Count	2	1	3
		% within Θέση	2,1%	2,1%	2,1%
Total	Count	96	47	143	
	% within Θέση	100,0%	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,068 ^a	4	,723
Likelihood Ratio	2,020	4	,732
Linear-by-Linear Association	,187	1	,666
N of Valid Cases	143		

a. 5 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,99.

Τα αποτελέσματα από της δοκιμασίας ανεξαρτησίας είναι $\chi^2_{(4)} = 2.068$, $p = 0.723$ οπότε δεν απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση. Διαπιστώνουμε πως δεν υπάρχει εξάρτηση ανάμεσα στην θέση και στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την αναγκαιότητα της επιβολής των περιορισμών κεφαλαίων (capital controls).

5. Επίδραση της προϋπηρεσίας στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την αναγκαιότητα της επιβολής των περιορισμών κεφαλαίων (capital controls).

Ενότητα3 * Προϋπηρεσία

Crosstab

			Προϋπηρεσία			Total
			Έως 10 έτη	11-20 έτη	Άνω των 20 ετών	
Ενότητα3	Διαφωνώ απόλυτα	Count	0	2	2	4
		% within Προϋπηρεσία	0,0%	1,9%	9,1%	2,8%
	Διαφωνώ	Count	1	11	1	13
		% within Προϋπηρεσία	6,2%	10,5%	4,5%	9,1%
	Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	Count	10	62	11	83
		% within Προϋπηρεσία	62,5%	59,0%	50,0%	58,0%
	Συμφωνώ	Count	4	29	7	40
		% within Προϋπηρεσία	25,0%	27,6%	31,8%	28,0%
	Συμφωνώ απόλυτα	Count	1	1	1	3
		% within Προϋπηρεσία	6,2%	1,0%	4,5%	2,1%
Total		Count	16	105	22	143
		% within Προϋπηρεσία	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	7,815 ^a	8	,452
Likelihood Ratio	6,810	8	,557
Linear-by-Linear Association	,206	1	,650
N of Valid Cases	143		

a. 9 cells (60,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,34.

Τα αποτελέσματα από της δοκιμασίας ανεξαρτησίας είναι $\chi^2_{(8)} = 7.815$, $p = 0.452$ οπότε δεν απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση. Διαπιστώνουμε πως δεν υπάρχει εξάρτηση ανάμεσα στην προϋπηρεσία και στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την αναγκαιότητα της επιβολής των περιορισμών κεφαλαίων (capital controls).

6. Επίδραση της συνάφειας (του πτυχίου/μεταπτυχιακού με την οικονομική επιστήμη) στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την αναγκαιότητα της επιβολής των περιορισμών κεφαλαίων (capital controls).

Ενότητα3 * Συνάφεια

Crosstab

			Συνάφεια		Total
			ΝΑΙ	ΟΧΙ	
Ενότητα3	Διαφωνώ απόλυτα	Count	3	1	4
		% within Συνάφεια	2,9%	2,5%	2,8%
	Διαφωνώ	Count	11	2	13
		% within Συνάφεια	10,7%	5,0%	9,1%
	Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	Count	61	22	83
		% within Συνάφεια	59,2%	55,0%	58,0%
	Συμφωνώ	Count	27	13	40
		% within Συνάφεια	26,2%	32,5%	28,0%
	Συμφωνώ απόλυτα	Count	1	2	3
		% within Συνάφεια	1,0%	5,0%	2,1%
Total	Count	103	40	143	
	% within Συνάφεια	100,0%	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,765 ^a	4	,439
Likelihood Ratio	3,587	4	,465
Linear-by-Linear Association	2,321	1	,128
N of Valid Cases	143		

a. 5 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,84.

Τα αποτελέσματα από της δοκιμασίας ανεξαρτησίας είναι $\chi^2_{(4)} = 3.765$, $p = 0.439$ οπότε δεν απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση. Διαπιστώνουμε πως δεν υπάρχει εξάρτηση ανάμεσα στην συνάφεια πτυχιακών/μεταπτυχιακών σπουδών με την οικονομική επιστήμη και στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την αναγκαιότητα της επιβολής των περιορισμών κεφαλαίων (capital controls).

4.6.3 Συνοπτική περιγραφή της ανάλυσης των δοκιμασιών ανεξαρτησίας

Συνοπτικά από την ανάλυση των δοκιμασιών ανεξαρτησίας προκύπτει ότι υπάρχει εξάρτηση ανάμεσα στο φύλο και στη συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την επίδραση των Capital Controls στο Τραπεζικό Σύστημα και κατά πόσο έτοιμοι ήταν γνωστικά οι υπάλληλοι των Τραπεζών να αντιμετωπίσουν το μέτρο. Ωστόσο, η συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την επίδραση των Capital Controls στο Τραπεζικό Σύστημα και κατά πόσο έτοιμοι ήταν γνωστικά οι υπάλληλοι των Τραπεζών να αντιμετωπίσουν το μέτρο είναι ανεξάρτητη της ηλικίας, εκπαίδευσης, θέσης, προϋπηρεσίας και συνάφειας.

Υπάρχει εξάρτηση ανάμεσα στην εκπαίδευση και στην συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την επίδραση των Capital Controls στην κατανάλωση. Ωστόσο, η συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την επίδραση των Capital Controls στην κατανάλωση είναι ανεξάρτητη του φύλου, ηλικίας, θέσης, προϋπηρεσίας και συνάφειας.

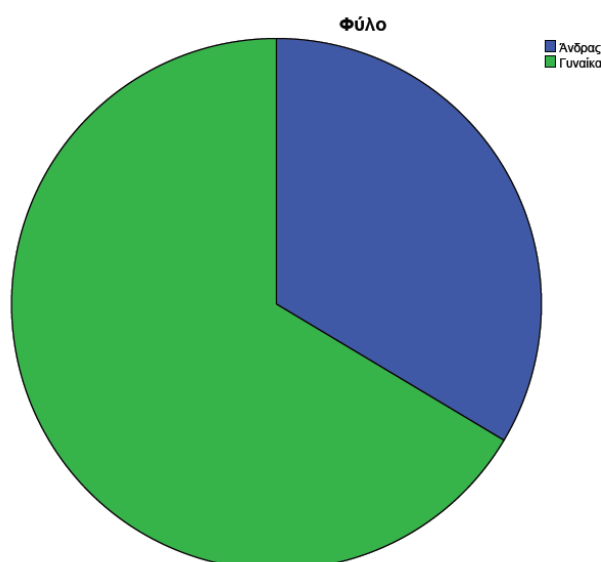
Τέλος, η συνολική άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την αναγκαιότητα της επιβολής των περιορισμών κεφαλαίων (capital controls) είναι ανεξάρτητη του φύλου, ηλικίας, εκπαίδευσης, θέσης, προϋπηρεσίας, συνάφειας.

4.7 Ανάλυση δημογραφικών στοιχείων

Από τα αποτελέσματα της μελέτης διαπιστώνεται πως από τους 143 συμμετέχοντες στην παρούσα μελέτη οι 48 (ποσοστό 33,6%) είναι άνδρες και οι 95 (ποσοστό 66,4%) είναι γυναίκες (Πίνακας 4.4 και Γράφημα 4.1).

		Φύλο			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ανδρας	48	33,6	33,6	33,6
	Γυναίκα	95	66,4	66,4	100,0
	Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.4 Κατανομή φύλου.

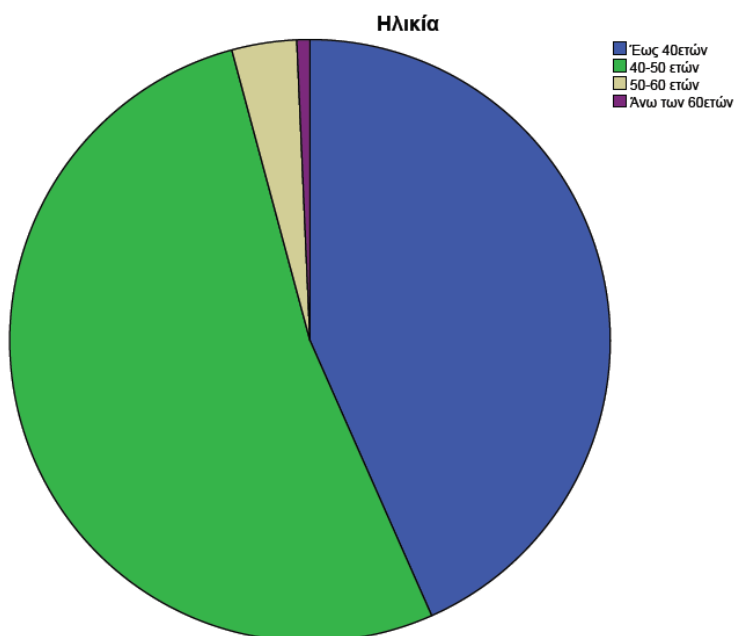
Γράφημα 4.1 Κατανομή φύλου.

Στη συνέχεια ακολούθησε ανάλυση του εύρους των ηλικιών που κατείχαν οι συμμετέχοντες της παρούσας έρευνας (Πίνακας 4.5 και γράφημα 4.2). Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Πίνακα 4.5, οι 62 από τους συμμετέχοντες (ποσοστό 43,4%) ήταν έως 40 ετών, οι 75 από τους συμμετέχοντες (ποσοστό 52,4%) ήταν από 40 έως 50 ετών, οι 5 από τους συμμετέχοντες στην έρευνά μας (ποσοστό 3,5%) ήταν από 50 έως 60 ετών, ενώ μόλις ένα άτομο (ποσοστό 0,7%) ήταν άνω των 60 ετών.

Ηλικία

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Έως 40ετών	62	43,4	43,4	43,4
40-50 ετών	75	52,4	52,4	95,8
50-60 ετών	5	3,5	3,5	99,3
Ανω των 60ετών	1	,7	,7	100,0
Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.5 Κατανομή ηλικιακού εύρους.

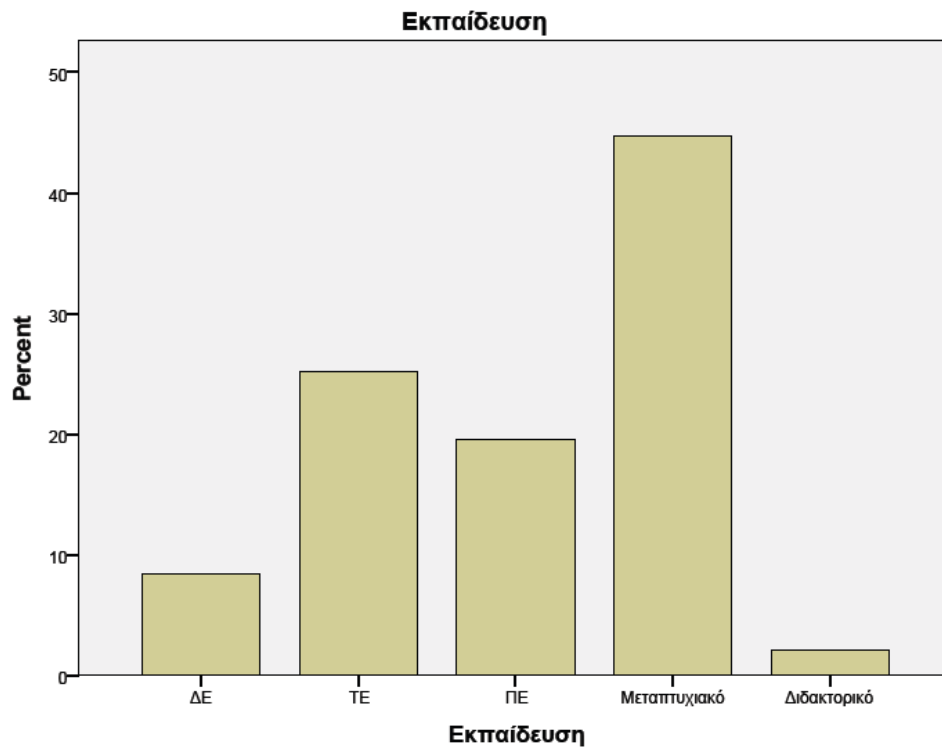
Γράφημα 4.2 Κατανομή ηλικιακού εύρους.

Παράλληλα, στη συνέχεια της ανάλυσης παρατηρείται πως η πλειονότητα των συμμετεχόντων και πιο συγκεκριμένα 64 άτομα (ποσοστό 44,8%) είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος εκπαίδευσης ενώ απόφοιτοι ΑΕΙ είναι 28 συμμετέχοντες (ποσοστό 19,6%) (Πίνακας 4.6 και Γράφημα 4.3). Απόφοιτοι ΤΕΙ είναι 36 (ποσοστό 25,6%) από τους συμμετέχοντες στην έρευνά μας ενώ μόλις 3 (ποσοστό 2,1%) διαθέτουν διδακτορικό δίπλωμα (Πίνακας 4.6). Τέλος, οι 12 (ποσοστό 30,1%) από τους συμμετέχοντες είναι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Εκπαίδευση

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ΔΕ	12	8,4	8,4	8,4
ΤΕ	36	25,2	25,2	33,6
ΠΕ	28	19,6	19,6	53,1
Μεταπτυχιακό	64	44,8	44,8	97,9
Διδακτορικό	3	2,1	2,1	100,0
Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.6 Κατανομή επιπέδου εκπαίδευσης.

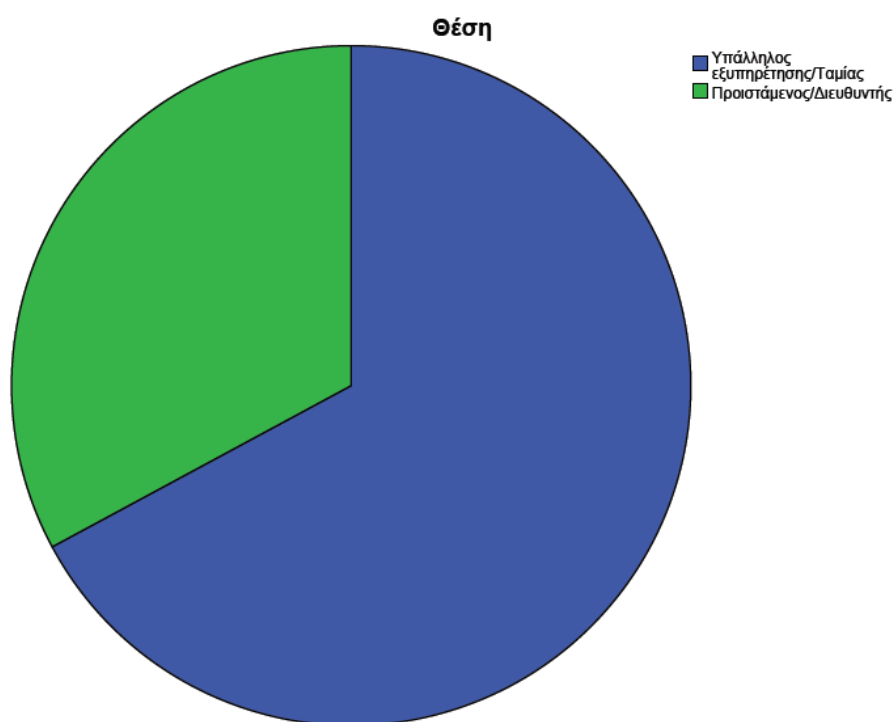

Γράφημα 4.3 Κατανομή επιπέδου εκπαίδευσης.

Σε ότι αφορά την θέση των συμμετεχόντων στην έρευνά μας, σύμφωνα με τον πίνακα 4.7, η πλειονότητα κατέχει θέση υπάλληλου εξυπηρέτησης/ταμίας (96/143, 67,1%). Το υπόλοιπο ~1/3 των συμμετεχόντων κατείχαν θέση προϊστάμενου/διευθυντή (47/143, 32,9%) (Πίνακας 4.7, Γράφημα 4.4).

		Θέση			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Υπάλληλος εξυπηρέτησης/Ταμίας	96	67,1	67,1	67,1
	Προϊστάμενος/Διευθυντής	47	32,9	32,9	100,0
	Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.7 Κατανομή θέσης.

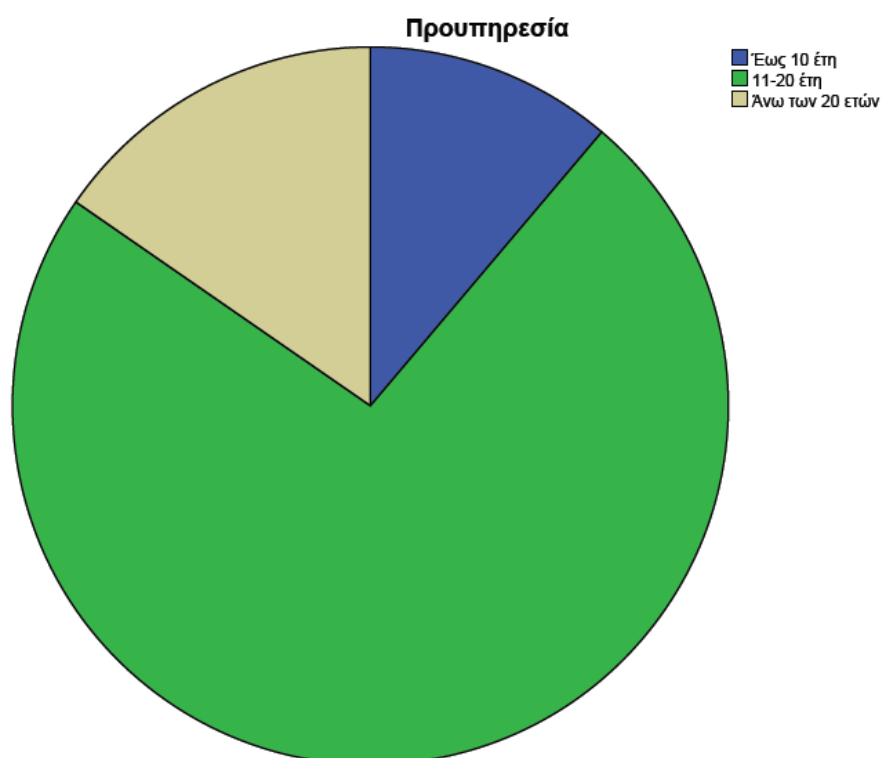
Γράφημα 4.4 Κατανομή θέσης.

Παράλληλα, παρατηρείται πως η πλειονότητα των συμμετεχόντων και πιο συγκεκριμένα 105 άτομα (ποσοστό 73,4%) έχει προϋπηρεσία 11-20 έτη, ενώ άνω των 20 ετών προϋπηρεσία έχουν 22 συμμετέχοντες (ποσοστό 15,4%) (Πίνακας 4.8 και Γράφημα 4.5). Τέλος, 16 (ποσοστό 11,2%) από τους συμμετέχοντες έχουν προϋπηρεσία έως 10 έτη.

Προϋπηρεσία

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Έως 10 έτη	16	11,2	11,2	11,2
11-20 έτη	105	73,4	73,4	84,6
Άνω των 20 ετών	22	15,4	15,4	100,0
Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.8 Κατανομή προϋπηρεσίας.

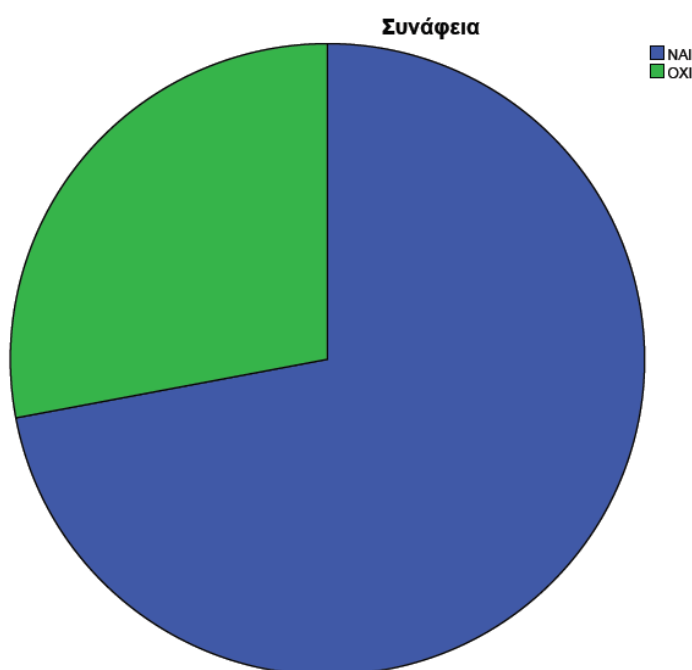
Γράφημα 4.5 Κατανομή προϋπηρεσίας.

Παράλληλα, για τους σκοπούς της παρούσας μελέτης διαπιστώθηκε πως 103 άτομα (ποσοστό 72,0%) κατείχε πτυχίο/μεταπτυχιακό δίπλωμα σχετικό με την οικονομική επιστήμη (Πίνακας 4.9 και Γράφημα 4.6), ενώ 40 (ποσοστό 28,0%) από τους συμμετέχοντες δεν κατείχε πτυχίο ή μεταπτυχιακό δίπλωμα σχετικό με την οικονομική επιστήμη.

Συνάφεια

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	NAI	103	72,0	72,0	72,0
	OXI	40	28,0	28,0	100,0
	Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.9 Κατανομή συνάφειας.

Γράφημα 4.6 Κατανομή συνάφειας.

4.8 Ανάλυση ενοτήτων ερωτηματολογίου

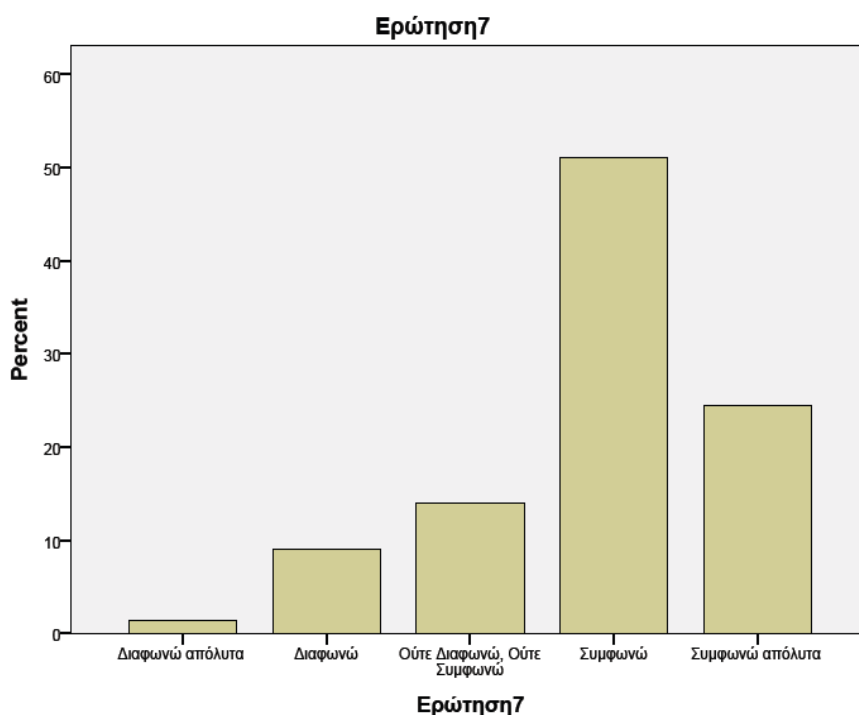
4.8.1 Ανάλυση πρώτης ενότητας (επίδραση των capital controls στο τραπεζικό σύστημα και γνωστική ετοιμότητα τραπεζικών υπαλλήλων στην αντιμετώπιση του μέτρου)

Η πλειοψηφία του δείγματος (~75%) (median = 4, IQR=0) συμφωνεί/συμφωνεί απόλυτα στην θεώρηση ότι κατέχει ικανοποιητικές γνώσεις σχετικά με τα capital controls (Πίνακας 4.10 και Γράφημα 4.7).

Ερώτηση7

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ απόλυτα	2	1,4	1,4	1,4
	Διαφωνώ	13	9,1	9,1	10,5
	Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	20	14,0	14,0	24,5
	Συμφωνώ	73	51,0	51,0	75,5
	Συμφωνώ απόλυτα	35	24,5	24,5	100,0
	Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.10 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 7 (Οι γνώσεις μου σχετικά με τα capital controls είναι ικανοποιητικές).

Γράφημα 4.7 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 7 (Οι γνώσεις μου σχετικά με τα capital controls είναι ικανοποιητικές).

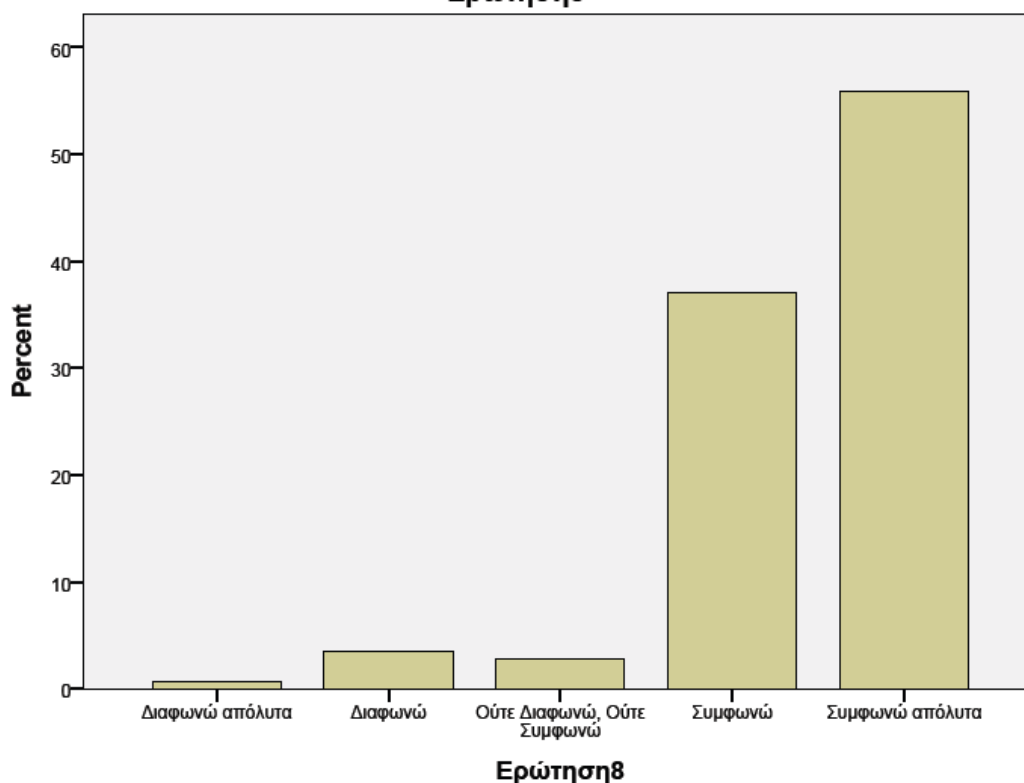
Πολύ υψηλό ποσοστό των συμμετεχόντων (~90%) (median = 4, IQR=1) συμφωνεί/συμφωνεί απόλυτα ότι η επιβολή των capital controls είχε ως συνέπεια τον περιορισμό των αναλήψεων (Ερώτηση 8) (Πίνακας 4.11 και Γράφημα 4.8).

Ερώτηση8

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ απόλυτα	1	,7	,7	,7
Διαφωνώ	5	3,5	3,5	4,2
Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	4	2,8	2,8	7,0
Συμφωνώ	53	37,1	37,1	44,1
Συμφωνώ απόλυτα	80	55,9	55,9	100,0
Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.11 Κατανομή συχνότητας ερώτησης 8 (Η επιβολή των capital controls είχε ως συνέπεια τον περιορισμό των αναλήψεων).

Ερώτηση8

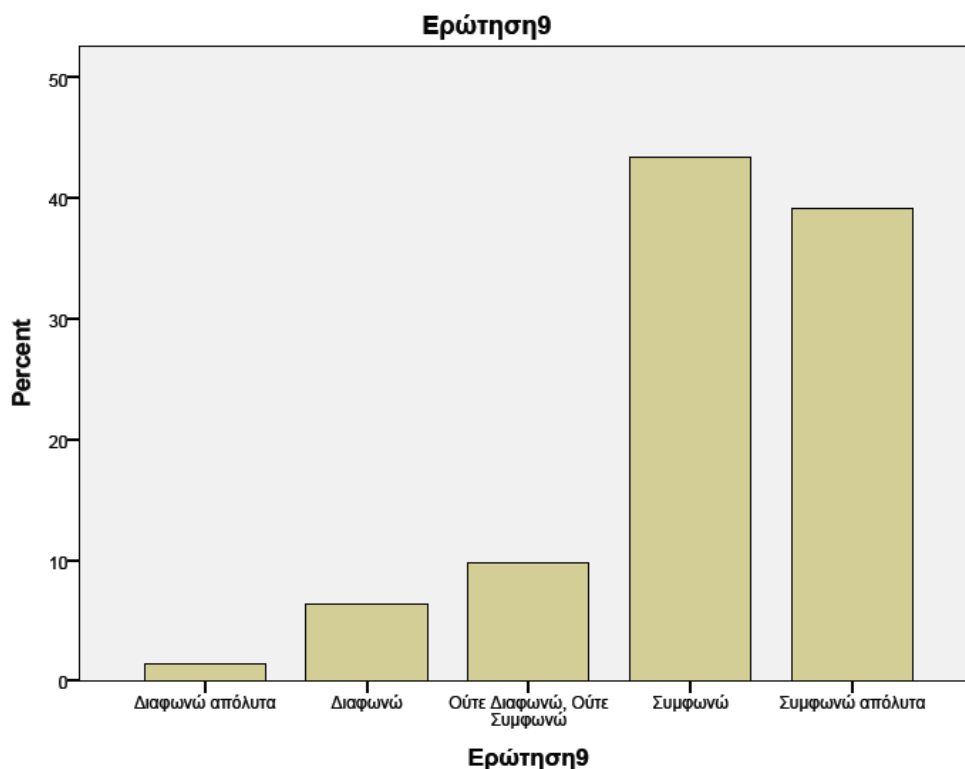
Γράφημα 4.8 Κατανομή συχνότητας ερώτησης 8 (Η επιβολή των capital controls είχε ως συνέπεια τον περιορισμό των αναλήψεων).

Επιπρόσθετα >80% (median = 4, IQR=1) των συμμετεχόντων συμφωνεί/συμφωνεί απόλυτα ότι η επιβολή των capital controls είχε ως συνέπεια την απαγόρευση ανοίγματος νέου λογαριασμού (Ερώτηση 9) (Πίνακας 4.12 και Γράφημα 4.9).

Ερώτηση9

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ απόλυτα	2	1,4	1,4	1,4
Διαφωνώ	9	6,3	6,3	7,7
Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	14	9,8	9,8	17,5
Συμφωνώ	62	43,4	43,4	60,8
Συμφωνώ απόλυτα	56	39,2	39,2	100,0
Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.12 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 9 (Η επιβολή των capital controls είχε ως συνέπεια την απαγόρευση ανοίγματος νέου λογαριασμού).

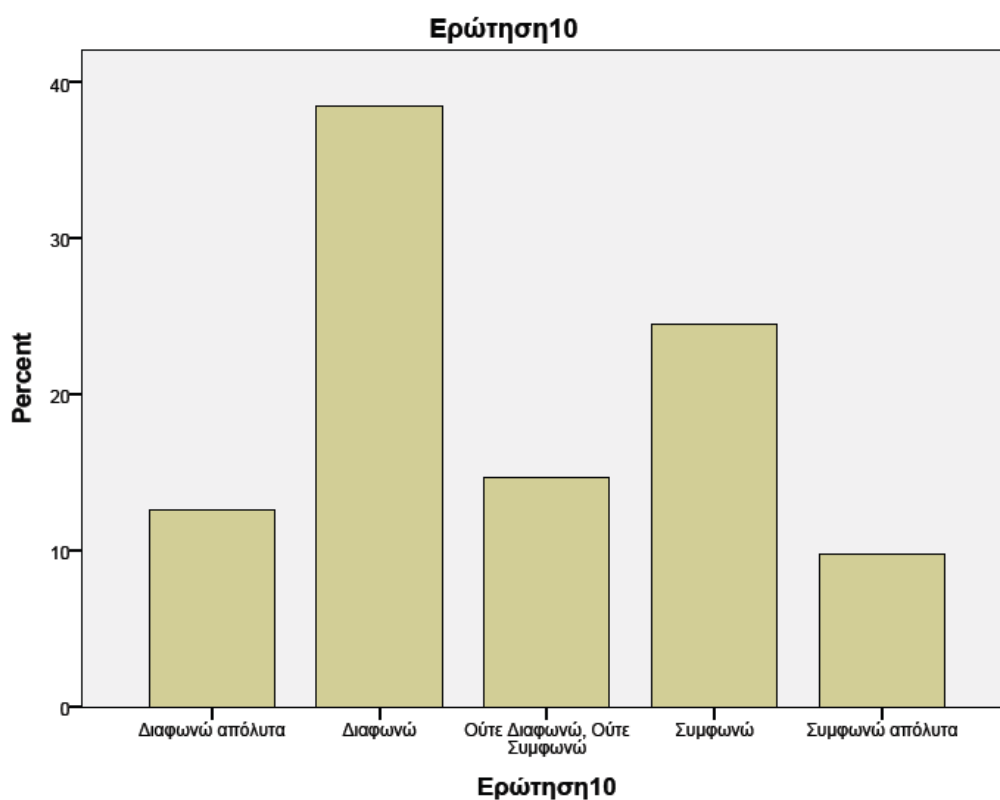
Γράφημα 4.9 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 9 (Η επιβολή των capital controls είχε ως συνέπεια την απαγόρευση ανοίγματος νέου λογαριασμού).

Αντίθετα οι συμμετέχοντες δεν παρουσιάζουν ομοιογένεια στις απόψεις τους σχετικά την ερώτηση 10 (median = 2, IQR=2) (Η επιβολή των capital controls είχε ως συνέπεια την πλήρη απαγόρευση εκτέλεσης εμβασμάτων στο εξωτερικό) καθώς ~4/10 διαφωνούν ενώ ~1/4 συμφωνεί (Πίνακας 4.13 και Γράφημα 4.10).

Ερώτηση10

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ απόλυτα	18	12,6	12,6	12,6
	Διαφωνώ	55	38,5	38,5	51,0
	Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	21	14,7	14,7	65,7
	Συμφωνώ	35	24,5	24,5	90,2
	Συμφωνώ απόλυτα	14	9,8	9,8	100,0
	Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.13 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 10 (Η επιβολή των capital controls είχε ως συνέπεια την πλήρη απαγόρευση εκτέλεσης εμβασμάτων στο εξωτερικό).

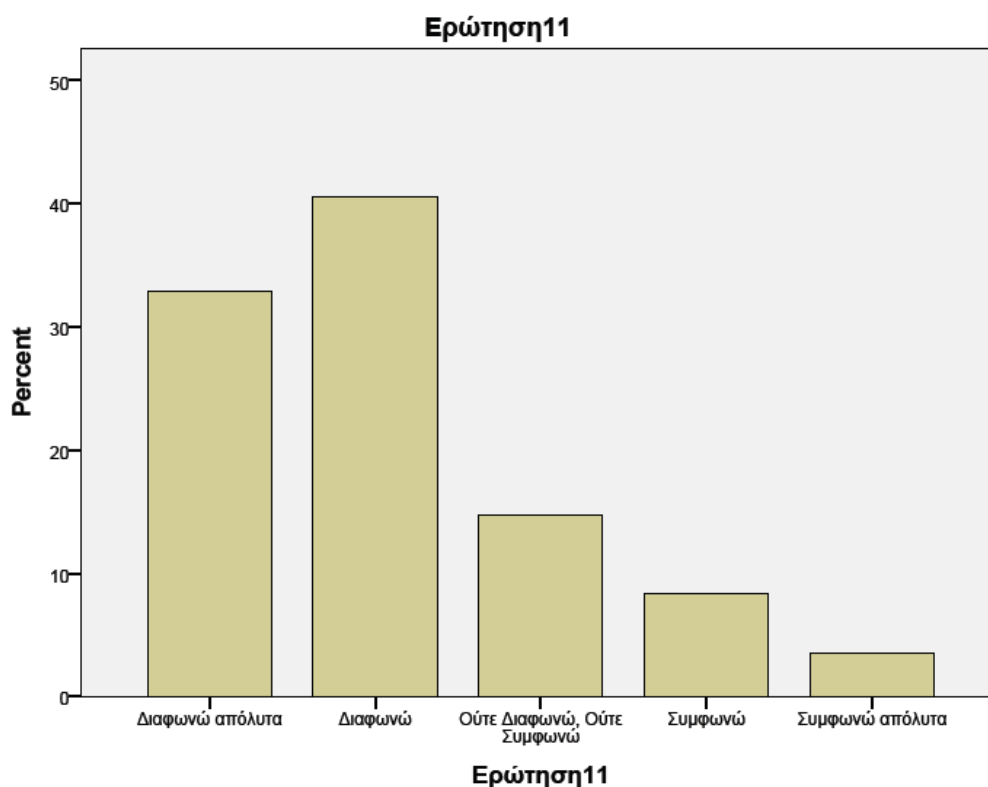
Γράφημα 4.10 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 10 (Η επιβολή των capital controls είχε ως συνέπεια την πλήρη απαγόρευση εκτέλεσης εμβασμάτων στο εξωτερικό).

Μάλιστα ~75% (median = 2, IQR=2) των συμμετεχόντων διαφωνεί/διαφωνεί απόλυτα ότι η επιβολή των capital controls είχε ως συνέπεια την απαγόρευση εκτέλεσης διατραπεζικών συναλλαγών (Ερώτηση 11) (Πίνακας 4.14 και Γράφημα 4.11).

Ερώτηση11

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ απόλυτα	47	32,9	32,9	32,9
Διαφωνώ	58	40,6	40,6	73,4
Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	21	14,7	14,7	88,1
Συμφωνώ	12	8,4	8,4	96,5
Συμφωνώ απόλυτα	5	3,5	3,5	100,0
Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.14 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 11 (Η επιβολή των capital controls είχε ως συνέπεια την απαγόρευση εκτέλεσης διατραπεζικών συναλλαγών).

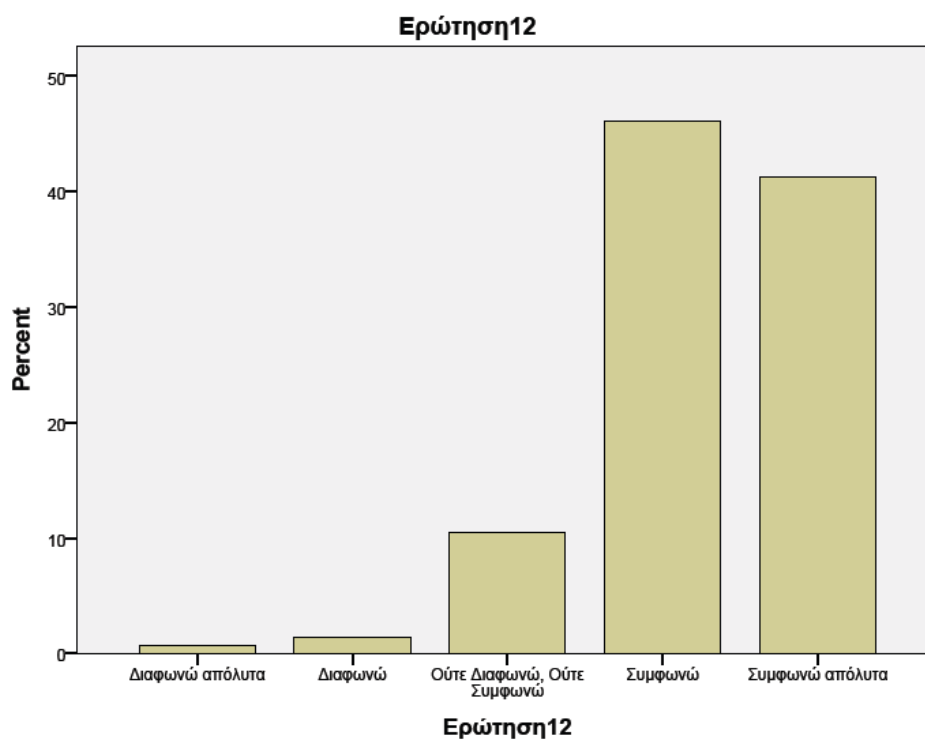
Γράφημα 4.11 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 11 (Η επιβολή των capital controls είχε ως συνέπεια την απαγόρευση εκτέλεσης διατραπεζικών συναλλαγών).

Αντίθετα >85% (median = 4, IQR=1) των ερωτηθέντων συμφωνεί/συμφωνεί απόλυτα ότι επιβολή των capital controls είχε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό εκροών διαθέσιμων κεφαλαίων στο εξωτερικό (Ερώτηση 12) (Πίνακας 4.15 και Γράφημα 4.12).

Ερώτηση12

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ απόλυτα	1	,7	,7	,7
Διαφωνώ	2	1,4	1,4	2,1
Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	15	10,5	10,5	12,6
Συμφωνώ	66	46,2	46,2	58,7
Συμφωνώ απόλυτα	59	41,3	41,3	100,0
Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.15 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 12 (Η επιβολή των capital controls είχε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό εκροών διαθέσιμων κεφαλαίων στο εξωτερικό).

Γράφημα 4.12 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 12 (Η επιβολή των capital controls είχε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό εκροών διαθέσιμων κεφαλαίων στο εξωτερικό).

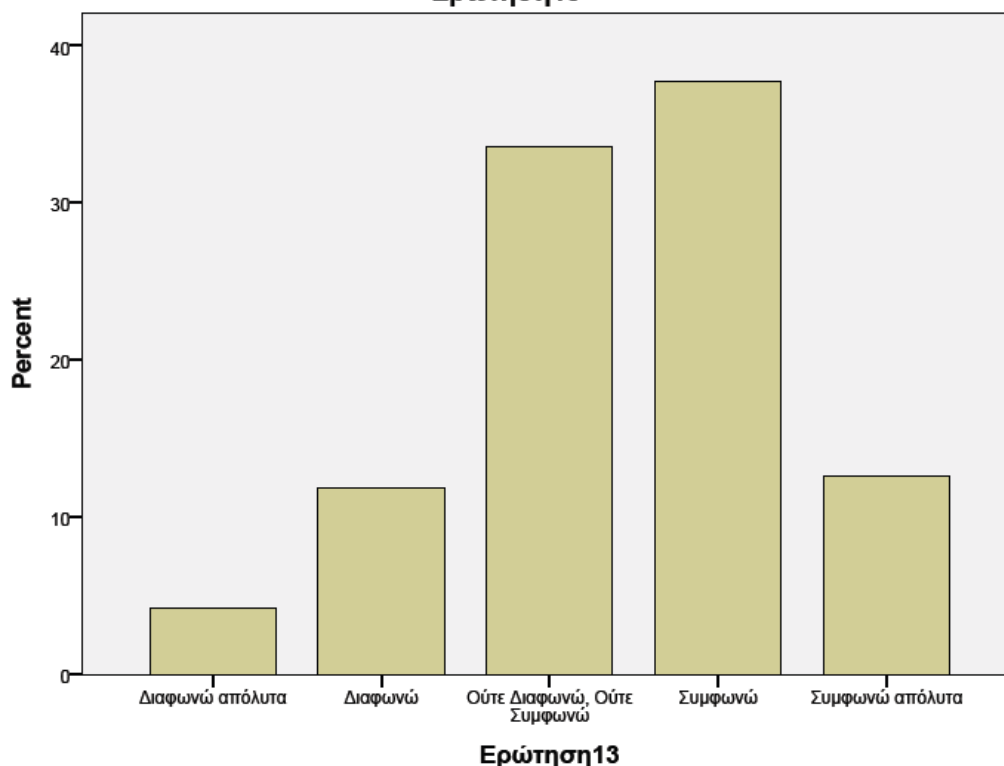
Οι απόψεις σχετικά με το κατά πόσο η επιβολή των capital controls απέτρεψε το «κούρεμα καταθέσεων» (“bail in”) στον τραπεζικό κλάδο (Ερώτηση 13) εμφανίζονται μοιρασμένες καθώς ~40% συμφωνεί ενώ ~35% έχει ουδέτερη άποψη (Πίνακας 4.16 και Γράφημα 4.13) (median = 4, IQR=1).

Ερώτηση13

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ απόλυτα	6	4,2	4,2	4,2
Διαφωνώ	17	11,9	11,9	16,1
Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	48	33,6	33,6	49,7
Συμφωνώ	54	37,8	37,8	87,4
Συμφωνώ απόλυτα	18	12,6	12,6	100,0
Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.16 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 13 [Η επιβολή των capital controls απέτρεψε το «κούρεμα καταθέσεων» (“bail in”) στον τραπεζικό κλάδο].

Ερώτηση13

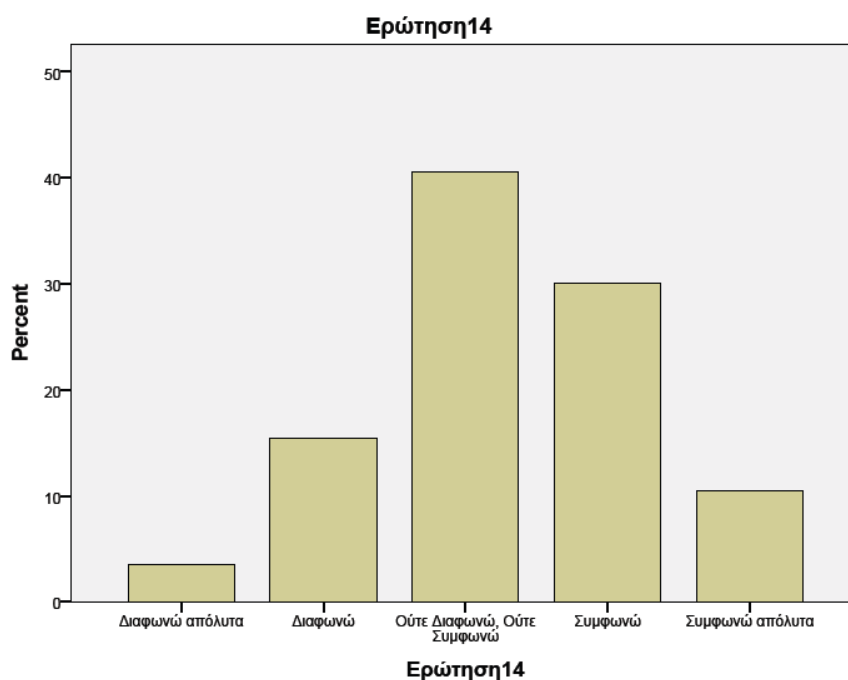
Γράφημα 4.13 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 13 [Η επιβολή των capital controls απέτρεψε το «κούρεμα καταθέσεων» (“bail in”) στον τραπεζικό κλάδο].

Εξίσου μοιρασμένες είναι και οι απόψεις σχετικά με το κατά πόσο μετά την επιβολή των capital controls τα τραπεζικά ιδρύματα απέκτησαν μεγαλύτερη επισκεψιμότητα λόγω του ότι το μεγαλύτερο μέρος των συναλλαγών θα έπρεπε να γίνεται διατραπεζικά (Ερώτηση 14) καθώς ~40% έχει ουδέτερη άποψη ενώ ~30% συμφωνεί (Πίνακας 4.17 και Γράφημα 4.14) (median = 3, IQR=1).

Ερώτηση14

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ απόλυτα	5	3,5	3,5	3,5
Διαφωνώ	22	15,4	15,4	18,9
Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	58	40,6	40,6	59,4
Συμφωνώ	43	30,1	30,1	89,5
Συμφωνώ απόλυτα	15	10,5	10,5	100,0
Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.17 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 14 (Μετά την επιβολή των capital controls τα τραπεζικά ιδρύματα απέκτησαν μεγαλύτερη επισκεψιμότητα λόγω του ότι το μεγαλύτερο μέρος των συναλλαγών θα έπρεπε να γίνεται διατραπεζικά).

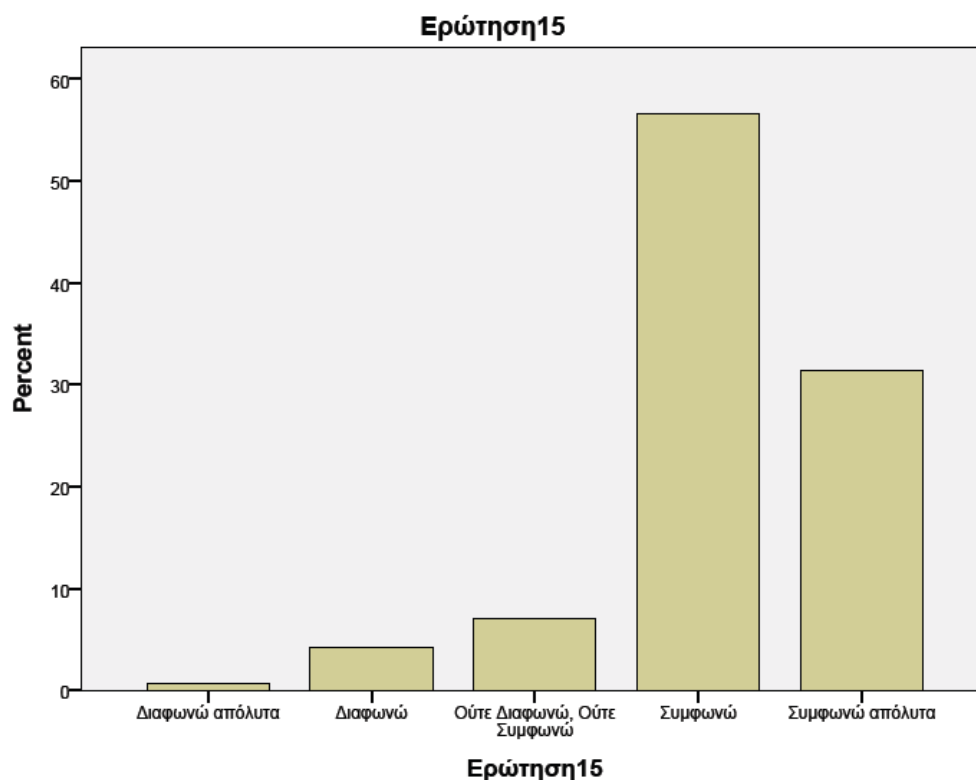
Γράφημα 4.14 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 14 (Μετά την επιβολή των capital controls τα τραπεζικά ιδρύματα απέκτησαν μεγαλύτερη επισκεψιμότητα λόγω του ότι το μεγαλύτερο μέρος των συναλλαγών θα έπρεπε να γίνεται διατραπεζικά).

Ωστόσο δεν υπάρχει αμφιβολία σχετικά με το ότι τα capital controls βοήθησαν στην εξοικείωση μεγάλου μέρους των πολιτών με την ηλεκτρονική τραπεζική (Ερώτηση 15) καθώς >85% των συμμετεχόντων συμφωνεί/συμφωνεί απόλυτα (Πίνακας 4.18 και Γράφημα 4.15) (median = 4, IQR=1).

Ερώτηση15

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ απόλυτα	1	,7	,7	,7
	Διαφωνώ	6	4,2	4,2	4,9
	Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	10	7,0	7,0	11,9
	Συμφωνώ	81	56,6	56,6	68,5
	Συμφωνώ απόλυτα	45	31,5	31,5	100,0
	Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.18 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 15 (Τα capital controls βοήθησαν στην εξοικείωση μεγάλου μέρους των πολιτών με την ηλεκτρονική τραπεζική).

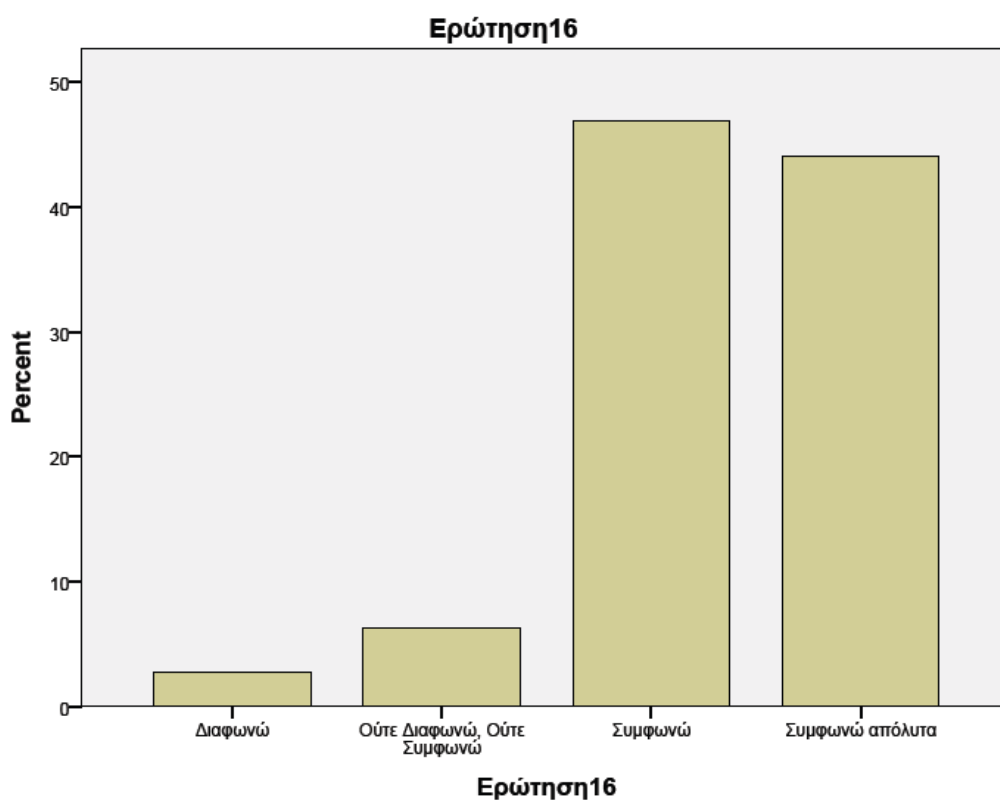
Γράφημα 4.15 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 15 (Τα capital controls βοήθησαν στην εξοικείωση μεγάλου μέρους των πολιτών με την ηλεκτρονική τραπεζική).

Εξίσου ομόφωνες είναι και οι απόψεις των συμμετεχόντων ότι οι ηλεκτρονικές συναλλαγές (e-banking) αυξήθηκαν μετά την επιβολή των capital controls. (Ερώτηση 16) καθώς ~90% συμφωνεί/συμφωνεί απόλυτα (Πίνακας 4.19 και Γράφημα 4.16) (median = 4, IQR=1).

Ερώτηση16

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ	4	2,8	2,8	2,8
	Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	9	6,3	6,3	9,1
	Συμφωνώ	67	46,9	46,9	55,9
	Συμφωνώ απόλυτα	63	44,1	44,1	100,0
	Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.19 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 16 [Οι ηλεκτρονικές συναλλαγές (e-banking) αυξήθηκαν μετά την επιβολή των capital controls].

Γράφημα 4.16 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 16 [Οι ηλεκτρονικές συναλλαγές (e-banking) αυξήθηκαν μετά την επιβολή των capital controls].

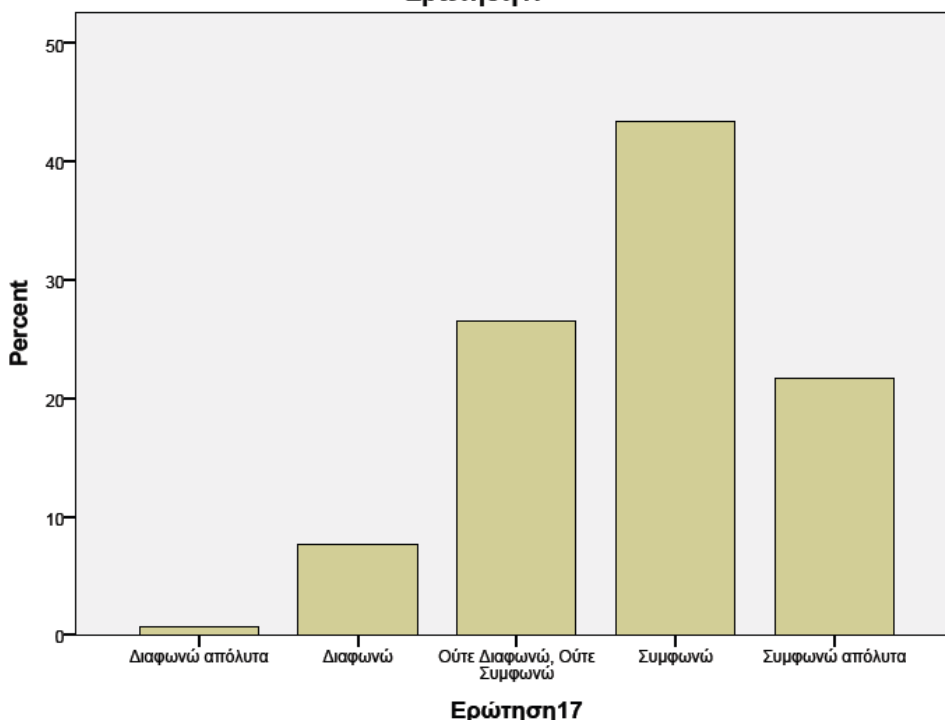
Επιπρόσθετα ~65% των ερωτηθέντων συμφωνεί/συμφωνεί απόλυτα ότι η επίπτωση των capital controls επηρέασε αρνητικά την αξιολόγηση της οικονομίας της χώρας και κατ' επέκταση των τραπεζών με συνέπεια την αύξηση του κόστους του δανεισμού τους (Ερώτηση 17) (Πίνακας 4.20 και Γράφημα 4.17) (median = 4, IQR=1).

Ερώτηση17

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ απόλυτα	1	,7	,7	,7
Διαφωνώ	11	7,7	7,7	8,4
Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	38	26,6	26,6	35,0
Συμφωνώ	62	43,4	43,4	78,3
Συμφωνώ απόλυτα	31	21,7	21,7	100,0
Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.20 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 17 (Η επίπτωση των capital controls επηρέασε αρνητικά την αξιολόγηση της οικονομίας της χώρας και κατ' επέκταση των τραπεζών με συνέπεια την αύξηση του κόστους του δανεισμού τους).

Ερώτηση17

Γράφημα 4.17 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 17 (Η επίπτωση των capital controls επηρέασε αρνητικά την αξιολόγηση της οικονομίας της χώρας και κατ' επέκταση των τραπεζών με συνέπεια την αύξηση του κόστους του δανεισμού τους).

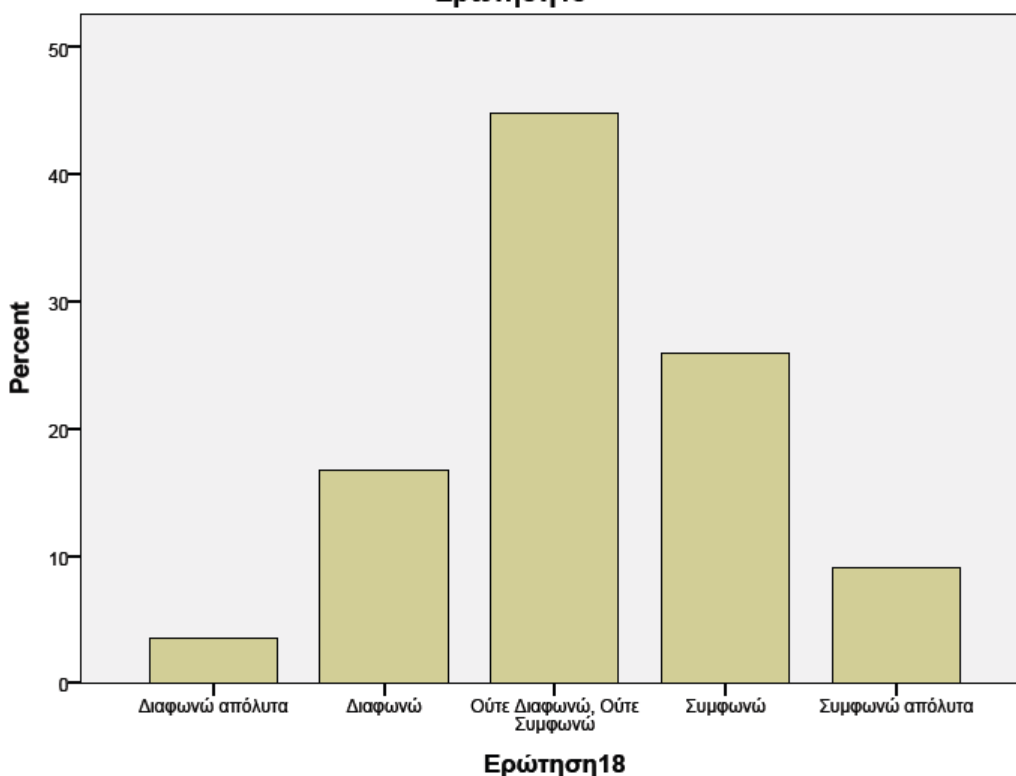
Ουδέτερη στάση κρατά το υψηλότερο ποσοστό συμμετεχόντων (~45%) όσον αφορά στο κατά πόσο η επιβολή των capital controls οδήγησε στη μείωση της αποταμίευσης (Ερώτηση 18) (Πίνακας 4.21 και Γράφημα 4.18) (median = 3, IQR=1).

Ερώτηση18

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ απόλυτα	5	3,5	3,5	3,5
Διαφωνώ	24	16,8	16,8	20,3
Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	64	44,8	44,8	65,0
Συμφωνώ	37	25,9	25,9	90,9
Συμφωνώ απόλυτα	13	9,1	9,1	100,0
Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.21 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 18 (Η επιβολή των capital controls οδήγησε στη μείωση της αποταμίευσης).

Ερώτηση18

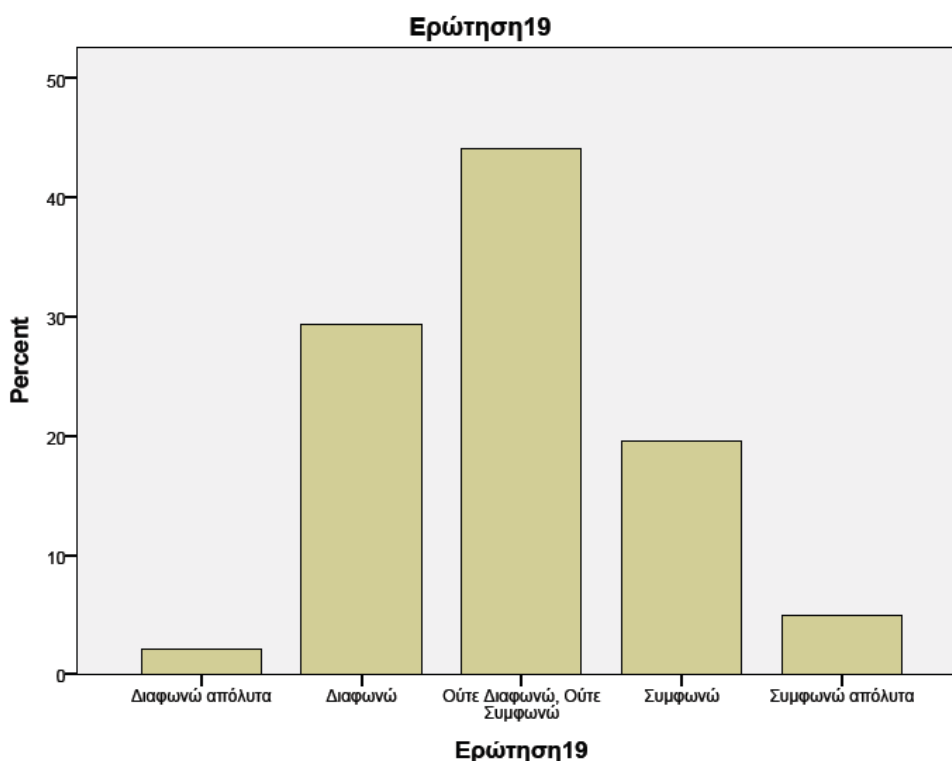
Γράφημα 4.18 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 18 (Η επιβολή των capital controls οδήγησε στη μείωση της αποταμίευσης).

Εξίσου μοιρασμένες είναι οι απαντήσεις στο κατά πόσο η επιβολή των capital controls βοήθησε στην αύξηση των εσόδων των τραπεζών (Ερώτηση 19) (Πίνακας 4.22 και Γράφημα 4.19) με την πλειοψηφία να έχει ουδέτερη άποψη (~44%) (median = 3, IQR=1).

Ερώτηση19

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ απόλυτα	3	2,1	2,1	2,1
Διαφωνώ	42	29,4	29,4	31,5
Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	63	44,1	44,1	75,5
Συμφωνώ	28	19,6	19,6	95,1
Συμφωνώ απόλυτα	7	4,9	4,9	100,0
Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.22 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 19 (Η επιβολή των capital controls βοήθησε στην αύξηση των εσόδων των τραπεζών).

Γράφημα 4.19 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 19 (Η επιβολή των capital controls βοήθησε στην αύξηση των εσόδων των τραπεζών).

Τέλος η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (46%) κρατά ουδέτερη στάση κατά πόσο η άρση του μέτρου των capital controls δεν θα επηρεάσει αρνητικά το

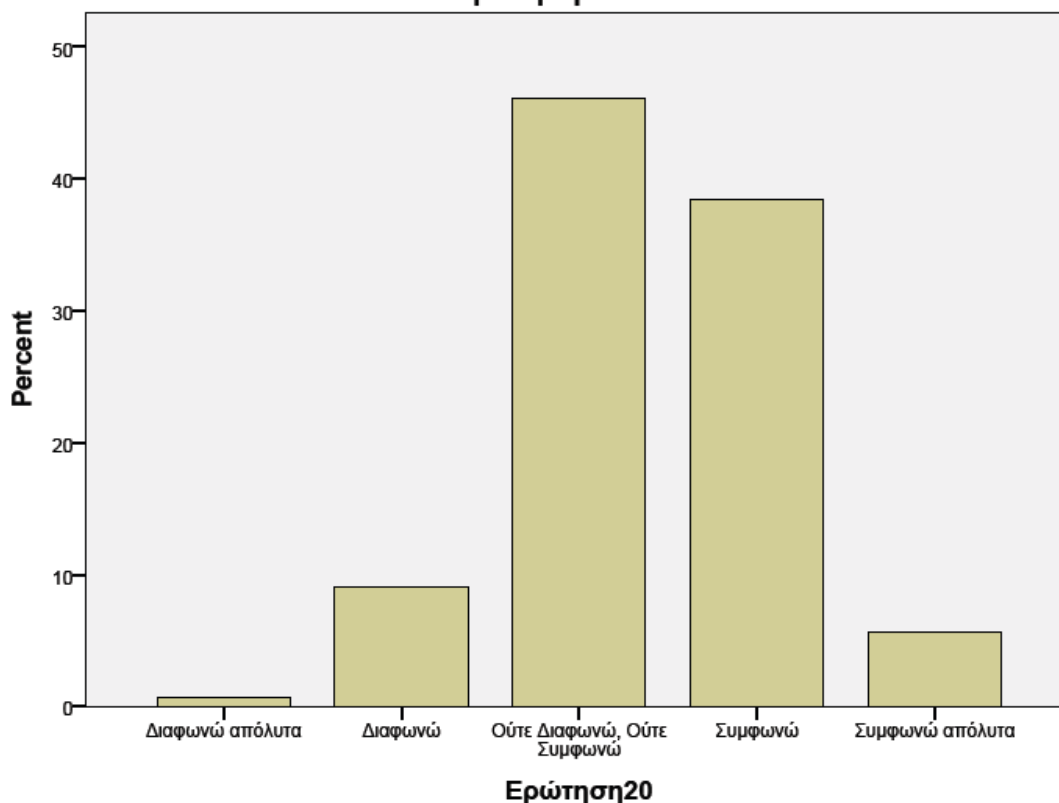
τραπεζικό σύστημα και την οικονομία, λόγω της ελαχιστοποίησης του κινδύνου της χρεοκοπίας (Ερώτηση 20), ωστόσο ένα κοντινό ποσοστό συμμετεχόντων συμφωνεί (~40%) (Πίνακας 4.23 και Γράφημα 4.20) (median = 3, IQR=1).

Ερώτηση20

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ απόλυτα	1	,7	,7	,7
	Διαφωνώ	13	9,1	9,1	9,8
	Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	66	46,2	46,2	55,9
	Συμφωνώ	55	38,5	38,5	94,4
	Συμφωνώ απόλυτα	8	5,6	5,6	100,0
	Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.23 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 20 (Η άρση του μέτρου των capital controls δεν θα επηρεάσει αρνητικά το τραπεζικό σύστημα και την οικονομία, λόγω της ελαχιστοποίησης του κινδύνου της χρεοκοπίας).

Ερώτηση20

Γράφημα 4.20 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 20 (Η άρση του μέτρου των capital controls δεν θα επηρεάσει αρνητικά το τραπεζικό σύστημα και την οικονομία, λόγω της ελαχιστοποίησης του κινδύνου της χρεοκοπίας).

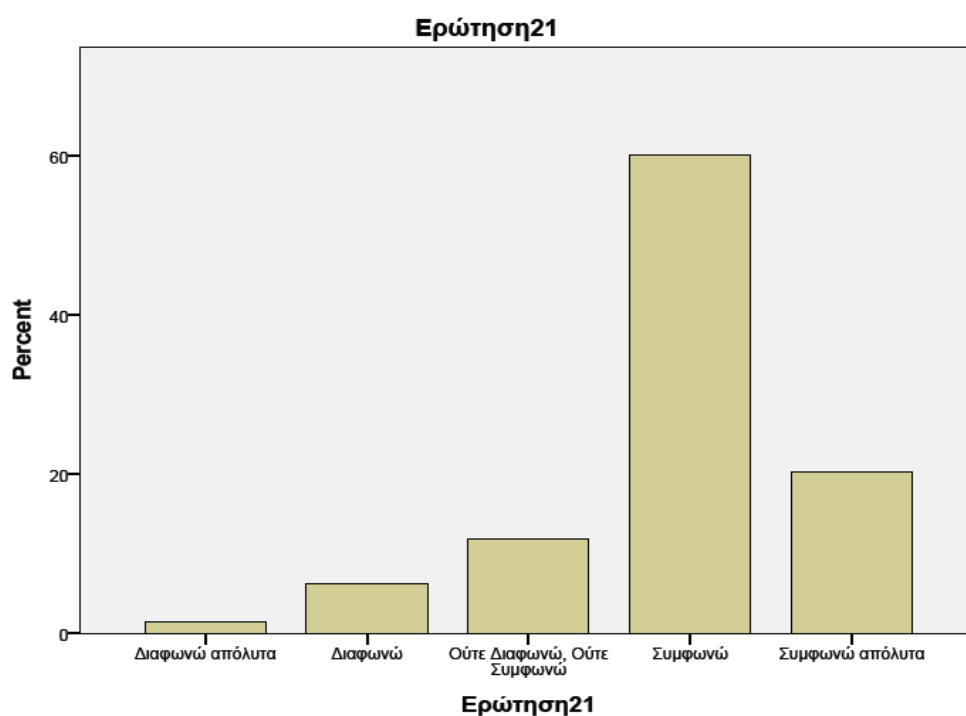
4.8.2 Ανάλυση δεύτερης ενότητας (Ποια θεωρείτε ότι ήταν η επίδραση των Capital Controls στην κατανάλωση)

Αναφορικά με την θέση ότι η επιβολή των capital controls δημιούργησε προβλήματα στις εισαγωγές (Ερώτηση 21) το ~80% των ερωτηθέντων συμφωνεί/συμφωνεί πλήρως (Πίνακας 4.24 και Γράφημα 4.21) (median = 4, IQR=1).

Ερώτηση21

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ απόλυτα	2	1,4	1,4	1,4
	Διαφωνώ	9	6,3	6,3	7,7
	Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	17	11,9	11,9	19,6
	Συμφωνώ	86	60,1	60,1	79,7
	Συμφωνώ απόλυτα	29	20,3	20,3	100,0
	Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.24 Κατανομή συχνότητας ερώτησης 21 (Η επιβολή των capital controls δημιούργησε προβλήματα στις εισαγωγές).

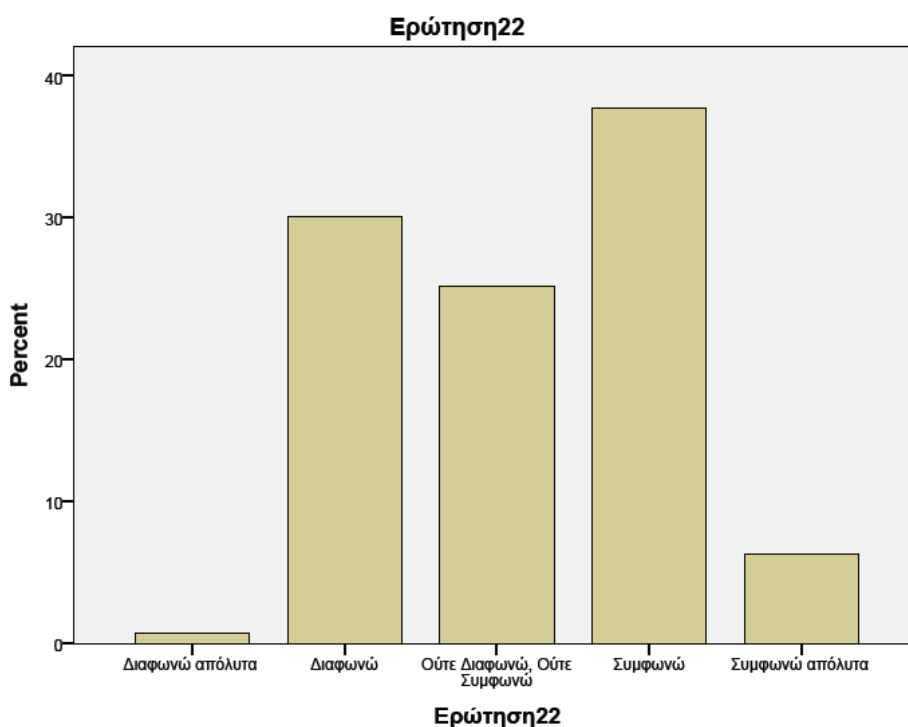
Γράφημα 4.21 Κατανομή συχνότητας ερώτησης 21 (Η επιβολή των capital controls δημιούργησε προβλήματα στις εισαγωγές).

Αντίθετα μοιρασμένες ήταν οι απόψεις σχετικά με το κατά πόσο η επιβολή των capital controls δημιούργησε προβλήματα στις συναλλαγές και οδήγησε στη μείωση της κατανάλωσης (Ερώτηση 22). Συγκεκριμένα παρότι οι περισσότεροι ερωτηθέντες συμφώνησαν (~38%), αρκετοί διαφώνησαν (~30%) ενώ 1 στους 4 είχε ουδέτερη άποψη (Πίνακας 4.25 και Γράφημα 4.22) (median = 3, IQR=2).

Ερώτηση22

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ απόλυτα	1	,7	,7	,7
Διαφωνώ	43	30,1	30,1	30,8
Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	36	25,2	25,2	55,9
Συμφωνώ	54	37,8	37,8	93,7
Συμφωνώ απόλυτα	9	6,3	6,3	100,0
Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.25 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 22 (Η επιβολή των capital controls δημιούργησε προβλήματα στις συναλλαγές και οδήγησε στη μείωση της κατανάλωσης).

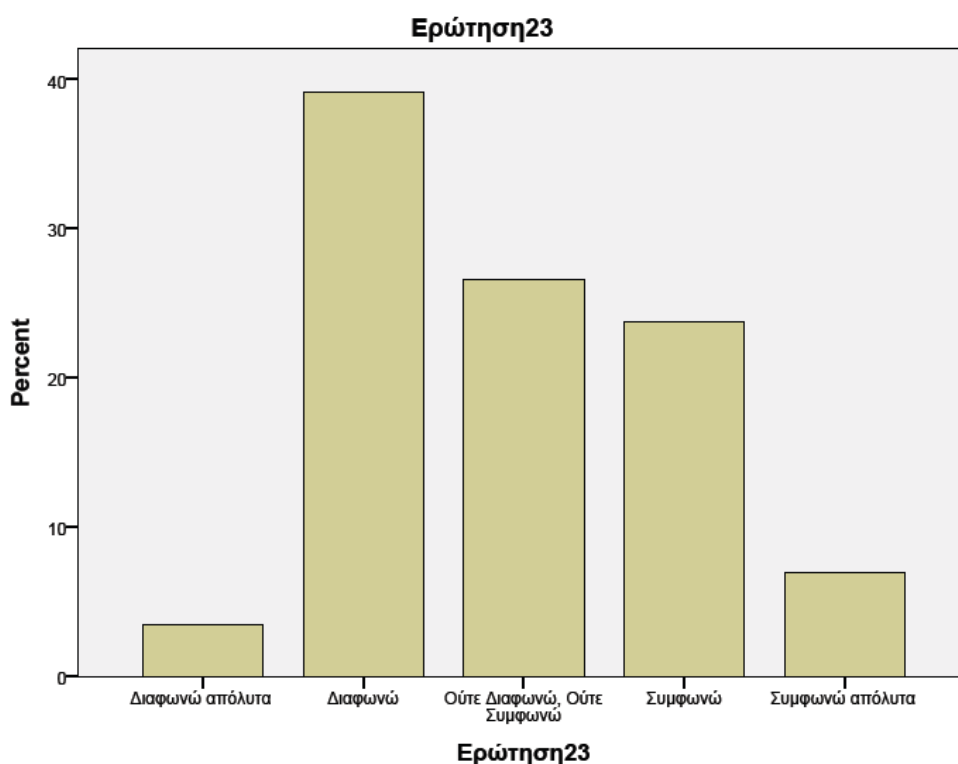
Γράφημα 4.22 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 22 (Η επιβολή των capital controls δημιούργησε προβλήματα στις συναλλαγές και οδήγησε στη μείωση της κατανάλωσης).

Εξίσου μοιρασμένες φάνηκαν και οι απόψεις σχετικά με το κατά πόσο τα capital controls επηρέασαν αρνητικά τον τουρισμό με την πλειοψηφία να διαφωνεί (~39%), ωστόσο ~26% και 24% είτε είχαν ουδέτερη άποψη είτε συμφώνησαν (Πίνακας 4.26 και Γράφημα 4.23) (median = 3, IQR=2).

Ερώτηση23

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ απόλυτα	5	3,5	3,5	3,5
	Διαφωνώ	56	39,2	39,2	42,7
	Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	38	26,6	26,6	69,2
	Συμφωνώ	34	23,8	23,8	93,0
	Συμφωνώ απόλυτα	10	7,0	7,0	100,0
	Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.26 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 23 (Τα capital controls επηρέασαν αρνητικά τον τουρισμό).

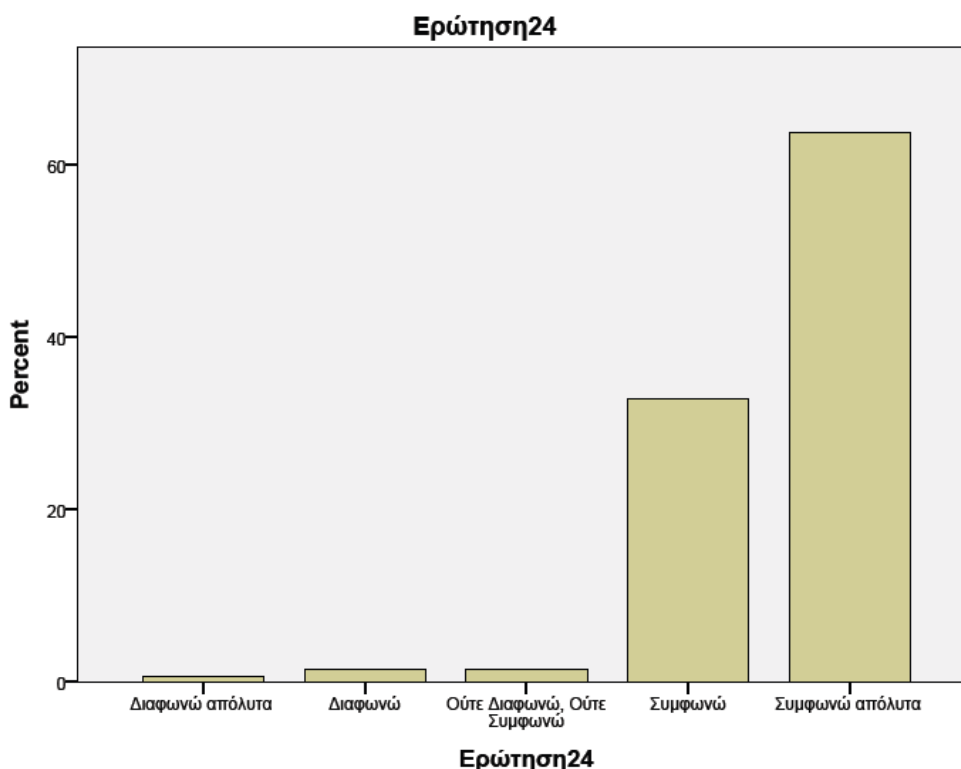
Γράφημα 4.23 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 23 (Τα capital controls επηρέασαν αρνητικά τον τουρισμό).

Πολύ ξεκάθαρη είναι η θέση των ερωτηθέντων σχετικά με το αν η χρήση χρεωστικών/ πιστωτικών καρτών αυξήθηκε μετά την επιβολή των capital controls όπου το ~95% συμφωνεί/συμφωνεί απόλυτα (Ερώτηση 24) (Πίνακας 4.27 και Γράφημα 4.24) (median = 5, IQR=1).

Ερώτηση24

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ απόλυτα	1	,7	,7	,7
	Διαφωνώ	2	1,4	1,4	2,1
	Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	2	1,4	1,4	3,5
	Συμφωνώ	47	32,9	32,9	36,4
	Συμφωνώ απόλυτα	91	63,6	63,6	100,0
	Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.27 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 24 (Η χρήση χρεωστικών/ πιστωτικών καρτών αυξήθηκε μετά την επιβολή των capital controls).

Γράφημα 4.24 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 24 (Η χρήση χρεωστικών/ πιστωτικών καρτών αυξήθηκε μετά την επιβολή των capital controls).

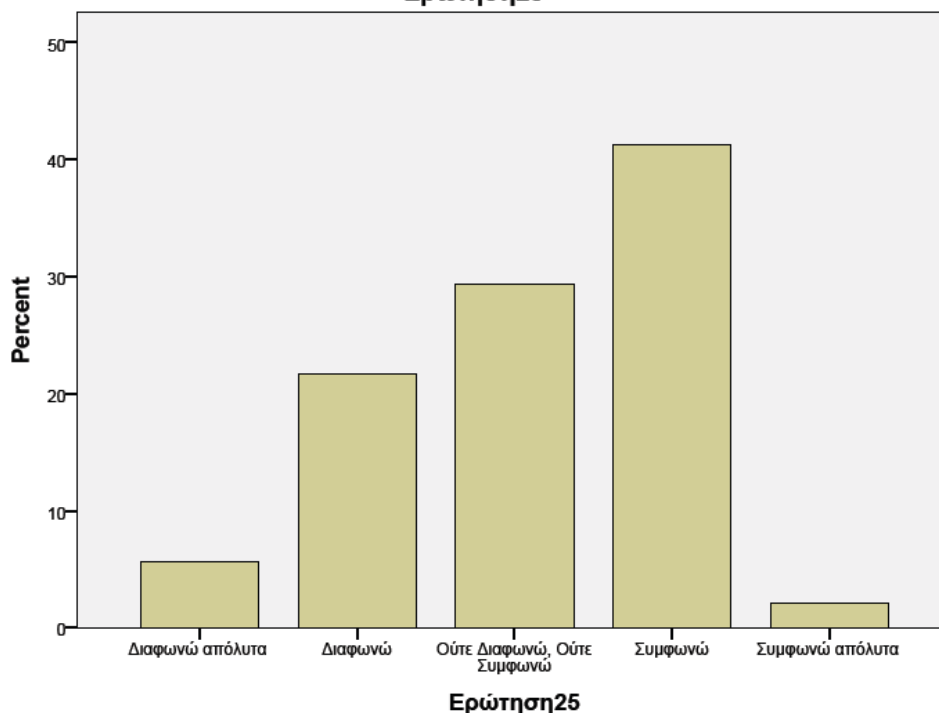
Παρότι ~4 στους 10 θεωρούν ότι η επιβολή των capital controls οδήγησε στην αύξηση κατανάλωσης των διαρκών καταναλωτικών αγαθών (πχ αγορά αυτοκινήτων, ηλεκτρονικών συσκευών), σημαντικά ποσοστά είτε διαφωνούν (~22%) είτε έχουν ουδέτερη άποψη (30%) (Ερώτηση 25) (Πίνακας 4.28 και Γράφημα 4.25) (median = 3, IQR=2).

Ερώτηση25

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ απόλυτα	8	5,6	5,6	5,6
Διαφωνώ	31	21,7	21,7	27,3
Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	42	29,4	29,4	56,6
Συμφωνώ	59	41,3	41,3	97,9
Συμφωνώ απόλυτα	3	2,1	2,1	100,0
Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.28 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 25 (Η επιβολή των capital controls οδήγησε στην αύξηση κατανάλωσης των διαρκών καταναλωτικών αγαθών (πχ αγορά αυτοκινήτων, ηλεκτρονικών συσκευών)).

Ερώτηση25

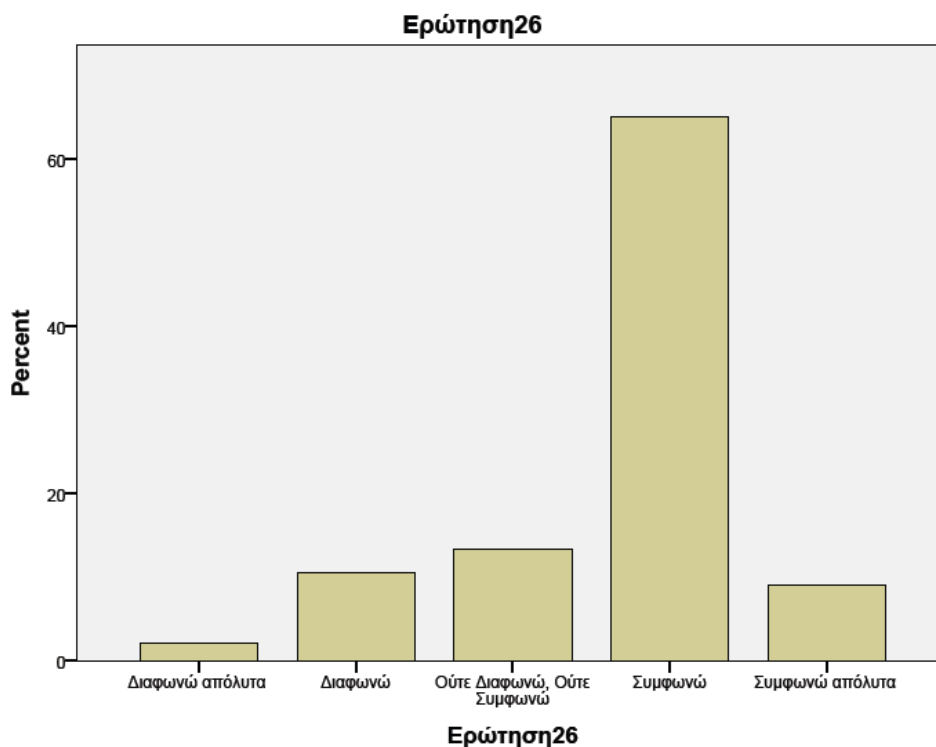
Γράφημα 4.25 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 25 (Η επιβολή των capital controls οδήγησε στην αύξηση κατανάλωσης των διαρκών καταναλωτικών αγαθών (πχ αγορά αυτοκινήτων, ηλεκτρονικών συσκευών)).

Τέλος ~75% των συμμετεχόντων συμφωνεί/συμφωνεί απόλυτα ότι μετά την επιβολή των capital controls η αναγκαστική χρήση των POS δημιούργησε ένα επιπλέον κόστος για τις επιχειρήσεις (Ερώτηση 26) (Πίνακας 4.29 και Γράφημα 4.26) (median = 4, IQR=1).

Ερώτηση26

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ απόλυτα	3	2,1	2,1	2,1
Διαφωνώ	15	10,5	10,5	12,6
Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	19	13,3	13,3	25,9
Συμφωνώ	93	65,0	65,0	90,9
Συμφωνώ απόλυτα	13	9,1	9,1	100,0
Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.29 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 26 (Μετά την επιβολή των capital controls η αναγκαστική χρήση των POS δημιούργησε ένα επιπλέον κόστος για τις επιχειρήσεις).

Γράφημα 4.26 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 26 (Μετά την επιβολή των capital controls η αναγκαστική χρήση των POS δημιούργησε ένα επιπλέον κόστος για τις επιχειρήσεις).

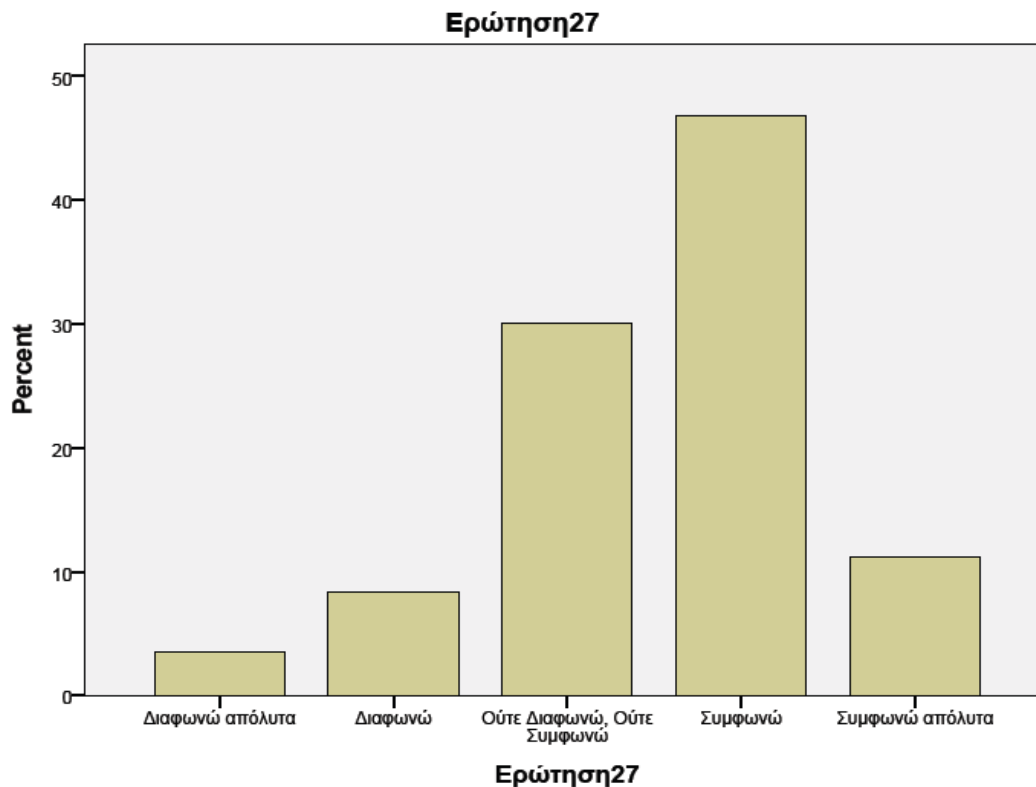
4.8.3 Ανάλυση τρίτης ενότητας (Θεωρείτε ότι η επιβολή των περιορισμών κεφαλαίων (capital controls) ήταν αναγκαία ;)

Αν και ~47% συμφωνεί με το ότι η κατάσταση της Ελληνικής οικονομίας ήταν κρίσιμη γι' αυτό και η επιβολή των capital controls ήταν αναπόφευκτη, εντούτοις 3 στους 10 έχουν ουδέτερη άποψη (Ερώτηση 27) (Πίνακας 4.30 και Γράφημα 4.27) (median = 4, IQR=1).

Ερώτηση27

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ απόλυτα	5	3,5	3,5	3,5
Διαφωνώ	12	8,4	8,4	11,9
Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	43	30,1	30,1	42,0
Συμφωνώ	67	46,9	46,9	88,8
Συμφωνώ απόλυτα	16	11,2	11,2	100,0
Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.30 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 27 (Η κατάσταση της Ελληνικής οικονομίας ήταν κρίσιμη γι' αυτό και η επιβολή των capital controls ήταν αναπόφευκτη).

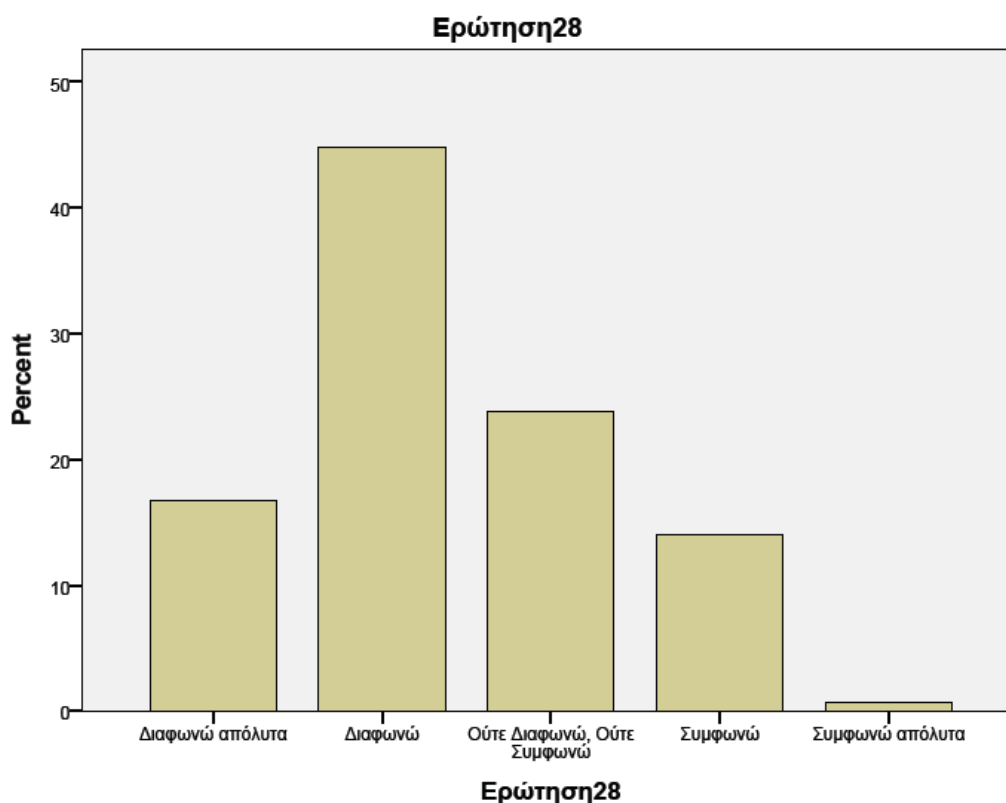
Γράφημα 4.27 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 27 (Η κατάσταση της Ελληνικής οικονομίας ήταν κρίσιμη γι' αυτό και η επιβολή των capital controls ήταν αναπόφευκτη).

Σημαντική πλειοψηφία (60%) διαφωνεί/διαφωνεί απόλυτα ότι οι πολίτες αντιμετώπισαν ψύχραιμα την επιβολή των capital controls (Ερώτηση 28) (Πίνακας 4.31 και Γράφημα 4.28) (median = 2, IQR=1).

Ερώτηση28

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ απόλυτα	24	16,8	16,8	16,8
Διαφωνώ	64	44,8	44,8	61,5
Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	34	23,8	23,8	85,3
Συμφωνώ	20	14,0	14,0	99,3
Συμφωνώ απόλυτα	1	,7	,7	100,0
Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.31 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 28 (Οι πολίτες αντιμετώπισαν ψύχραιμα την επιβολή των capital controls).

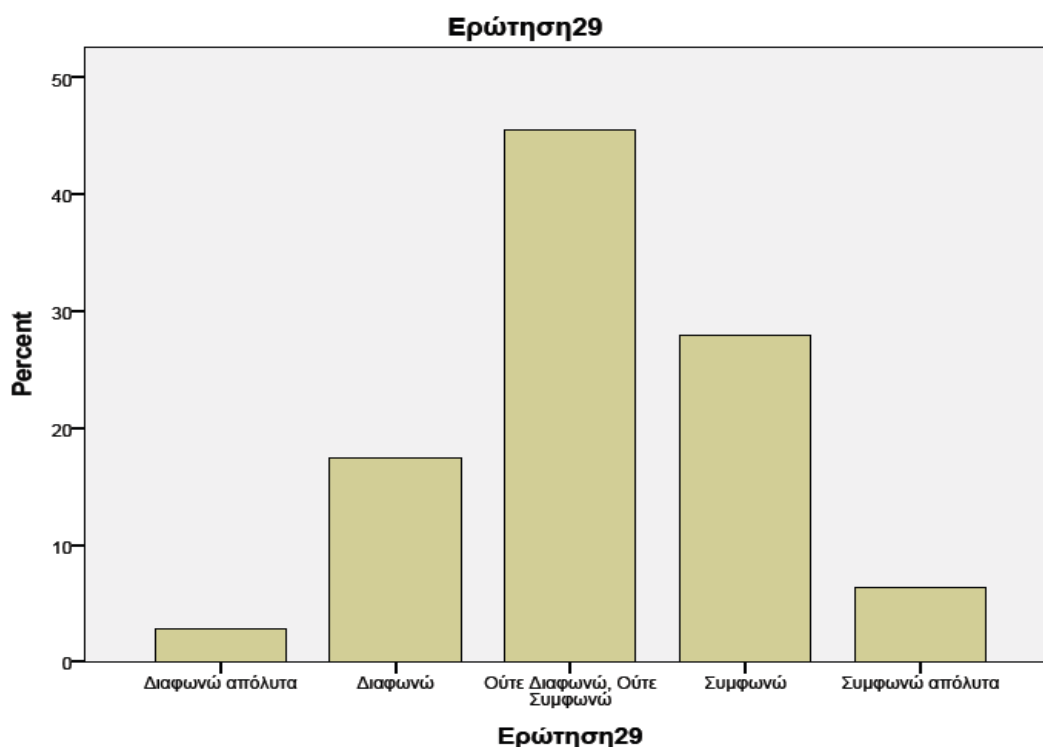
Γράφημα 4.28 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 28 (Οι πολίτες αντιμετώπισαν ψύχραιμα την επιβολή των capital controls).

Επιπρόσθετα η πλειοψηφία (~45%) έχει ουδέτερη άποψη σχετικά με το αν η επιβολή των capital controls συνέβαλλε στην αποτροπή του κίνδυνου εξόδου της Ελλάδας από την Ευρωζώνη (GREXIT) (Ερώτηση 29), ωστόσο περίπου 3 στους 10 συμφωνούν ενώ ~18% διαφωνούν (Πίνακας 4.32 και Γράφημα 4.29) (median = 3, IQR=1).

Ερώτηση29

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ απόλυτα	4	2,8	2,8	2,8
Διαφωνώ	25	17,5	17,5	20,3
Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	65	45,5	45,5	65,7
Συμφωνώ	40	28,0	28,0	93,7
Συμφωνώ απόλυτα	9	6,3	6,3	100,0
Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.32 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 29 [Η επιβολή των capital controls συνέβαλλε στην αποτροπή του κίνδυνου εξόδου της Ελλάδας από την Ευρωζώνη (GREXIT)].

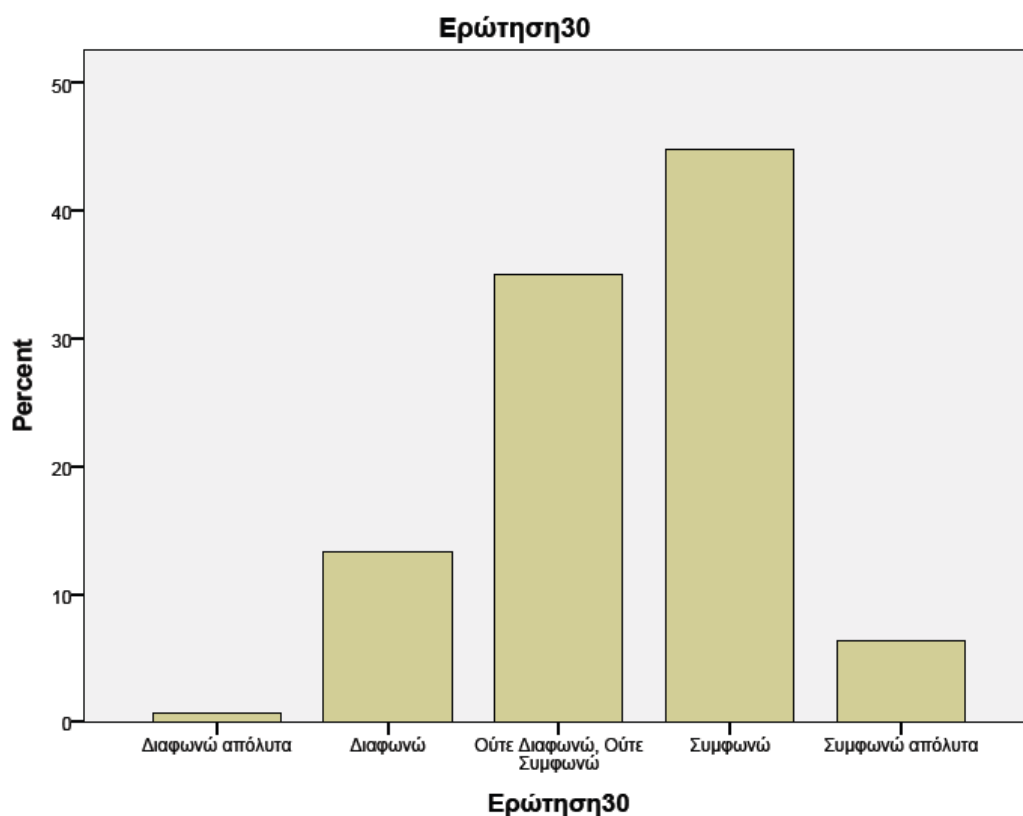
Γράφημα 4.29 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 29 [Η επιβολή των capital controls συνέβαλλε στην αποτροπή του κίνδυνου εξόδου της Ελλάδας από την Ευρωζώνη (GREXIT)].

Επίσης η πλειοψηφία (~45%) συμφωνεί ότι η επιβολή των capital controls απέτρεψε μελλοντικές επενδύσεις (Ερώτηση 30) αν και ~1 στους 3 έχει ουδέτερη άποψη (Πίνακας 4.33 και Γράφημα 4.30) (median = 4, IQR=1).

Ερώτηση30

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ απόλυτα	1	,7	,7	,7
	Διαφωνώ	19	13,3	13,3	14,0
	Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	50	35,0	35,0	49,0
	Συμφωνώ	64	44,8	44,8	93,7
	Συμφωνώ απόλυτα	9	6,3	6,3	100,0
	Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.33 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 30 (Η επιβολή των capital controls απέτρεψε μελλοντικές επενδύσεις).

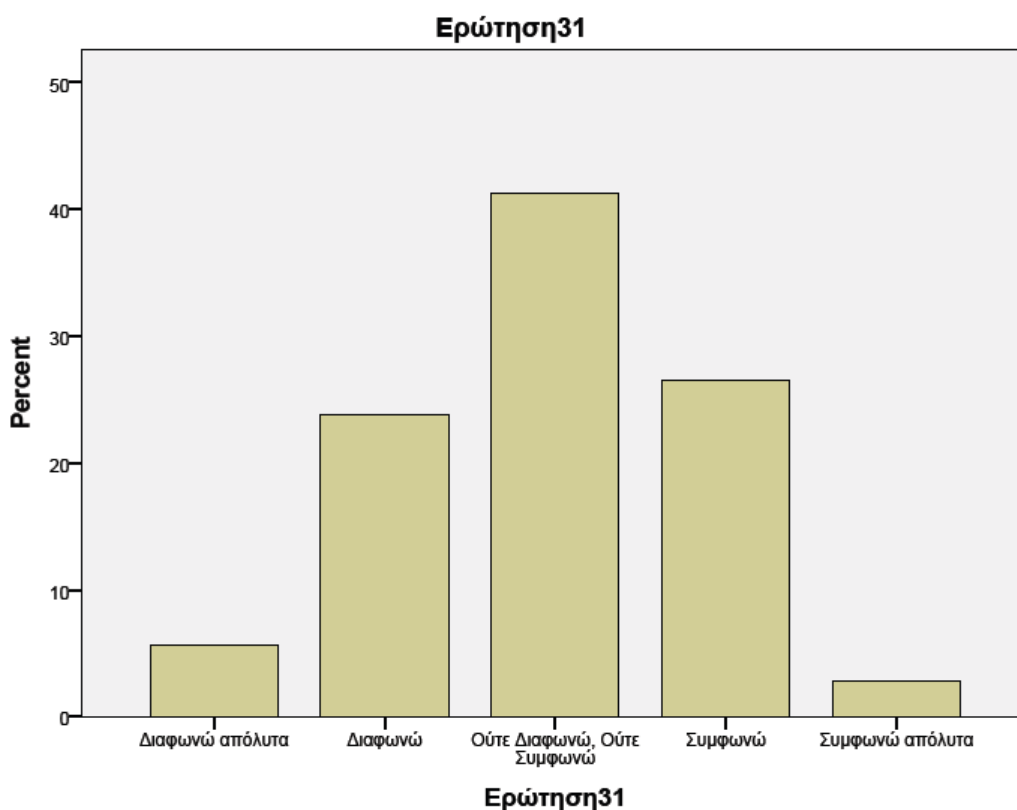
Γράφημα 4.30 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 30 (Η επιβολή των capital controls απέτρεψε μελλοντικές επενδύσεις).

Μικτές εμφανίζονται οι απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το αν η επιβολή των capital controls συνέβαλε στη μείωση της φοροδιαφυγής (Ερώτηση 31) καθώς η πλειοψηφία τηρεί ουδέτερη στάση (~40%) ενώ ~1 στους 4 είτε διαφωνεί είτε συμφωνεί (Πίνακας 4.34 και Γράφημα 4.31) (median = 3, IQR=2).

Ερώτηση31

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Διαφωνώ απόλυτα	8	5,6	5,6	5,6
Διαφωνώ	34	23,8	23,8	29,4
Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ	59	41,3	41,3	70,6
Συμφωνώ	38	26,6	26,6	97,2
Συμφωνώ απόλυτα	4	2,8	2,8	100,0
Total	143	100,0	100,0	

Πίνακας 4.34 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 31 (Η επιβολή των capital controls συνέβαλε στη μείωση της φοροδιαφυγής).

Γράφημα 4.31 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 31 (Η επιβολή των capital controls συνέβαλε στη μείωση της φοροδιαφυγής).

Τέλος, κατόπιν της ομαδοποίησης των απαντήσεων για το ποια θα ήταν η πορεία της οικονομίας αν δεν είχαν επιβληθεί τα capital controls (Ερώτηση 32 ανοικτού τύπου) μοιρασμένες είναι οι απόψεις των ερωτηθέντων, καθώς η πλειοψηφία (~46%) συμφωνεί ότι η πορεία της οικονομίας θα ήταν χειρότερη, ενώ ~1 στους 3 δεν γνωρίζει/δεν απαντάει.

Σχετικά με τις απαντήσεις της πλειοψηφίας των ερωτηθέντων θα μπορούσαμε να αναφέρουμε πιο αναλυτικά ότι την άποψη τους σχετικά με την χειροτέρευση της οικονομίας περιγράφουν με χρεοκοπία, πιθανό grexit, «κούρεμα καταθέσεων», κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος λόγω μαζικών αναλήψεων, κλείσιμο τραπεζών και στάση πληρωμών.

Ερώτηση 32

Valid	Frequency	Percent	Valid %	Cumulative%
Καλύτερη	8	5,6	5,6	5,6
Χειρότερη	66	46,2	46,2	51,8
Κάτι άλλο	16	11,2	11,2	63
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	53	37,0	37,0	100
Total	143	100	100	

Πίνακας 4.35 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 32 (Ποια θεωρείτε ότι θα ήταν η πορεία της οικονομίας αν δεν είχαν επιβληθεί τα capital controls;).

Γράφημα 4.32 Κατανομή συχνοτήτων ερώτησης 32 (Ποια θεωρείτε ότι θα ήταν η πορεία της οικονομίας αν δεν είχαν επιβληθεί τα capital controls;)

4.9 Συνοπτικές αναφορές στα στοιχεία του ερωτηματολογίου

Συνοπτικά αναφορικά με τα δημογραφικά στοιχεία:

1. Η πλειοψηφία του δείγματος είναι γυναίκες, κατέχει θέση υπαλλήλου εξυπηρέτησης/ταμιά, πτυχίο ή μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης σχετικό με την Οικονομική Επιστήμη, προϋπηρεσία 11-20 έτη και ηλικία έως 50 ετών.
2. Μοιρασμένο είναι το φάσμα όσο αναφορά την εκπαίδευση.

Συνοπτικά αναφορικά με την 1^η ενότητα:

1. Η πλειοψηφία συμφωνεί/συμφωνεί απόλυτα ότι κατέχουν ικανοποιητικές γνώσεις σχετικά με τα capital controls, η επιβολή των capital controls είχε ως συνέπεια τον περιορισμό των αναλήψεων, η επιβολή των capital controls είχε ως συνέπεια την απαγόρευση ανοίγματος νέου λογαριασμού, η επιβολή των capital controls είχε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό εκροών διαθέσιμων κεφαλαίων στο εξωτερικό, τα capital controls βοήθησαν στην εξοικείωση μεγάλου μέρους των πολιτών με την ηλεκτρονική τραπεζική, οι ηλεκτρονικές συναλλαγές (e- banking) αυξήθηκαν μετά την επιβολή των capital controls, οι επιπτώσεις των capital controls επηρέασαν αρνητικά την αξιολόγηση της οικονομίας της χώρας και κατ' επέκταση των τραπεζών με συνέπεια την αύξηση του κόστους του δανεισμού τους.
2. Η πλειοψηφία διαφωνεί/διαφωνεί απόλυτα η επιβολή των capital controls είχε ως συνέπεια την απαγόρευση εκτέλεσης διατραπεζικών συναλλαγών.
3. Ουδέτερη στάση έχει η πλειοψηφία αναφορικά με το κατά πόσο η επιβολή των capital controls οδήγησε στη μείωση της αποταμίευσης, και η επιβολή των capital controls οδήγησε στην αύξηση εσόδων των τραπεζών.
4. Διχογνωμία/μοιρασμένες απόψεις παρουσιάζεται σε αρκετές περιπτώσεις όπως στο ότι η επιβολή των capital controls είχε ως συνέπεια την πλήρη απαγόρευση εκτέλεσης εμβασμάτων στο εξωτερικό, η επιβολή των capital controls απέτρεψε το «κούρεμα καταθέσεων» (“bail in”) στον τραπεζικό κλάδο, κατά πόσο μετά την επιβολή των capital controls τα τραπεζικά ιδρύματα απέκτησαν μεγαλύτερη επισκεψιμότητα λόγω του ότι το μεγαλύτερο μέρος των συναλλαγών θα έπρεπε να γίνεται διατραπεζικά και κατά πόσο η άρση του μέτρου των capital controls δεν θα επηρεάσει αρνητικά το τραπεζικό σύστημα και την οικονομία, λόγω της ελαχιστοποίησης του κινδύνου της χρεοκοπίας.

Συνοπτικά αναφορικά με την 2^η ενότητα:

1. Η πλειοψηφία συμφωνεί/συμφωνεί απόλυτα ότι η επιβολή των capital controls δημιούργησε προβλήματα στις εισαγωγές, η χρήση χρεωστικών/ πιστωτικών καρτών αυξήθηκε μετά την επιβολή των capital controls, μετά την επιβολή των capital controls η αναγκαστική χρήση των POS δημιούργησε ένα επιπλέον κόστος για τις επιχειρήσεις.
2. Μοιρασμένες απόψεις παρουσιάστηκαν σχετικά με το κατά πόσο η επιβολή των capital controls δημιούργησε προβλήματα στις συναλλαγές και οδήγησε στη μείωση της κατανάλωσης, τα capital controls επηρέασαν αρνητικά τον τουρισμό και η επιβολή των capital controls οδήγησε στην αύξηση κατανάλωσης των διαρκών καταναλωτικών αγαθών (π.χ. αγορά αυτοκινήτων, ηλεκτρονικών συσκευών).

Συνοπτικά επομένως αναφορικά με την 3^η ενότητα:

1. Η πλειοψηφία διαφωνεί/διαφωνεί απόλυτα ότι οι πολίτες αντιμετώπισαν ψύχραιμα την επιβολή των capital controls
2. Διχογνωμία/μοιρασμένες απόψεις κυριαρχούν αναφορικά με το ότι η κατάσταση της Ελληνικής οικονομίας ήταν κρίσιμη γι' αυτό και η επιβολή των capital controls ήταν αναπόφευκτη, η επιβολή των capital controls απέτρεψε μελλοντικές επενδύσεις, η επιβολή των capital controls συνέβαλλε στην αποτροπή του κινδύνου εξόδου της Ελλάδας από την Ευρωζώνη (GREXIT) και στο ότι η επιβολή των capital controls συνέβαλε στη μείωση της φοροδιαφυγής.
3. Η πλειοψηφία εκφράζει την άποψη ότι η πορεία της Ελληνικής οικονομίας θα ήταν χειρότερη αν δεν είχαν επιβληθεί τα capital controls.

Κεφάλαιο 5^ο

5.1 Συζήτηση

Η επιβολή των capital controls τον Ιούνιο του 2015 φαίνεται να βρήκε αρκετά καλά προετοιμασμένους τους υπαλλήλους των ελληνικών τραπεζών αν και επρόκειτο για ένα πρωτόγνωρο για τη χώρα μας γεγονός.

Την ίδια άποψη σε ό,τι αφορά την επαρκή ενημέρωση σχετικά με τα capital controls φαίνεται έχουν και οι ερωτηθέντες της έρευνας που διεξήχθη από (Ξωπαπαδακη, 2017) και η οποία απευθύνεται σε τραπεζικούς υπαλλήλους και επιχειρήσεις. Συγκεκριμένα αναφέρει ότι ο μέσος όρος είναι 4,06, αποτέλεσμα αναμενόμενο για το δείγμα στο οποίο απευθυνόταν.

Η κατάσταση της Ελληνικής οικονομίας ήταν κρίσιμη γι' αυτό και η επιβολή των capital controls ήταν αναπόφευκτη. Με την άποψη αυτή συμφωνεί (~58%) του δείγματος της παρούσας έρευνας. Ανάλογα αποτελέσματα προκύπτουν και από την έρευνα της (Γεωργούλα, 2018) όπου η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων (~86%) συμφωνεί ότι τα capital controls επιβλήθηκαν σε μία δύσκολη στιγμή της οικονομίας για τη χώρα μας.

Είναι φανερό ότι τα capital controls άλλαξαν τα μέχρι τότε δεδομένα στις διαδικασίες των συναλλαγών και όχι μόνο. Σύμφωνα με τη συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων στην παρούσα έρευνα (~90%), υπήρξε περιορισμός στο ποσό των αναλήψεων καθώς και απαγόρευση ανοίγματος νέων τραπεζικών λογαριασμών. Αντίστοιχα αποτελέσματα προκύπτουν και από την έρευνα (Μπουσκούτα, 2017) η οποία απευθύνεται σε πολίτες της Ελλάδας και της Κύπρου. Μετά την εφαρμογή των capital controls και τον περιορισμό στο ποσό των αναλήψεων, ένα από τα προβλήματα που προέκυψαν ήταν ότι το επιτρεπόμενο ποσό των μετρητών δεν επαρκούσε για την κάλυψη των αναγκών. Άλλη έρευνα (Τράπεζα της Ελλάδος, 2017) αναφέρει ότι ένας στους δύο εξαντλούσε το ημερήσιο όριο ανάληψης, ενώ (~62%) αναγκάστηκε να μειώσει το ύψος των μετρητών που χρησιμοποιούσε.

Σε πολλές περιπτώσεις υπήρξε ακόμη και απαγόρευση εκτέλεσης εμβασμάτων στο εξωτερικό εάν αυτά δεν είχαν επαρκή αιτιολόγηση, σύμφωνα πάντοτε με τις εκάστοτε Π.Ν.Π. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό των εκροών διαθεσίμων κεφαλαίων στο εξωτερικό, γεγονός θετικό για την ελληνική

οικονομία από τη μια μεριά. Από την άλλη, οι περιορισμοί αυτοί δημιούργησαν προβλήματα στις εισαγωγές. Σύμφωνα με την παρούσα έρευνα (~44%) των ερωτηθέντων συμφωνεί με την παραπάνω άποψη. Ανάλογα αποτελέσματα προκύπτουν και από τις μελέτες των (Μπουσκούτα, 2017) (Ξωπαπαδακη, 2017) όπου και εκεί οι συμμετέχοντες δείχνουν να συμφωνούν.

Ανεπηρέαστες παρέμειναν οι διατραπεζικές συναλλαγές μεταξύ ελληνικών τραπεζών οι οποίες διεξάγονταν όπως και πρώτα, δηλαδή χωρίς κανέναν περιορισμό.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας διαπιστώνεται ότι τα capital controls επιβλήθηκαν σε μία κρίσιμη για την ελληνική οικονομία περίοδο και αυτό αποτέλεσε ισχυρό αντικίνητρο για την ψυχραιμη αντιμετώπιση της επιβολής τους από τους πολίτες της χώρας. Συγκεκριμένα (~60%) του δείγματος θεωρεί ότι η επιβολή των capital controls δεν αντιμετωπίστηκε με ψυχραιμία από τη μεριά των πολιτών. Την ίδια άποψη έχουν και οι ερωτηθέντες στην έρευνα (Μπουσκούτα, 2017). Κι εκεί μπορεί να διαπιστωθεί ότι η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων (~85%) αντιμετώπισε αρνητικά τα capital controls.

Περίπου ένας στους τρεις ερωτηθέντες συμφωνεί με την άποψη ότι η επιβολή των capital controls απέτρεψε το «κούρεμα καταθέσεων» (bail in), ενώ (~40%) έχει ουδέτερη άποψη. Σε γενικές γραμμές οι απόψεις είναι μοιρασμένες σε ότι αφορά την αποτροπή του bail-in. Στα ίδια συμπεράσματα καταλήγει και η αντίστοιχη έρευνα (Ξωπαπαδακη, 2017) σύμφωνα με την οποία υπάρχει μεγάλη διασπορά στο παραπάνω ερώτημα.

Επιπλέον, η επιβολή των capital controls είχε επιπτώσεις στην αρνητική αξιολόγηση της ελληνικής οικονομίας από τους οίκους αξιολόγησης και κατ' επέκταση στην αύξηση του κόστους δανεισμού των ελληνικών τραπεζών με την πλειοψηφία του δείγματος (~65%) να συμφωνεί με αυτή την άποψη.

Η πλειονότητα των συμμετεχόντων (~45%) στην έρευνα κρατάει ουδέτερη στάση για το αν η επιβολή των capital controls συνέβαλλε στην αποτροπή κινδύνου εξόδου από την Ευρωζώνη. Δεν μπορεί δηλαδή να απαντήσει με σιγουριά για το αν οι έλεγχοι κεφαλαίων απέτρεψαν το GRexit. Ακραίες απαντήσεις και μεγάλη μεταβλητότητα η οποία αγγίζει το 44% προκύπτει και από άλλη αντίστοιχη έρευνα (Ξωπαπαδάκη, 2017). Ενδεχομένως η στάση αυτή των ερωτηθέντων απορρέει από το γεγονός ότι δεν υπήρξαν προγενέστερα παρόμοια γεγονότα τα οποία έλαβαν χώρα στην Ευρωζώνη.

Η ανάγκη συνέχισης των καθημερινών συναλλαγών των πολιτών με τις επιχειρήσεις προκειμένου να μην διαταραχθεί η κανονικότητα της καθημερινότητάς τους, τους οδήγησε στη χρήση των εναλλακτικών καναλιών. Έτσι λοιπόν όπως προκύπτει και από την παρούσα έρευνα η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων (~88%), συμφωνεί με το γεγονός ότι οι πολίτες εξοικειώθηκαν με την ηλεκτρονική τραπεζική και ότι η επιβολή των capital controls είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών (e-banking), καθώς επίσης και την αύξηση χρήσης καρτών (χρεωστικών, πιστωτικών και προπληρωμένων). Τα αποτελέσματα αυτά ταυτίζονται με τα αποτελέσματα των ερευνών που διεξήχθησαν από (Γεωργούλα, 2018) (Τράπεζα της Ελλάδος, 2017). Ειδικά σε ότι αφορά την πρώτη έρευνα τρεις στους τέσσερις δήλωσαν ότι ξεκίνησαν να χρησιμοποιούν κάρτες και (~93%) υποστηρίζει πλέον ότι οι ηλεκτρονικές συναλλαγές διευκολύνουν τις συναλλαγές κυρίως των επιχειρήσεων. Η δεύτερη έρευνα στην οποία γίνεται μνεία παραπάνω, αναφέρει ότι οι συναλλαγές των επιχειρήσεων με μετρητά έχουν μειωθεί ενώ ταυτόχρονα υπάρχει αυξανόμενη χρήση ηλεκτρονικών συναλλαγών. Αυτό αποδεικνύεται από την ταχεία αύξηση της χρήσης των ηλεκτρονικών πληρωμών και των POS.

Δεν υπάρχει ξεκάθαρη απάντηση για το αν τα εναλλακτικά αυτά κανάλια δημιούργησαν προβλήματα στις συναλλαγές και μείωση της κατανάλωσης, ούτε για το αν αυξήθηκε η κατανάλωση των διαρκών καταναλωτικών αγαθών, μιας και οι απόψεις είναι μοιρασμένες. Αξίζει να σημειωθεί ό,τι ουδέτερη στάση (~30%) έχουν κυρίως οι ερωτηθέντες τεχνολογικής και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Σύμφωνα με ανάλογη έρευνα (Μπουσκούτα, 2017) το δείγμα είναι κι εκεί μοιρασμένο.

Όπως προκύπτει από την παρούσα έρευνα, σύμφωνα με την συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων (~75%), η υποχρεωτική εγκατάσταση POS προκειμένου να διευκολύνονται οι πληρωμές με κάρτες δημιούργησε αναμφίβολα ένα επιπλέον κόστος για τις επιχειρήσεις.

Παρόλο που το κράτος επέβαλε στην ουσία τη χρήση καρτών, οι συμμετέχοντες στην έρευνα τείνουν να διατηρούν ουδέτερη άποψη (~40%) για το αν η αναγκαστική χρήση καρτών που δημιουργήθηκε μετά την επιβολή των capital controls οδήγησε στη μείωση της φοροδιαφυγής. Πιο ξεκάθαρες φαίνεται να είναι οι απόψεις σε αντίστοιχες έρευνες (Γεωργούλα, 2018) (Μπουσκούτα, 2017), όπου αρχικά με την πρώτη έρευνα ένας στους δύο συμφωνεί ότι τα capital controls

συνέβαλαν στη μείωση της φοροδιαφυγής. Σύμφωνα με τη δεύτερη έρευνα στην οποία γίνεται αναφορά παραπάνω, υψηλός βαθμός (3,66) δηλώνει ότι οι έλεγχοι κεφαλαίων έχουν συμβάλει στη μείωση της φοροδιαφυγής.

Μοιρασμένες είναι οι απόψεις για το κατά πόσο η επιβολή των ελέγχων κεφαλαίων επηρέασε αρνητικά τον τουρισμό. Αυτό ίσως οφείλεται στο γεγονός ότι το δείγμα της έρευνας δεν έχει αρκετές γνώσεις στα στοιχεία του τουρισμού προφανώς λόγω διαφορετικής ειδικότητας. Παρόλα αυτά παραπάνω από το ένα τρίτο (1/3) των ερωτηθέντων θεωρεί ότι ο τουρισμός δεν επηρεάστηκε. Η άποψη αυτή συγκλίνει με τα στοιχεία της έρευνας (Γκκος & Κουτσός, 2018) που προέκυψαν για τα έτη 2016-2017 και καταγράφουν αύξηση της επισκεψιμότητας των τουριστών στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα οι επισκέπτες το έτος 2016 ήταν 20.992 ενώ το έτος 2017 ανήλθαν στους 23.043. Υπήρξε δηλαδή μια αύξηση της τάξης του 9,8%

Σε ότι αφορά την αποτροπή επενδύσεων ένας τους δύο ερωτηθέντες της παρούσας έρευνας συμφωνεί ότι τα capital controls απέτρεψαν μελλοντικές επενδύσεις. Η στάση αυτή των συμμετεχόντων ταυτίζεται πλήρως με την άποψη του δείγματος της έρευνας (Γεωργούλα, 2018) με ποσοστό (~61%) να συμφωνεί ότι η επιβολή των capital controls συνέβαλε στην αποτροπή των μελλοντικών επενδύσεων.

Όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, οι γνώμες των συμμετεχόντων σε ότι αφορά την πορεία της Ελληνικής οικονομίας χωρίς την επιβολή των capital controls είναι μοιρασμένες. Ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό (~46%) συμφωνεί ότι η κατάσταση θα ήταν χειρότερη από αυτή που τελικά εξελίχθηκε, ενώ περίπου ένας στους τρεις δεν γνωρίζει ή δεν απαντάει. Την χειρότερηση της οικονομίας περιγράφουν οι ερωτηθέντες με χρεοκοπία, πιθανό GRexit, «κούρεμα καταθέσεων», κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος λόγω μαζικών αναλήψεων, κλείσιμο τραπεζών και στάση πληρωμών. Η τάση αυτή της πλειοψηφίας προκύπτει από το γεγονός ότι το διάστημα εκείνο υπήρξαν πολλά πιθανά σενάρια τα οποία έρχονταν στην επιφάνεια σε κάθε προσπάθεια εξεύρεσης της χρυσής τομής και επίλυσης των προβλημάτων που προέκυπταν προκειμένου να επιτευχθεί η συμφωνία με τους θεσμούς.

Παρόλο που η άρση των ελέγχων κεφαλαίων αποτελεί γεγονός για την Ελλάδα από 01/09/2019 (ΦΕΚ Α 137/2019), λίγα πράγματα θα αλλάξουν σε ότι αφορά τον τρόπο με τον οποίο γίνονται πλέον οι συναλλαγές.

Αφενός μεν, γιατί οι πολίτες έχουν μάθει να χρησιμοποιούν τους εναλλακτικούς τρόπους συναλλαγών με τους οποίους έχουν πλέον εξοικειωθεί και προφανώς δεν ενδιαφέρονται να αλλάξουν ξανά. Αφετέρου δε, οι υποχρεώσεις που προκύπτουν από μεριάς νέων φορολογικών διατάξεων (π.χ. χρήση χρεωστικών καρτών ή ηλεκτρονικές πληρωμές για δημιουργία αφορολόγητου εισοδήματος) καθιστούν αναγκαία την υιοθέτηση των νέων δεδομένων στις ζωές τους.

Ίσως στο μέλλον θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί μια έρευνα για την ποιότητα και την αναγκαιότητα των νέων δεδομένων στον τρόπο πραγματοποίησης των συναλλαγών που προέκυψαν μετά την επιβολή των capital controls και που όμως παρέμειναν ακόμη και μετά την άρση αυτού του μέτρου.

5.2 Συμπεράσματα

Είναι γεγονός ότι η επιβολή των capital controls τον Ιούνιο του 2015 φαίνεται να βρήκε αρκετά καλά προετοιμασμένους τους υπαλλήλους των ελληνικών τραπεζών. Τα capital controls άλλαξαν τα μέχρι τότε δεδομένα στις διαδικασίες των συναλλαγών. Υπήρξε περιορισμός στο ποσό των αναλήψεων καθώς επίσης και απαγόρευση ανοίγματος νέων τραπεζικών λογαριασμών. Η επιβολή των capital controls είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθούν αρκετά προβλήματα στα εμβάσματα και στις συναλλαγές με τις τράπεζες του εξωτερικού. Προβλήματα επίσης δημιουργήθηκαν και στις εισαγωγές. Άλλο ένα αρνητικό στοιχείο που προέκυψε από την έρευνα είναι ότι απετράπησαν μελλοντικές επενδύσεις. Ανεπηρέαστες παρέμειναν οι διατραπεζικές συναλλαγές μεταξύ ελληνικών τραπεζών οι οποίες διεξάγονταν όπως και πρώτα, δηλαδή χωρίς κανέναν περιορισμό.

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία της παρούσας έρευνας οι συνθήκες του κόστους δανεισμού έγιναν δυσμενέστερες. Όμως, τα capital controls βοήθησαν στην αύξηση της χρήσης της ηλεκτρονικής τραπεζικής και ίσως και στην αποτροπή του κουρέματος καταθέσεων (bail-in). Οι πολίτες εξοικειώθηκαν περισσότερο με τη χρήση καρτών (χρεωστικών/πιστωτικών/προπληρωμένων) στις αγορές τους. Σύμφωνα με την έρευνα η χρήση των καρτών αυξήθηκε κατά την περίοδο επιβολής των ελέγχων κεφαλαίων.

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας οριακά μας οδηγούν στην άποψη ότι ο τουρισμός δεν επηρεάστηκε αρνητικά. Ουδέτερη στάση επικρατεί σε ότι αφορά την μείωση της φοροδιαφυγής, τη μείωση της αποταμίευσης, την αύξηση εσόδων των τραπεζών, καθώς επίσης και την αποτροπή ενός πιθανού GRexit. Οριακή πλειοψηφία φαίνεται να υποστηρίζει την άποψη ότι η μη επιβολή των capital controls θα οδηγούσε σε χειροτέρευση της οικονομίας και ίσως σε χρεοκοπία, GRexit ή bail-in.

Τέλος, συμπεραίνουμε ότι οι πολίτες δεν ήταν ψύχραιμοι να αντιμετωπίσουν τα capital controls, όμως αυτά κρίθηκαν απαραίτητα λόγω της κρισιμότητας της ελληνικής οικονομίας εκείνο το διάστημα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ – ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Ε Ρ Ω Τ Η Μ Α Τ Ο Λ Ο Γ Ι Ο

Σκοπός της παρούσας Έρευνας, που γίνεται στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών “Λογιστική – Χρηματοοικονομική και Διοικητική Επιστήμη” του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, είναι να προσδιορισθεί η επιρροή των Capital Controls, που επιβλήθηκαν τον Ιούνιο του 2015 στη χώρα μας, στο τραπεζικό σύστημα και στις επιχειρήσεις.

Η έρευνα απευθύνεται σε υπαλλήλους των Τραπεζικών ιδρυμάτων της χώρας μας.

Η συμμετοχή σας στην έρευνα είναι προαιρετική, την θεωρούμε όμως ιδιαίτερα σημαντική και οι απαντήσεις σας θα παραμείνουν **εμπιστευτικές** και **ανώνυμες** και θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για την εξαγωγή συμπερασμάτων στο πλαίσιο της ακαδημαϊκής έρευνας. Παρακαλούμε να απαντήσετε σε όλες τις ερωτήσεις. Ο απαιτούμενος χρόνος συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου δεν υπερβαίνει τα 15 λεπτά.

Σας ευχαριστούμε εκ των προτέρων για τη συμμετοχή σας

Με εκτίμηση

Μαρία Παπαδημητρίου

Μεταπτυχιακή φοιτήτρια

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Συμπληρώστε τις παρακάτω ερωτήσεις τοποθετώντας X στο αντίστοιχο τετραγωνάκι.

1. Θέση υπηρεσίας:

Υπάλληλος Εξυπηρέτησης/Ταμίας Προϊστάμενος/Διευθυντής

2. Ποια είναι η ηλικία σας;

Έως 40ετών 40 -50 ετών 50 -60 ετών Άνω των 60ετών

3. Ποιο είναι το φύλο σας;

Άντρας Γυναίκα

4. Πόσα έτη υπηρεσίας έχετε στην Τράπεζα;

Έως 10 έτη 11-20 έτη Άνω των 20 ετών

5. Ποια είναι η κατηγορία εκπαίδευσής σας;

ΔΕ ΤΕ ΠΕ Μεταπτυχιακό Διδακτορικό

Άλλο (αναφέρετε):

6. Κατέχετε πτυχίο ή μεταπτυχιακό συναφές προς την Οικονομική Επιστήμη;

Ναι Όχι

Ποια θεωρείτε ήταν η επίδραση των Capital Controls στο Τραπεζικό Σύστημα και πόσο έτοιμοι ήταν γνωστικά οι υπάλληλοι των Τραπεζών να αντιμετωπίσουν το μέτρο;

7. Οι γνώσεις μου σχετικά με τα capital controls είναι ικανοποιητικές.

Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ Συμφωνώ
 Συμφωνώ απόλυτα

8. Η επιβολή των capital controls είχε ως συνέπεια τον περιορισμό των αναλήψεων

Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ Συμφωνώ
 Συμφωνώ απόλυτα

9. Η επιβολή των capital controls είχε ως συνέπεια την απαγόρευση ανοίγματος νέου λογαριασμού.

Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ Συμφωνώ
 Συμφωνώ απόλυτα

10. Η επιβολή των capital controls είχε ως συνέπεια την πλήρη απαγόρευση εκτέλεσης εμβασμάτων στο εξωτερικό.

Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ
Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα

11. Η επιβολή των capital controls είχε ως συνέπεια την απαγόρευση εκτέλεσης διατραπεζικών συναλλαγών και μεταφορών χρημάτων ανάμεσα στις Ελληνικές Τράπεζες.

Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ Συμφωνώ
 Συμφωνώ απόλυτα

12. Η επιβολή των capital controls είχε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό εκροών διαθέσιμων κεφαλαίων στο εξωτερικό.

Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ Συμφωνώ
 Συμφωνώ απόλυτα

13. Η επιβολή των capital controls απέτρεψε το «κούρεμα καταθέσεων» “bail in” στον τραπεζικό κλάδο

Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ Συμφωνώ
 Συμφωνώ απόλυτα

14. Μετά την επιβολή των capital controls τα τραπεζικά ιδρύματα απέκτησαν μεγαλύτερη επισκεψιμότητα λόγω του ότι το μεγαλύτερο μέρος των συναλλαγών θα έπρεπε να γίνεται διατραπεζικά.

Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ Συμφωνώ
 Συμφωνώ απόλυτα

15. Τα capital controls βοήθησαν στην εξοικείωση μεγάλου μέρους των πολιτών με την ηλεκτρονική τραπεζική.

Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ Συμφωνώ
 Συμφωνώ απόλυτα

16. Οι ηλεκτρονικές συναλλαγές (e- banking), αυξήθηκαν μετά την επιβολή των capital controls.

Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ Συμφωνώ
 Συμφωνώ απόλυτα

17. Η επίπτωση των capital controls επηρέασε αρνητικά την αξιολόγηση της οικονομίας της χώρας και κατ' επέκταση των τραπεζών με συνέπεια την αύξηση του κόστους του δανεισμού τους.

Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ
Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα

18. Η επιβολή των capital controls οδήγησε στη μείωση της αποταμίευσης.

Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ
Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα

19. Η επιβολή των capital controls βοήθησε στην αύξηση των εσόδων των τραπεζών.

Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ
Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα

20. Η άρση του μέτρου των capital controls δεν θα επηρεάσει αρνητικά το τραπεζικό σύστημα και την οικονομία, λόγω της ελαχιστοποίησης του κινδύνου της χρεοκοπίας.

Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ
Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα

Ποια θεωρείτε ότι ήταν η επίδραση των Capital Controls στην κατανάλωση;

21. Η επιβολή των capital controls δημιούργησε προβλήματα στις εισαγωγές.

Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ
Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα

22. Η επιβολή των capital controls δημιούργησε προβλήματα στις συναλλαγές και οδήγησε στη μείωση της κατανάλωσης.

Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ
Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα

23. Τα capital controls επηρέασαν αρνητικά τον τουρισμό.

Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ
Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα

24. Η χρήση χρεωστικών/ πιστωτικών καρτών αυξήθηκε μετά την επιβολή των capital controls.

Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ
Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα

25. Η επιβολή των capital controls οδήγησε στην αύξηση κατανάλωσης των διαρκών καταναλωτικών αγαθών (πχ αγορά αυτοκινήτων, ηλεκτρονικών συσκευών)

Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ
Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα

26. Μετά την επιβολή των capital controls η αναγκαστική χρήση των POS δημιούργησε ένα επιπλέον κόστος για τις επιχειρήσεις.

Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ
Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα

Θεωρείτε ότι η επιβολή των περιορισμών κεφαλαίων (capital controls) ήταν αναγκαία;

27. Η κατάσταση της Ελληνικής οικονομίας ήταν κρίσιμη γι' αυτό και η επιβολή των capital controls ήταν αναπόφευκτη.

Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ
Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα

28. Οι πολίτες αντιμετώπισαν ψύχραιμα την επιβολή των capital controls.

Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ
Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα

29. Η επιβολή των capital controls συνέβαλλε στην αποτροπή του κινδύνου εξόδου της Ελλάδας από την Ευρωζώνη. (GR EXIT)

Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ
Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα

30. Η επιβολή των capital controls απέτρεψε μελλοντικές επενδύσεις.

Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ
Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα

31. Η επιβολή των capital controls συνέβαλε στη μείωση της φοροδιαφυγής.

Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε Διαφωνώ, Ούτε Συμφωνώ
Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα

32. Ποια θεωρείτε ότι θα ήταν η πορεία της οικονομίας αν δεν είχαν επιβληθεί τα capital controls;

.....
Σας ευχαριστούμε θερμά για τη συμμετοχή σας

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξένη βιβλιογραφία

Andersen, C. (2008). *IMF SURVEY: Iceland gets help to recover from historic crisis*. Retrieved 02 02, 2019, from International Monetary Fund: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/28/04/53/soint111908a>

Arghyrou, M. G., & Tsoukalas, J. D. (2010). *The Greek debt crisis: Likely causes, Mechanics and outcomes*. Retrieved 03 09, 2019, from Cardiff Business School Working Paper Series p.12: https://orca.cf.ac.uk/77853/1/e2010_3.pdf

Baumann, B. A., & Gallaghen, K. P. (2012). *Navigating Capital flows in Brazil and Chile*. Retrieved 02 10, 2019, from Columbia Academic Commons: <https://academiccommons.columbia.edu/doi/10.7916/D88K7J9P>

Carifio, J., & Perla, R. (2008). Resolving the 50-year debate around using and misusing Likert scales. *Medical Education* , pp. 42:1150-1152.

Chamon, M., & Garcia, M. (2015). *Capital controls in Brazil: Effective?* Retrieved 04 19, 2019, from Journal of International Money and Finance 61(2016) 163-187, Journal homepage: www.elsevier.com

Cronbach, J. L. (1951). *Coefficient alpha and the internal structure of tests*. *Psychometrika*, 16, 297-334.

Danielsson, J., & Arnason, R. (2011). *Capital controls are exactly wrong for Iceland*. Retrieved 02 16, 2019, from Vox CEPR Policy Portal: <https://voxeu.org/article/iceland-and-imf-why-capital-controls-are-entirely-wrong>

Draghi, M. (2015). *European Central Bank*. Retrieved 04 13, 2019, from ECB-PUBLIC: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/150918letter_fernandez.en.pdf?56eebddf1b74935172b2477193dc25e8

Edwards, S. (1998). *Capital flows, real exchange rates, and capital controls:some latin American experiences*. Retrieved 02 17, 2019, from The National Bureau of Economic Research: <https://www.nber.org/papers/w6800.pdf>

Forbes, K. J. (2006). *One cost of the Chilean capital controls: Increased financial constraints for smaller traded firms*.www.elsevier.com/locate/econbase. Retrieved 04 20, 2019, from Elsevier, Journal of international Economics 71 (2007) 294-323: www.elsevier.com

Fraga, A. (2000). *Monetary Policy During the Transition to a Floating Exchange Rate:Brazil's Recent Experience*. Volume 37,p. Number 1 Finance and Development,A quarterly magazine of the IMF .

Francisco, G., Leonardo, H., & Klaus, S. H. (1998). *Capital Controls in Chile:Were they effective?* Retrieved 02 16, 2019, from Banco Central de Chile: https://www.bcentral.cl/web/central-bank-of-chile/home?_com_liferay_portal_search_web_portlet_SearchPortlet_formDate=1550344034803&p_p_id=com_liferay_portal_search_web_portlet_SearchPortlet

Hardouvelis, G. A. (2014), *Overcoming the crisis in Cyprus*. Retrieved 04 21, 2019, from Economy and Markets vol IX Issue 1, Eurobank Reseach: <http://hardouvelis.gr/wp-content/uploads/2017/12/20January2014Q.pdf>

Hardouvelis, G. A. (2016), *Overcoming the crisis in Cyprus, The Cyprus Bail-in*. Retrieved 04 22, 2019, from Policy lessons from the Cyprus Economic Crisis, pp 225-271: <https://www.worldscientific.com/worldscibooks/10.1142/p1059>

Heywood, A. (2013). *Διεθνείς σχέσεις και πολιτική στην παγκόσμια εποχή*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική. (pp735-766)

Jinjarak, Y., Noy, I., & Zheng, H. (2012). *How effective were the 2008-2011 capital controls in Brazil?* Retrieved 04 02, 2019, from Vox Cepr Policy Portal: <https://voxeu.org/article/how-effective-were-2008-2011-capital-controls-brazil>

Jinjarak, Y., Noy, I., & Zheng, H. (2013). *What lessons can Asia Draw from Capital Controls in Brazil during 2008-2012?* Retrieved 02 05, 2019, from ADBI

Institute, ADBI Working Paper Series:
<https://www.adb.org/sites/default/files/publication/156278/adbi-wp423.pdf>

Kaplan, E., & Rodrik, D. (2001). *Did the Malaysian capital controls work?* Retrieved 02 17, 2019, from Harvard University: www.financialpolicy.org/financedev/rodrikmalaysia.pdf

Klein, N. (2001). *Το δόγμα του σοκ*. Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη.(pp 223-226).

Mankiw, G. N., & Ball, L. M. (2013). *Μακροοικονομική και χρηματοπιστωτικό σύστημα*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg. (pp780)

MCEnery, B. (2017). *Η τραπεζική κρίση της Ιρλανδίας: NAMA, ένα όχημα αναδιαρθρωσης μη εξυπηρετούμενων δανείων*. Retrieved 02 03, 2019, from Ag, Εσωτερικά, Τεύχος 26: <http://www.accountancygreece.gr>

Neely, J. C. (1999). *An Introduction to Capital Controls*. No81, no.6,13-30 Retrieved 02 17, 2019, from EconPapers: <https://econpapers.repec.org/scripts/redir.pf?u=https%3A%2F%2Ffiles.stlouisfed.org%2Ffiles%2Fhtdocs%2Fpublications%2Fpreview%2F99%2F11%2F9911cn.pdf;h=repec:fip:fedlr:v:1999:i:nov:p:13-30:n:v.81no.6>

Nesvisky, M. (2019). *The Real Effects of Capital Controls: Evidence from Brazil*. Retrieved 02 04, 2019, from The NATIONAL BUREAU of ECONOMIC RESEARCH: <https://www.nber.org/digest/mar15/w20726.html>

Norman, G. (2010). Likert Scales, levels of measurement and the laws of statistics.. *Adv. Health Sci Educ Theory Pract.* pp. 15:625-632

Phylaktis, K. (1988). *Capital controls: The case of Argentina*. Retrieved 02 01, 2019, from Elsevier, Journal of International Money and Finance vol7, Issue3,pp 303-320: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/0261560688900332>

Rickards, G., Magee, C., & Artino, A. R. (2012). *You can't fix by analysis what you've spoiled by design: developing survey instruments and collecting validity evidence*. Journal of Graduate Medical Education pp. 4:407-410.

Santos, P. F. (2005,). *Brazil's Remarkable Journey*. Volume 42 p. Number 2 Finance and Development, A quarterly magazine of the IMF ,.

Thomas, C., & Cachanosky, N. (2015). *Argentina's post 2001 economy and the 2014 default*. Retrieved 04 20, 2019, from Elsevier, The Quarterly Review of Economics and Finance 60(2016) 70-80 Journal home page:www.elsevier.com

Tomsen, P. (2008). IMF Syrvey:Iceland gets help to recover from historic crisis. (C. Andersen, Interviewer)

Vilijoen, M. (2015). Constructing Homogeneous Likert- Type summative rating scales according to classical measurement theory. *Journal of social sciences* , Volume 43-Issue 2.

Zenios, S. A. (2014). *Fairness and reflexivity in the Cyprus bail-in*. Retrieved 04 21, 2019, from The Wharton Financial Institutions Center, Working paper 14-04 : <https://fic.wharton.upenn.edu/wp-content/uploads/2016/11/14-04.pdf>

Ελληνική βιβλιογραφία

Βαρουφάκης, Γ. (2016). Η αρπαγή της Ευρώπης:Οι ρίζες της καταστροφικής διαχείρισης μιας αναπόφευκτης κρίσης. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη. σ.277

Γεωργούλα, Δ. (2018). Η επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων και οι συνέπειες τους στις ηλεκτρονικές συναλλαγές. Η περίπτωση της Ελλάδας. *Μεταπτυχιακή εργασία, Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής,ΣΔΟ,ΤΕΙ Ηπείρου*. Πρέβεζα.

Γκίκας, Γ., & Χυζ, Α. (2016). Χρήμα και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα. In Γ. Γ.-Α. Χυζ, *Χρήμα κα χρηματοπιστωτικό σύστημα*. Εκδόσεις Γέφυρα. (pp. 49-50, 160-162).

Ενωση Ελληνικών Τραπεζών. (2019). Retrieved 03 16, 2019, from Περιορισμοί στην ανάληψη μετρητών και τη μεταφορά κεφαλαίων: <https://www.hba.gr/Info/CapitalControls>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή- Δελτίο Τύπου. (2015). *Ενημέρωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τις τελευταίες προτάσεις στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων με την Ελλάδα*. Retrieved 04 13, 2019, from European Commission, Press Release Database: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5270_el.htm

Ίγκκος, Α., & Κουτσός, Σ. (2018). *Προφίλ εισερχόμενου τουρισμού για διακοπές στην Ελλάδα 2016-2017*. Retrieved 09 22, 2019, from insete: http://www.insete.gr/Portals/0/meletes-INSETE/02/2018_Profil_Eiserxomenou_Tourismou_2016-2017.pdf

IME ΓΣΕΒΕΕ MARC ΑΕ. (2017). *Αύγουστος 2017- Εξαμηνιαία αποτύπωση οικονομικού κλίματος στις μικρές επιχειρήσεις*. Retrieved 03 24, 2019, from Έρευνα IME ΓΣΕΒΕΕ: <https://www.gsevee.gr/meletes-2/844-2017#sigma-epsilon-nu-tau-%CE%AC-kappa-tau-eta-sigmaf>

IME ΓΣΕΒΕΕ MARC ΑΕ. (2015). *Ιούλιος 2015-Εξαμηνιαία αποτύπωση οικονομικού κλίματος στις μικρές επιχειρήσεις*. Retrieved 03 24, 2019, from Έρευνα IME ΓΣΕΒΕΕ: <https://www.gsevee.gr/meletes-2/570-july2015#sigma-epsilon-nu-tau-%CE%AC-kappa-tau-eta-sigmaf>

IME ΓΣΕΒΕΕ MARC ΑΕ. (2016). *Φεβρουάριος 2016-Εξαμηνιαία αποτύπωση οικονομικού κλίματος στις μικρές επιχειρήσεις*. Retrieved 03 24, 2019, from Έρευνα IME ΓΣΕΒΕΕ: <https://www.gsevee.gr/meletes-2/647-febr2016#sigma-epsilon-nu-tau-%CE%AC-kappa-tau-eta-sigmaf>

Καρφάκης, Κ. Ι. (2008). *Διεθνείς Νομισματικές Σχέσεις, θεωρία και πρακτική (pp245)*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.

Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων Ελλάδος. (2019). *Ισοζύγιο Συστάσεων- Διαγραφών Επιχειρήσεων 2018*. Retrieved 04 01, 2019, from Κ.Ε.Ε.Ε.: <https://www.uhc.gr/sites/default/files/%CE%91%CE%BD%CF%84%CE%AF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%BF%20%CF%84%CE%BF%CF%85%20%CE%A3%CF%85%CF%83%CF%84%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82%20-%20%CE%94%CE%B9%CE%B1%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AD%CF%82%202018%20%CE%A0%CE%91%>

Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων Ελλάδος. (2019). *Στοιχεία ΓΕΜΗ έτους 2018*. Retrieved 04 01, 2019, from K.E.E.E.: <https://www.uhc.gr/el/%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%B9%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%B1-%CE%B3%CE%B5%CE%BC%CE%B7-%CE%AD%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82-2018>

Κορλίλας, Π. Γ. (2006). *Νομισματική Θεωρία και Πολιτική*. Αθήνα: Εκδότης: Μπένου.

Κότιος, Ά., & Παυλίδης, Γ. (2012). *Διεθνείς Οικονομικές Κρίσεις, Κρίσεις του συστήματος ή της πολιτικής, Οι διεθνείς κρίσεις ύφεσης* Αθήνα: Εκδοτικός οίκος Rosili. (pp. 22-32).

Κουτεντάκης, Φ., & Κουκουριτάκης, Μ. (2015). *Το Διεθνές Νομισματικό Σύστημα, Διεθνής μακροοικονομική, Μακροοικονομική ανοιχτής οικονομίας* Αθήνα: Εκδόσεις Κάλλιπος. (pp. 186-190).

Λαγουμιντζής, Γ., Βλαχόπουλος, Γ., & Κουτσογιάννης, Κ. (2015). *Μέθοδοι Συλλογής Δεδομένων, Μεθοδολογία της έρευνας στις επιστήμες υγείας* Αθήνα: Εκδόσεις Κάλλιπος. (pp. 1-11).

Λιαργκόβας, Π. (2010). *Σύγχρονα θέματα της ελληνικής και διεθνούς οικονομίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλης.

Μιχαλάκης, Ν., & Σταματοπούλου, Α. (1993). *Η Ιστορία της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας* Αθήνα: Εκδόσεις Νεα Σύνορα- Α.Α. Λιβάνη. pp(99-106).

Μουρμούρας, Ι. (2017). *Ομιλία στην Οξφόρδη με τίτλο: Σχετικά με την Επείγουσα Βοήθεια σε Ρευστότητα: Θεωρία και αποδεικτικά στοιχεία*. Retrieved 04 13, 2019, from Τράπεζα της Ελλάδος: https://www.bankofgreece.gr/Pages/en/Bank/News/Speeches/DispItem.aspx?Item_ID=455&List_ID=b2e9402e-db05-4166-9f09-e1b26a1c6f1b

Μπουσκούτα, Α. (2017). *Τα capital controls (περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων) και οι επιπτώσεις τους στην ελληνική οικονομία-Συγκριτική ανάλυση Ελλάδας-Κύπρου*. Διπλωματική εργασία, Σχολή κοινωνικών επιστημών, τραπεζική, ΕΑΠ Πάτρα.

Ξωπαπαδακη, Μ. (2017, 09). Ο περιορισμός στην κίνηση κεφαλαίων (capital controls) και οι επιπτώσεις του στην ελληνική οικονομία. *Διπλωματική εργασία, Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, τραπεζική, ΕΑΠ*. Πάτρα.

Παναγιώτου, Π. (2011). Η υπόθεση "Ελληνική κρίση". Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη ΑΒΕ.

Ρωμαίος, Γ. (2014). *Η Ευρώπη και η Ελλάδα: Από την κρίση στην ελπίδα*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Σταυροπούλου, Χ. (2017). *Γιατί η Ιρλανδία και όχι η Ελλάδα;*. Retrieved 02 03, 2019, from Power Politics: <https://powerpolitics.eu>

Τράπεζα της Ελλάδος. (2016). Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2015, Retrieved 03 04, 2019,: <https://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2015.pdf>

Τράπεζα της Ελλάδος.(2017). Syrvey on capital controls and cash withdrawal restrictions, Retrieved 09 04 2019 from <https://www.bankofgreece.gr/en/news-and-media/press-office/news-list/news?announcement=fce5229e-85c1-4b1e-a9a7-286246aa24f2>

Τσακλόγλου, Π., Οικονομίδης, Γ., Παγουλάτος, Γ., Τριαντόπουλος, Χ., & Φιλιππόπουλος, Α. (2016). *Χάρτης εξόδου από την κρίση, Ένα παραγωγικό μοντέλο για την Ελλάδα*. Αθήνα: διαΝΕΟσις, Οργανισμός Έρευνας και Ανάλυσης.

ΦΕΚ Α' 137/29-08-2019. (2019, 08 29). Retrieved 09 22, 2019, from Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ φύλλου 137: www.et.gr

ΦΕΚ Α' 65/28-06-2015. (2015, 06 28). Retrieved 03 09, 2019, from Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ φύλλου 65: https://www.bankofgreece.gr/BoGDocuments/ΠΝΠ_για_τραπεζική_αργία_28.

ΦΕΚ Α' 84/18-07-2015. (2015, 07 18). Retrieved 03 16, 2019, from Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 84: https://www.bankofgreece.gr/BoGDocuments/%CE%A0%CE%9D%CE%A0%20_84_18_7_2015.pdf

ΦΕΚ Β' 1525/21-07-2015. (2015, 07 21). Retrieved 04 19, 2019, from Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Δεύτερο, Αρ φύλλου 1525: <http://www.et.gr>

ΦΕΚ Β' 1561/24-07-2015. (2015, 07 24). Retrieved 04 19, 2019, from Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Δεύτερο, Αρ φύλλου 1561: https://www.bankofgreece.gr/BoGDocuments/fek_1561.pdf

ΦΕΚ Β' 4315/28-09-2018. (2018, 09 28). Retrieved 04 19, 2019, from Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Δεύτερο, Αρ φύλλου 4315: https://www.bankofgreece.gr/BoGDocuments/%CE%A6%CE%95%CE%9A_%CE%92_4315.pdf

Χαλικίας, Μ., & Λάλου, Π. (2015). *Δειγματοληπτικές Έρευνες*. Αθήνα: Εκδόσεις Καλλιπος. (pp12,22-23).

Χαρδούβελης, Γ. (2010, 05 03). *Η περίπτωση της Αργεντινής. Αίτια της χρεοκοπίας του 2001 και σύγκριση με Ελλάδα*. Retrieved 02 09, 2019, from Οικονομία και Αγορές Eurobank Research: <https://www.eurobank.gr/Uploads/Reports/OikonomiaAgores3MAY2010.pdf>

Χατζηκωνσταντίνου, Γ. (2009). *Το οικονομικό σύστημα και η εξέλιξή του*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική ΑΕ.

Χριστοδουλάκης, Ν. (2015). *Οικονομικές θεωρίες και κρίσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.

